

Naše planine

NAŠE PLANINE

Uredništvo i uprava: Zagreb, Gajeva 2a, polukat, telefon 37-316

»Nostre Montagne« — Rivista della Federazione Alpina Croata

»Unsere Berge« — Zeitschrift des Kroatischen Bergsteigerbundes

»The Mountains« — Review of the Alpine Association of Croatia

»Nos Montagnes« — Revue de la Fédération Alpine Croate

Uredništvo i uprava: Zagreb, Gajeva 2a, polukat, telefon 37-316
Glavni i odgovorni urednik: P. Lučić-Roki, Zagreb, telefon 38-041

GODINA IX.

1957

BROJ 6—7

S A D R Ž A J :

Branimir Pipinić: Uzduž i popreko Ivančice	145
Dr. J. Kovačević: Iz povijesti proučavanja Ličke cvjetane	149
H. Čaušević: Bioč	150
Rastko Stojanović: Na kraju jedne sezone	156
Zeljko Krčadinac: Autostopom kroz Schwarzwald	158
S. Peruzović: Planinari-pioniri	163
Josip Nikolajević: Planine — čuvari zdravlja	164
H. B.: Ekspedicionalno planinarstvo i naučno istraživanje	166
H. B.: Ekspedicija Mount Logan-Cook god. 1953	169
Dr. M. Florschütz: Po Cresu	172
Vlado Redenšek: Popis špilja i ponora u Hrvatskoj	176
Vijesti	186
Planinarske vijesti iz svijeta	197

NAŠE PLANINE

REVIJA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

GODINA IX.

1957

BROJ 6—7

Branimir Pipinić, Hrašćina-Trgovišće

Uzduž i popreko Ivančice

Ivančica, najviša zagorska planina, ističe se mnogim osobitostima. Duboke kotline dijele je od brojnih ogranača, čiji vrhunci su mnogo viši od njene naglo snižene produljice. Iz njenih njedara istječu čak i tople vode, a u visokim predjelima zapadno od vrha bjelasaju se i vapnene stijene prozvane Belige. Utroba joj krije mrki ugljen, raznu rudaču, naročito željeznu, koju seljaci ponegdje miješaju sa vinskim tropom, dobivaju na taj način žutu boju oker.

I Zagorski grunci uspeli su se na planinu i to visoku 500—600 metara. Teško se obrađuje ta zemlja, a često je urod manji od količine utrošenog sjemena. S juga naslanja se na nju u nizu pet starih gradova, koji valjda ne će tako brzo slijediti sudbinu nedavno urušenog Medvedgrada na Medvednici. Jedino, glavna kula najistočnijeg Grebengrada, nagrizana već 2 stoljeća zubom nevremena čeka da se jednog dana pretvori u gomilu kamenja.

Sveže markacije nestaju na Ivančici još prije nego što se uspiju osušiti, a nerijetko su baš debla sa tom crveno-bijelom oznakom najprivlačnija meta sjekire. Sretnici mogu dijelove markacije naći čak i na cjepanicama za ogrev. Brojno je posjećuju jedino učenici okolnih škola sa svojim učiteljima, a rijetki planinari iako najavljeni, mogu se naći u predvečerje i pred zaključanom planinarskom kućom sa mogućnošću noćenja u pokrajnjoj komorici, valjda »zimskoj sobi«, samo, nažalost, bez inventara. Još nam je sada u nezaboravnom sjećanju takva »ugodno« provedena noć u toj komorici.

Jednog nedjeljnog poslijepodneva nakon odmora kod Albića, krenusmo zajedno pod njegovim vodstvom kroz selo. Ljudi su nas čudno gledali, jer baš nitko pametan ne ide u goru popodne. Nimalo im nisu bila uvjerljiva naša objašnjenja da ćemo u planinarskom domu noćiti. Njihova nevjerica ipak je bila opravdana, no to se je vidjelo tek kasnije.

Bilo je još daleko od mraka, pa nismo žurili. Osim toga sunce je dobro žarilo na početku puta koji je izabran tako »sretno« da vodi baš najgorom i najvećom strminom. Zlatko nas je u području sjeverno od Milengrada zabavio bacajući kamenje u otvore raspuklina koso nagnutih slojeva. To je njegovo otkriće. Kao strastveni šmiljar izračunavao je i dubinu, brojeći pri kotrljanju kamena u podzemlje. Procjep u tlu vrlo je uzak, i djelomično zatrpan pa niti Zlatko, iako vitak, nije mogao kroz njega. Otvori su nedaleko puta, ali u šikari i teško se pronalaze.

I brijež Židovina, zapravo golem, krševit, pravilan stožac i najnepristupačniji predio Ivančice, krije u svojoj gornjoj polovini šmilju nazvanu Cingulica. Do te prirodne tvorevine moguć je pristup jedino spustom u divlju i strmu

jarugu, koja razdvaja dva viša brijege: Mrzljak (742 m) i Gradinovec (778 m). Albić, iako mlađahnog izgleda, gibak, izdržljiv i pokretljiv sišao je samo jednom u taj klanac, ali Cingulicu ipak nije počastio svojom posjetom. Inače, na svakom mjestu on se može mjeriti i sa mladićima. Zlatko je tada čitav stožac istražio sam, i dopro tek do ulaza u podzemlje. Oblinižnji putovi i staze izvrsna su razgledišta nasuprot na čitav stožac, jer su položene u razini njegova vrha.

Neki pričaju da se još u nedavnoj prošlosti među narodom obližnje okolice pamti kajkavska legenda u stihu o postanku te špilje. Veliki plemeniti jasen — pričali su — rastao je na tom mjestu. Tko je srknuo sa njega mednu rosu — pomladio se. Jasenovo korijenje sezalo je duboko sve do dna kamenog stijena. Jer koliko je gora visoka, toliko i kamena ima u dubini. Pod korijenjem živio je ognjeni zmaj i podgrizavao jasenovo stablo, dok se nije osušilo. Jasen je istrunuo, a ostala je samo jama u kamenu. Od toga doba nema više sreće među ljudima, jer ne mogu srkati mednu rosu i pomladiti se.

Pred nekoliko desetljeća iznad Belca kopali su seljaci u planini kamen za mlinsko kamenje. Još i danas postoji ta podzemna prilično velika šupljina u kojoj su davno zbog urušavanja zatrpani i ljudi o čemu pamte potomci tadašnjih mlinara.

U dalekoj Podravini već je gorjela električna rasvjeta kad nam je Zlatko od planinarske kuće doviknuo: zaključano! Nismo vjerovali, nadajući se da je opskrbnik zaspao. Udaranje po vratima nije koristilo. Shvatili smo da moramo odmah natrag. Na čistini još je bilo vidno, ali u šumi crnio se najgušći mrak. Na sreću u džepu ostale su još iz Alpa šibice. Na nekoj raskrsnici, tada u mraku posve nepoznatoj, zapalili smo papir, ali niti puteva nismo mogli odrediti. Kišica nas prisili na uzmak i sada jedva u potpunoj tamni opet pronađosmo planinarsku kuću i onu dobrodošlu komoricu. Netko rekne: i to su planinarski užitci. — Nismo imali vremena komentirati, jer je optimista Albić već pokušavao naložiti vatru, a mi koliko se je moglo u mračku naći, sakupili smo granja, kolaca i neku staru metlu.

Tko se dima ne nadimi, vatre se ne ogrije — kaže uzrečica. To smo zaista osjetili te noći, a naročito Albić, jer ga je na njegovom mjestu uz vrata katkada posve obavio dim. No, niti nama uz oganj nije bilo najugodnije.

Vrh Ivančice je bezvodan, a do prvog izvora je daleko skoro sat hoda. Netko se sjeti da debela zelena paprika sadrži mnogo vode, pa svi mi neobično žedni, obilno zagrizosmo. Ali u zao čas. Od dima pekle su nas oči, a sada od ljutine paprike žarila su nam usta. Tek sutradan u podne na izvoru uz livadu pod Mrzljakom utažili smo 16-satnu žed.

Češće smo noću izlazili da se razgibamo, ali nas je planinska hladnoća opet brzo potjerala u našu »pušnicu«.

U zoru stajali smo već na piramidi. Svi oni nizovi Zagorskih brežuljaka do Medvednice, bez sunčevog osvjetljenja, dakle i bez ikakvih sjena, a vjerojedno bistri nakon kiše, kao da su bili obavijeni nekom maslinastozelenom patinom. Bijeli trag dima ranog vlaka iz Budinčine prema Zagrebu, parao je tu neobičnu zalenu boju i jasnije očrtavao dolinu gornjeg toga rijeke Krapine.

Oko pola šest nismo više bili sami. Naiđoše dva dječačića, valjda drugoškolci, iz Prigoraca, sela uz sjeverno podnožje Ivančice.

Kad ste ustali — pitali smo ih. »Rane« (t. j. rano), rekoše kajkavštinom. Sigurno su oko dva sata hodali do vrha, dakle ustali su najkasnije u pola četiri, a za djecu te dobi ipak je to prerano. Beru maline i prodaju u Ivancu.

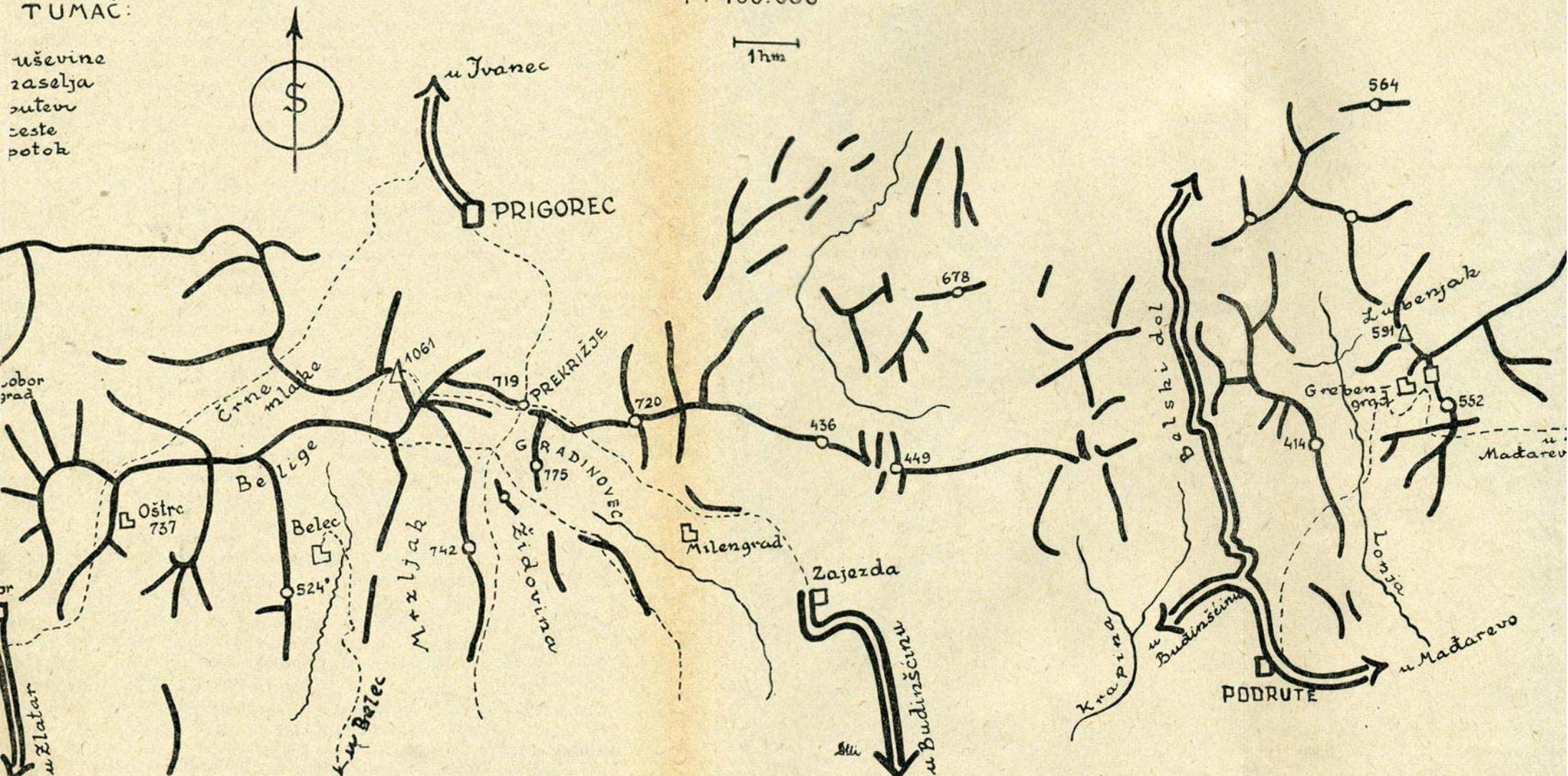
Putem kroz šumu, jugozapadno od planinarske kuće, prema krasnoj gorskoj livadi u području Beliga sretali smo tog jutra i žene i muškarce iz za-

IVANČICA

1 : 100.000

TUMAČ:

uševine
zaselja
zutev
česte
potok

selaka pod gorom. To je najsriomašniji dio Zagorja, pa narodu i gora nešto vrijedi. Sakupljaju razne šumske plodove od prvih jagoda, pa do kasnih kuhinja. Često odu u planinu nakon kakvog vrlo skromnog obroka a više puta i bez njega. Daleki hod, utrošeno vrijeme pri branju i napor ne daju baš takve koristi da bi se sve to isplatilo. Svega nekoliko kilograma plodina i to je već uspjeh, jer berača je mnogo. Kao da je gora oživjela, čini nam se. Na utrošeno vrijeme se ne gleda, vremena je dosta, odbija se i izgubljena snaga, jer bez truda i znoja nema ništa, a ubrano ipak daje koji dinar.

Hodamo livadom kroz gustu sočnu, rosom okupanu travu. Neobično je lijep ovaj kutak Ivančice. Uz rub livade je put sa tragovima kola u suhom tlu. Sijeno se provozi, jer kolnicima planina obiluje. Livada je podugačka, a završava kao nožem odrezana iznad strmine. Uokviruju je sa strana šumovita uzvišenja, baš kao gledalište, dok je pozornica dio vidokruga sve tamo do Samoborske Plješivice i Okić grada.

Ovo me podsjeća na sličnu tvorevinu samo divovskih oblika na sedlu Dolič prema dolini Zadnjici, i vrhovima Mangartu i Jalovcu u Julijskim Alpama.

Na vrhu hrpta jednog bila pitao sam našeg motritelja specijalke za ime ovog uzvišenja. Zgorevina — oglasi se odozdo za nama ženski glas.

Nismo ni primjetili tu ženu sakrivenu grmljem i šikarom. U vreću je trpala mlado lišće obrano sa grančica, za prehranu svoje krave. I ona i sve žene niže nas na padini, svakodnevno se penju strmim putevima u planinu iz zaselaka oko Belca. Nose lišće, suho granje, pa čak i breme drva, a sve na glavi. Na specijalki nema naziva: Zgorevina. Od žene smo saznali da je tu pred nekoliko godina požar uništio svu šumu. Narod iz okolice radi lakšeg lokaliziranja pojedinih predjela Ivančice, nadjeo je i ovom briješu desno od livade veoma zvučno ime, vezano za šumski požar. Nešto više i sjevernije vidimo planinarsku kuću, pola sata udaljenu. Dakle sada smo na oko 900 m nadmorske visine.

Kao po nekim nepisanim zakonima narod sjevernog i južnog podnožja odvaja se međusobno, ne prelazeći u područja planine koja jedna strana na bilo koji način iskorištava. Tako je ovaj predio Beliga i livade zona Zagoraca iz okoline Belca, a do samog doma dolaze opet seljaci sjeverno t. j. sa Podravske strane.

Na prekriju (ravnjakistočno i daleko jedan sat od vrha) seljaci iz Prigorca ostavljaju na paši i preko noći svoje volove. Prekrije je i važna raskrsnica puteva za Belce, Ivanec, Zajezdu i vrh. Nažalost nestalo je naše ploče putokaza na tom »prometnom« sjecištu.

Obližnje nešto više Belige sa gromadama bijelog kamenja zatvarale su vidik na zapadno Zagorje. Samo udolinom ili uvalom Črnih Mlaka odvojen je od nas taj briješ. Nije se bilo teško spustiti kroz nisko šikarje do tog toliko među narodom spominjanog predjela Ivančice.

O Crnim Mlakama govore seljaci i iz udaljenijih sela, koji nikad nisu bili u gori. Vjerojatno da je i samo to ime bilo povezano sa nekom sada već zaboravljenom legendom. O tome svjedoče i sadašnja prepričavanja: »Gliblješe su nek je voda v morju« (dublje su od mora). A u stvarnosti tek sada smo vidjeli te plitke barice, pune žabljih punoglavaca i od šumskog crnog humusa, prilično tamnu vodu. Jednu mlaku čak smo u zaletu i preskočili. Nekim sam seljanima o tome i pripovijedao, ali čini mi se da nisu vjerovali. Za njih su Crne Mlake i dalje ostale neko tajanstveno, ako ne i strašno područje u pla-

nini. Duboko sedlo u zapadnom trupu Ivančice naročito je uočljivo iz vlaka između Konjšćine i Zlatara. To je početak i ulaz u ovo za pojedince neobično mjesto.

Već sa Belige razgled nije bio osobit. Smetalo je grmlje i rijetko stabalje između gromada i blokova stijena. Po uskom hrptu i preko kamenja vijugala je staza izgažena od ljudi pod gorom, najboljih poznavalaca svakog ovog kutka. Niti jaruga sa ruševinama Beleč-grada nije se vidjela, dok sa »Zgorevine« sve je to bilo duboko, upravo pod nama.

Beleč-grad ima neobičan smještaj na kratkom ali okomitom izbojku hrpta. Pod zidovima zjapi ponor, ali je zato iznenađujuće lagan pristup uz šumovitu padinu. I jeepom (džipom) moglo bi se uspeti kao kroz park, do same ruševine. Davni graditelji htjeli su se upravo uvući među najviše bregove kojima se vrhovi ne mogu sagledati. Zato popodnevne sjene posve sakriju gradinu pa ju gledalac iz daljine teško pronalazi.

Jednom zgodom nakon propješačene prilične kilometraže i cestom i prečacima, naše umorne planinarke ostale su pod gradom uz potok a sa njima naravno i Albić, kao odgovoran vođa puta. Tako smo mi sami pregledali zidine provlačeći se kroz mnoge otvore i opet brzo napustili ovaj pust i ne baš prijatan predio.

Ilirski književnik Mirko Bogović u svojim pripovijestima opisuje događaje iz života nedavnih gospodara svih ovih gradina od kojih su neke podignute možda još na temeljima nekadanih rimskih tvrđava i stražarnica. Do Greben-grada na istoku išli smo češće, jer je bliži, okolina pitomija a tih njega uz livadu i zaselak stalno naseljen. Ugodno je pješačenje iz Podruta, jer put prolazi obroncima kroz zaseoke sve do uvale u kojoj je izvorište rijeke Lonje. Tu je kućica, mlin, njive, pa nije pusto. Visoko na brijegu, iznad šume koči se poput jastreba, stara gradina. Šupljine u branič kuli kao da još danas prijete seljacima koji se više niti ne obaziru na taj simbol nekadašnjeg nasilja i nepravde. Burna je prošlost Greben-grada. Zato smo prvi put i žurili od milna kolnikom kroz šumu da ga iz bliza razgledamo. Bilo je to i za ono doba ogromno zdanje. Još se i danas jasno nazire raspored prilično velikih prostorija i vrata. Unutar zidina bio je prazan prostor, možda veliki vrt ili dvorište, danas obrašteno, ali ipak prolazno. Odvojeno od glavnine tog ruševnog sklopa opaža se šiljak zida nekadanje kapele sa gotskim prozorom. Kad smo iz Hrašćine pošli duž Hrašćinskog Humlja prema Podrutama, na zaravni glavnog bila sreća nas je seljak-poznanik sa jednog ranijeg izleta. Iako je nakanio poslom u općinu, ponudio se da nas prečacom povede. Bilo je to od koristi, jer smo upoznali jedan novi zanimljiv put kojeg su čak jednom planinari iz Varaždina prošli, ali u obrnutom smjeru, od Podruta do piramide nad Hrašćinom. (O vidicima sa zaravni Hrašćinskog Humlja pisano je u Našim planinama br. 2. 1955.). Na cesti se rastadosmo.

Seljak se vratio u Budinščinu, a naša čitava grupa prosljedila je dalje.

Sa sedla svega pet minuta poviše Greben-grada, iza zadnje kuće zaselka, vidi se Podravina, mnogo sela, Varaždin i Čakovec. Zaista je rijedač slučaj da se sa visine od 500 m može motriti smjer i tok željezničke pruge u gotovo 3/4 njene dužine, kao što je to moguće sa ovog sedla na glavnu Zagorsku prugu od Varaždina pa skoro do Zaboka. To je dužina, na prekide na nekim zaklonjenim dijelovima od 60 kilometara. Tu zanimljivost pažljiv promatrač lako uočuje sa ovog razgledišta na brdu Ljubenjaku. Ovdje su zimi jaki vjetrovi i visok snježni nanos, pa seljaci iz zaselka teško silaze u Mađarevo, kuda i djeca polaze školu.

Naporno je takvo školovanje naročito za one najmanje, ali obično su najudaljenija djeca i najbolji polaznici.

Vraćamo se u Podrute. Još je daleko do vlaka. Pred kućama hladuju i razgovaraju ljudi.

»Bi šteli bresek« — iz jednog vinograda dovikuje nam neka starica. I ne čekajući odgovora saspe punu pregaču bresaka našim začuđenim planinarkama.

Kad smo htjeli platiti, neobično iznenadeni tom gestom stare žene iz siromašnog Zagorskog zaselka pod Greben-gradom, odgovorila je: »Kaj bi plaćali, em ih nisem dala za plaču.«

Dr. J. Kovačević, Zagreb

Iz povijesti proučavanja Ličke cvjetane

OSVRT NA NEKE OBLJETNICE

Biljni svijet, t. j. vegetacija (cvjetana), Like je vrlo osebujan. Privlačio je oduvijek domaće i strane botaničare. Nije ni čudo. Prirodni uslovi Like su raznoliki, što se naročito odražuje na biljni svijet. Na visovima Velebita, Plješevice i Kapele nalaze se bujne šume bukve i jele. U većim visinama ovih planina šuma postaje slaba, drveće tanko i nisko. Prelazi u klekadinu, a ova u planinske pašnjake. Vrlo je osebujan biljni svijet točila, stijena, strmina, pećina. Ima biljnih vrsta koje jedino nalazimo na Velebitu. Tu su t. zv. endemi, čiji je areal ograničen na mali prostor na pr. na samo nekoliko nalazišta na Velebitu i na manji ili veći dio Velebita, Like i t. d. Ispod granice šume bukve dolaze hrastove šume. Ovo je u većini slučajeva pojas, kojega je naselio čovjek. To je pojas ratarstva. U ovome pojusu nemilosrdnom i nerazumnom sjecem pretežno djelovanjem antrogenih faktora, nastao je krš, kamenjare, vrištine. Lika ima nizinskih livada.

Od svih radova i djela, koja su dosada obradivala biljni svijet Like sa florističkog gledišta, najiscrpnije i najbolje je obrađena flora Like u monumentalnom djelu »FLORA VELEBITICA« — s podnaslovom na njemačkom jeziku »Aufzählung der auf dem Velebitgebirge, auf dem Senjsko Bilo und dem Plješivica Bergzuge bisher beobachteten Pflanzen«. Ovo monumentalno djelo je napisao madarski botaničar Arpad Degen (Bratislavá 3. III. 1886 — Budimpešta 31. III. 1934).

Arpad Degen bio je sveučilišni profesor u Budimpešti. Predavao je poljoprivrednu botaniku. Gotovo kroz dvadeset godina krstario je prostorom Like. Rezultat njegovih istraživanja su četiri ogromna sveska »Flora Velebitica«, koja su postepeno izlazila potporom Mađarske akademije: I (1936), II (1937), III (1938) i IV (1938). Degenova je smrt prekinula da potpuno dovrši epohalno djelo o flori Like. On ga je tako zasnovao, da su ga njegovi suradnici ne baš kao on, ali ipak mogli dovršiti. U »Flori Velebitica« objelodanio je istraživanja svoja i svojih prethodnika. Degenova »Flora Velebitica« je neophodno djelo za stručnjake koji proučavaju biljni svijet Like, odnosno kao šumari ili agronomi rade na raznim problemima, kao na pr. pošumljavanju, melioraciji vriština, uređenju brdskih pašnjaka.

Stranac Degen znao je i naš jezik. Još i sada se može naći po koji stariji čovjek, koji se sjeća čudaka koji se je penjao gudurama i liticama Velebita. Ostavio nam je mnogo.

1907. našao je Degen na velebitskim točilima jedinstvenu biljku, koja pripada porodici krstašica. On je mislio da je to jedna sjevero-američka krstašica, koja je poznata pod botaničkim imenom *Lesquerella*. O tome je 1909. god. napisao i raspravu »Über die Entdeckung eines Vertreters der Gattung *Lesquerella* im Velebitgebirge«. Kasnije je bečki botaničar A. Hayek dokazao da se ustvari radi o novoj vrsti koju je nazvao njemu u počast »*Degenia*«. Ova biljka je dosada nadena samo na Velebitu i to na dva mesta oko Šugarske Dulibe i Baćić Kose. Raste na malim točilima, koji su izloženi vjetru. Cvate rano u proljeće. Vrlo je rijetki pripadnik našeg biljnog blaga.

H. Čaušević, Sarajevo

Bioč

U planinskom sklopu, koji se nalazi između Sutjeske i Pive a kojeg sačinjavaju Maglić, Volujak i Bioč, ova posljednja planina zauzima čitav istočni dio sklopa iznad samog kanjona Pive.

Zbog velike udaljenosti od komunikacija Bioč je relativno manje poznata planina. Najpogodnije polazne točke za pristup na ovu planinu jesu Foča, Gacko i donekle Žabljak.

Sa dolinom Sutjeske Foča je povezana šumskom željeznicom i novosagradenom automobilskom cestom, koja prolazi kroz seoce Suhu. Odavde put vodi dolinom potoka Suha do Trnovačkog jezera, a zatim ispod stijena Vlasulje do Smrekovca na Bioču (8—9 sati). Nešto teži je put, koji polazi iz sela Igoč (Čurevo) ili iz Tjentišta, te prelazeći preko Carevog Dola (gotovo pod samim vrhom Maglića) povezuje Bioč sa dolinom Sutjeske (oko 10 sati).

Iz Gacka najbolji put za Bioč prolazi preko sela Smriječno do rječice Vrbnice, a odatle kroz kotlinu Velikog i Malog jezera na Smrekovac (oko 10 sati). Put iz Žabljaka za Bioč dosta je dug i zaobilazan. Ide ili preko Sušičkog jezera i Pivske planine na Mratinje, a odatle direktno na Bioč, ili preko Todorovog Dola na Pivski Manastir, pa zatim na Smriječno i zatim na Smrekovac. No, moguće su i druge varijante. Putevi nisu markirani.

Na Bioču nema planinarskih kuća ili skloništa. Po potrebi se može prenoći u primitivnim katunima u Smrekovcu ili u nešto boljim katunima na Presjeci (katun Jaramaza). Na Velikom jezeru postoji jedna napuštena koliba, pogodna za sklonište. U svakom slučaju bez šatora nije preporučljivo ići na duži boravak u ovu planinu.

Bioč je bezvodan. Voda za piće uglavnom se dobiva otapanjem snijega, koji se u toku ljjeta zadržava na mnogim mjestima. U krškoj dolini jugoistočno od Vel. Vitla nalazi se izvor Bjeličke vode. Na samom ulazu u kotlinu Vel. jezera, pola sata daleko od katuna Smrekovac, postoji također jedan odličan izvor.

Zbog pomanjkanja skloništa Bioč zasada ne dolazi u obzir kao smučarsko područje. Međutim, ova planina i sada ima neosporan alpinistički značaj. Sa alpinističkog gledišta od osobitog su interesa stijene u sklopu Vel. Vitla.

Na tamnoj plohi Trnovačkog jezera puni mjesec noćas projicira čudesne slike nekih nepoznatih planina. Srebrni mir ljetne mjesecačeve noći počiva čak i u mrkim krošnjama prašume, iz koje već satima ne dopire ni šum oprezne divljači, niti krik preplašene ptice. Stijene, koje su još u predvečerje bile prelivene bojom svježih ciklama, sada izgledaju kao da su umotane u staniol. Procjep između Volujaka i Maglića — kroz kojeg se Suha, ta uska vena Sutjeske, s mukom probija, a u kojem Trnovačko jezero, živo zazidano bedemom stijena, skriva svoju stravičnu draž — mjesecina je noćas nabila onom

Bioč promatran iznad mratinjske uvale

Foto: Dž. Miralem

bezvučnom tišinom, koja hipnotizira, čini čovjeka nekako bespomoćnim pod žrvnjem nijeme ljepote i probuđenih uspomena, oduzima mu moć čak i da glašnije govori.

Pred našim šatorom lagano umire vatra, koju smo u smiraj sunca naložili po silasku sa Bioča i Vlasulje. Ne usuđujemo se dodati joj novu bukovu granu da ne oskvrnemo ovu velepjesmu tišine, nadojene mjesecivim mljekom.

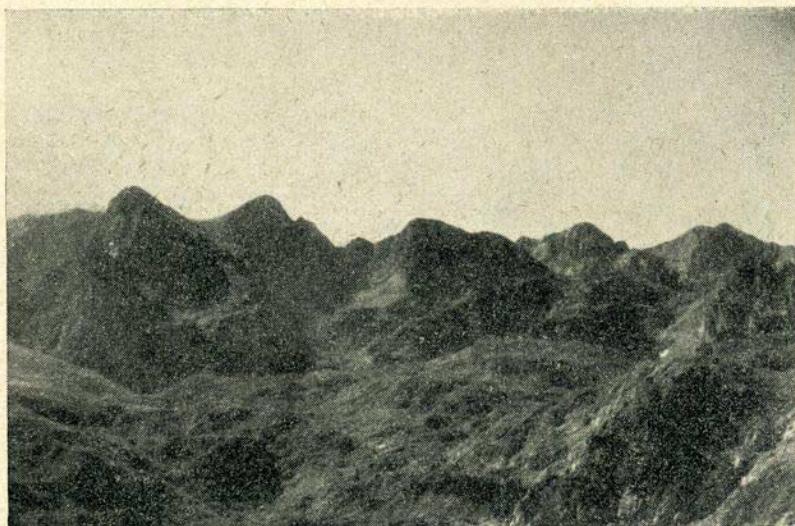
Čudno se doima ovaj sablasni trnovački mir nakon bučnih dana provedenih u vrtlogu biočkih vrhova, koji eto, i sada žive, reflektorno osvijetljeni, u našim sjećanjima. Ovo nije obična fraza. Zaista Bioč nije jednostavno zaboraviti čak ni na obali Trnovačkog jezera, jer to je planina, koja poput Alpa, Durmitora, Koraba, Prenja ili Bjeliča, zaokuplja čitavog čovjeka i svojom divljom ljepotom svemoćno tiranizira sva naša čutila.

Promatran iz daljine, recimo sa Stubica iznad mratinjske uvale, ili sa vrha Volujaka, pa čak i sa Durmitora, Bioč pruža sliku jednog veličanstvenog nereda. Njegovi vrhovi, krhki i elegantni, izgledaju zbrkano razmješteni jedan pored drugog, pa gotovo bih rekao i jedan nad drugim. Iz jedne dalje perspek-

tive Bioč je planina bez ikakvog sistema, konfuzna i haotična i zbog toga nedoljivo privlačna.

Međutim, ustvari, Bioč ima vrlo skladan raspored. Njegovi planinski lanci i doline razmještene su kao po nekom planu. Zbog toga upoznavanje morfologije ove planine ne predstavlja za iole pažljivog promatrača neki osobiti problem. Tome doduše mnogo doprinosi i relativno neveliko prostranstvo biočkog područja.

Kičmu Bioča čini lanac lijepih vrhova, koji sa sjevera, iznad same mratinske uvale, počinje sa dvozubim vrhom Vrsta (2301, 2321 m) i pruža se prema jugu gotovo u pravoj liniji preko Vel. Vitla i Krvavih Brda do kotline Velikog jezera.

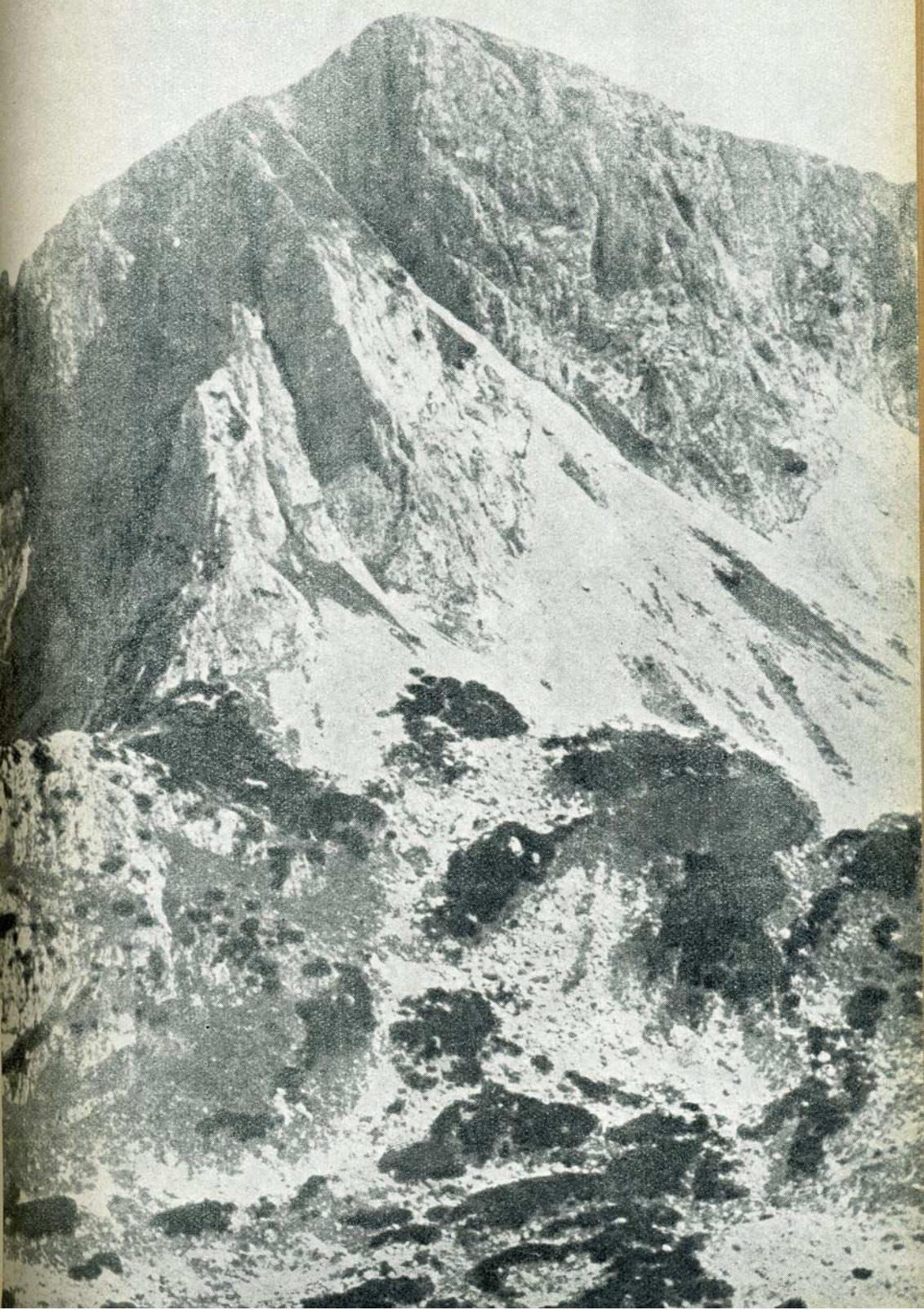
Pogled na Bioč sa Maglića

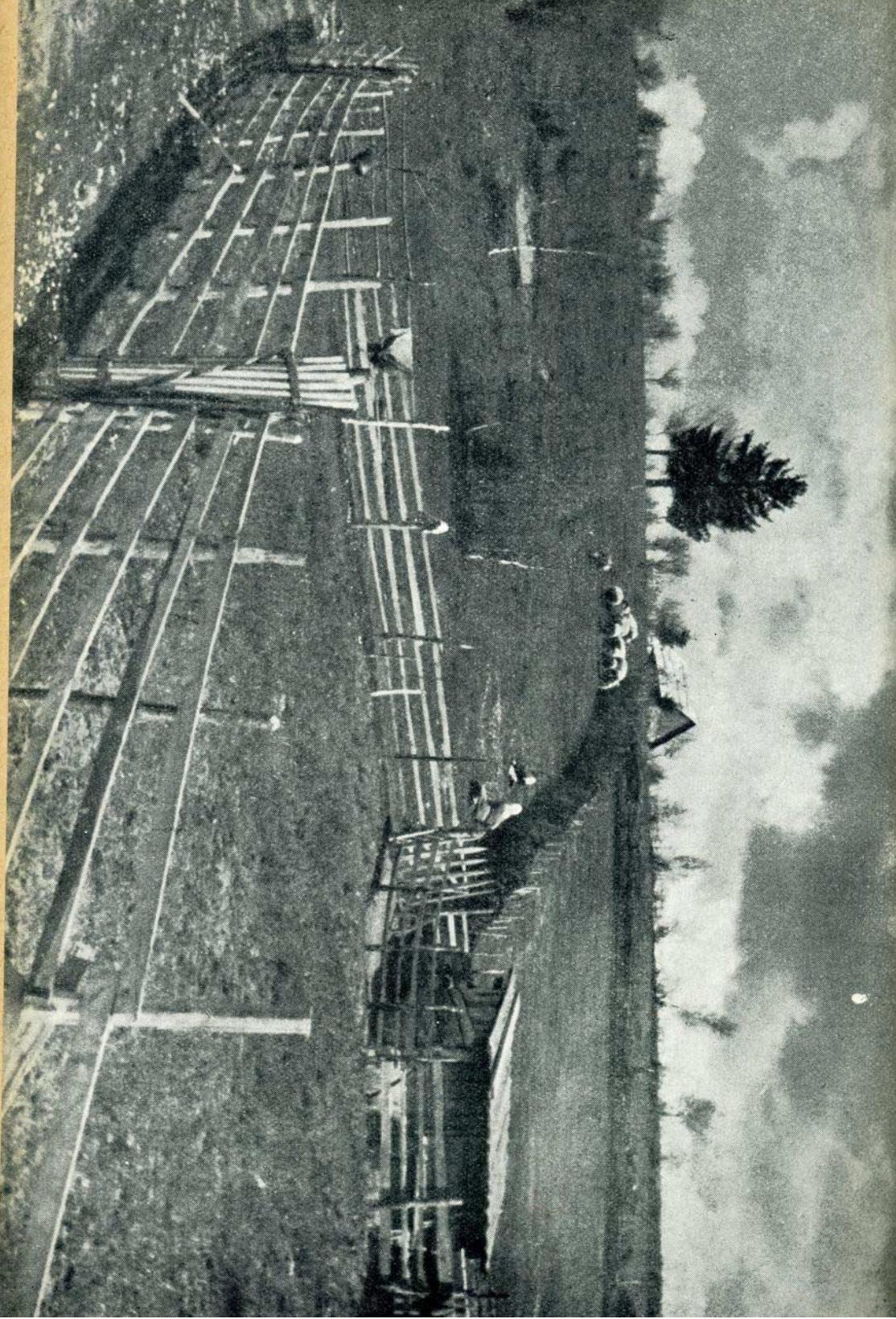
Foto: D. Pavlović

Od ovog glavnog, da ga tako nazovemo, planinskog masiva protežu se prema istoku četiri sporedna trakta u dužini od 3—5 km, tako da nam Bioč iz ptičje perspektive izgleda kao položen češalj sa četiri ne baš idealno prava zupca.

U prvom sporednom (ako ovaj izraz uopće odgovara!) lancu biočkih vrhova ističu se Oblik (2116 m), Gladište (2273 m) i Konjska Lastva (2118 m). Drugi lanac sačinjava Vel. Vitao (2398 m, glavni vrh Bioča) sa Vitlovima, Televića Lastvom (2195 m) i M. Gradcom (1796 m). U trećem lancu markantne točke čine Biočke Grede i Jajac (2099 m), a u četvrtom Oštra Glava (1680 m), Greznica (1781 m), Suvobor (2017 m) i Kamenito Pleće (1519 m). Ovaj posljednji lanac se uzdiže na krajnjem jugu planine iznad same doline rječice Vrbnice. Sva četiri se pobrojana lanca na istoku u relativno blažem padu spuštaju u kanjon Pive.

Glečerske doline međusobno razdvajaju poprečne lance biočkih vrhova. Među ovim dolinama naročito zapanjuje svojim odvratnim izgledom ona, koja se nalazi sjeverno od lanca Vitlova. Zovu je Gluštur.

Svakako u ovom nizu vitkih i visokih vrhova Vel. Vitao, ili kako je u narodu poznat pod imenom Bioč ili Struge¹, zauzima centralno mjesto ne samo po svome položaju, nego i po ljepoti. Ovaj impozantni vrh suvereno dominira čitavom planinom. Njegove okomite stijene snažno privlače i naprosto se čovjek teško može oteti želji da njihovo komenito meso ne izrani oštrim alpinističkim klinovima. Inače bez alpinističkih pomagala Vel. Vitao je pristupačan samo sa istočne strane.

Promatrana s Vel. Vitla sura arhitektura ove osamljene planine doimlje se duboko i nezaboravno. Na sve strane je samo ljuti sivi krš, isprljan tek ponegdje zelenom klekovicom ili nagorjelom travom, ili prekriven bijelim

Zapadni ogrank Vitlova

Foto: D. Pavlović

plahtama još nerastaljenog snijega. Morenske doline na ljetnjoj jari imaju jezivo mrtvačko lice. Iznad ovih beživotnih obitavališta davno nestalih glečera biočki vrhovi pružaju nekako još ljepši izgled. Izgledaju nam kao da žive i pjevaju zajedno sa vjetrovima, koji se odbijaju od njihove gole stijene, ispušcane od sunca i išibane od nevremena.

Ovo zahuktalo mahnito more biočkog kamena priroda nije doduše obdarila ljepotom raspjevanog cvijeća, ili brbljavih potoka, ali je zato Bioču dala onu okrutnu ljepotu, koja prijeti i koja se grozi. Snagu takve ljepote shvatiti će samo onaj tko je bez daha sa Maje Rosit promatrao prostranstva Bjeliča ili albanskih Prokletija, ili sa Škrlatice kamene kule Alpa, ili sa Lupoglava surovu prenjsku tišinu.

Rijetko je kada narodna fantazija jednom relativno kratkom planinskom lancu dala adekvatniji i logičniji naziv nego li masivu Vitlova sa Vel. Vitlom.

¹ Današnje stanovništvo ljetnih katuna na Bioču, koji izlaze većinom iz južnih krajeva Crne Gore ili Hercegovine, nije u mogućnosti da pruži mnogo pouzdanih podataka o toponomastici Bioča.

Zaista ovaj lanac i izgleda kao niz lijepo zaobljenih i pravilno raspoređenih valova od kamena, koji se nižu jedan do drugog kao temperamentna ali skladna melodija narodne pjesme. Međutim, odjedamput bez ikakvog logičnog razloga nestaje ove kamene harmonije. Ogromni talas Velikog Vitla unosi jednu čudovišnu kakovoniju i ravnomjerno i gotovo jednolično talasanje Vitlova. Kada je zavitlala kamene mase i stvarala Vitlove priroda je kod Vel. Vitla izgubila svaki osjećaj mјere i kontrole nad kamenom, koji se poput orkanom proganjenevala bestidno izvio u visinu i ostao tako milenijima ukočen iznad bezvodnih glečerskih dolina Bioča.

A glečeri su tisućama godina preoravali biočki krš i ostavili u njemu svoje duboke brazde i dva vrijedna spomenika: Veliko i Malo jezero.

Trnovačko jezero

Foto: Ing. A. Sram

Nešto južnije od morenskog valova Smrekovac, nalazi se relativno uska šumovita kotlina strmih strana, u kojoj se smjestilo Veliko i Malo jezero. Spuštajući se u ovu kotlinu glečer je jamačno iznad samog Vel. jezera pravio svoju ogromnu ledenu kaskadu.

Kao što Bioč u mnogom pogledu podsjeća na Prenj, iako je ovaj posljednji nesrazmjerno veći po površini, tako i Vel. jezero sa svojom kotlinom frapantno liči na Boračko jezero pod Prenjom, naravno u smanjenim dimenzijama.

Gusta bukova šuma, koja sa svih strana okružuje Vel. jezero, daje njegovo ugodnoj mlakoj vodi tamnozelenu boju. Na jezeru vlada ona mukla tišina, koja nas obično dočekuje na svim zabačenim jezerima dalekih planina. Sjedeći jednog jutra potpuno sam na obali jezera osjećao sam se nekako tjeskobno i gotovo nelagodno u ovom gluhom ambijentu.

Nešto južnije, ali visinski preko 100 m niže, leži Malo jezero. Nadojeno vodom iz Velikog jezera, koji dolazi kroz podzemne krške kanale, Malo jezero očarava rijetke posjetioce svojom ljupkošću i položajem.

Veliko i Malo jezero sa svojom romantičnom okolinom čine čudan kontrast biočkoj sivini. Ovo su dvije neslućene ljepote Bioča, čija nam zelena slika u časovima umora daje nova osvježenja od sivih biočkih boja.

Kotlina, u kojoj su smještena jezera, produžava se prema jugoistoku i završava u dolini Vrbnice. U ovoj dolini izgleda da je glečer doživio svoje cijepanje i da Vrbnica danas koristi za svoj tok dijelom trasu nekadašnje glacijalne bifurkacije.

Tekući gotovo u pravoj liniji od zapada prema Pivi, Vrbnica predstavlja nesumnjivu južnu granicu Bioča, koji je na istoku također jasno omeđen kanjonom Pive, a na sjeveru mratinjskom uvalom. Izvjesan problem predstavlja samo zapadna granica Bioča.

Postaviti precizne međe jednog planinskog područja svakako ni za iskusnog stručnjaka nije lagan posao. Kod Bioča je to još teže, budući da Maglić, Bioč i Volujak sa Vlasuljom ustvari predstavljaju, makroskopski promatrane, jedno jedinstveno područje, stisnuto u trouglu između Pive, Sutjeske i Vrbnice. Zbog toga nije nikakovo čudo što su mnoge naše karte velikih razmjera, i poratne i prijeratne, oduzele pravo Bioču na samostalan život. Na njima ćemo uzalud tražiti Bioč, pa često i Volujak. Sve je skriveno pod nazivom Vlasulja.

I zaista, Bioč na zapadu prema Magliću i Volujaku odnosno Vlasulji nema sasvim izrazitu granicu. Po svoj prilici glečerska dolina, koja od Presjeke ide prema Smrekovcu, a zatim u kotlinu Velikog i Malog jezera bit će najlogičnija zapadna međa Bioča. No, u svakom slučaju ovdje će stručna geomorfološka analiza dati najmjerodavniju riječ.

Međutim, u krajnjoj liniji, za nas nije ni bitno gdje prestaje Bioč, a počinje Maglić ili Volujak. Jer tek zajednički ove tri planine daju jednu jedinstvenu simfoniju divlje ljepote, koja nas poput trnovačke mjesecine, bez obzira na geografske međe, ostavlja bez riječi i daha.

Na kraju jedne sezone*

I još jedna godina je prošla... Još jedna godina ispunjena planiranjima i radostima, neostvarenim planovima i novim željama; godina stremljenja, novih horizonata i starih razočaranja. Ne znam kako je u dušama i srcima drugih, ali na kraju svoje ljetne penjačke sezone odjednom osjetim veliku prazninu. Kao da se nešto u meni samome završilo; kao da sam došao do nekakvog kraja, a novi početak je nedostižno daleko.

Bio sam ovaj put dosta po planinama. Komovi, Prokletije, opet Komovi, Julisce Alpe, Zapadne Alpe; velika prostranstva i uske doline, bijeli vapnenac, crni granit i beskrajne glečerske širine i toga svega mi nije dosta, htio bih još, još, još... Za momenat se od planina umorim, pogledam u dolinu, pomislim da je tamo toplije, udobnije i kad se lijepo naspavam opet gledam u visinu.

Prvo sam bio na Komovima. Za 1. Maj htio sam da prepenjem nešto što sam odavno planirao i — misam uspio. Osjećao sam da mi je tamo ostaо jedan neizravnat račun. Stijena je bila zasnježena i zaleđena, a jak vjetar me je natjerao na povlačenje.

Dva mjeseca kasnije otišao sam na Prokletije, sa njih na Komove da izravnam stari dug. Pošlo nas je dosta beogradskih penjača. I tri draga penjačka prijatelja iz Zagreba. Bilo nam je lijepo. Rastali smo se zadovoljni, sa željom da se opet tako negdje sastanemo.

Deset dana poslije Komova otišao sam u Julisce Alpe. Tamo sam bio osam dana. Samo na jedan uspon sam išao. Da sam otišao na više možda bih se osjećao manje sretnim. A spremao sam se za Zapadne Alpe. Za masiv Mt. Blanca.

Onda sam iz Slovenije otišao tamo. Imao sam puno planova i još više želja. Ali — sreća nam nije bila naklonjena: od 20 dana lijepih je bilo jedva četiri.

Stigli smo u Courmayeur ne skidajući oči s gorostasnih vrhunaca tog alpinističkog Eldorada. Usput su se Zvone i Bata odvojili od naše grupe da bi se popeli na Matterhorn, tako da nas je sad bilo četvoro. Ali, od Entrevesa nismo mogli dalje — po slabom vremenu ni uspinjača ne ide za Riffugio Torino, gdje nam je trebala biti baza.

Tri dana smo čekali u Entrevesu i onda je izgledalo da se vrijeme popravilo. Kod Riffugio Torino podigli smo šator. Preko noći je bjesnjela oluja, a sutradan je stalno padala kiša. Kuća je bila puna alpinista svih mogućih narodnosti i jezika. Sa svima smo se sprijateljili. U razgovoru i pjesmi je i taj dan brzo prošao.

Ujutro su nas probudili Talijani. Paolo nas je zvao da idemo sa njima na Tour Ronde. Dan je bio neočekivano lijep. Nekoliko naveza je otišlo na »via normale«, a mi smo pošli sa Paolovim navezom u Južni greben. Gazili smo glečer, prelazili glečerske pukotine i snježne mostove i uživali u divnom jutarnjem suncu i nebu bez i jednog oblačka. Pred nama je stajao sam Mt. Blanc, koji je blještao u svome ledenom oklopu. Nismo mnogo govorili. Bili smo

* Naslov se odnosi na prošlogodišnju ljetnu sezonu. — Op. ur.

zanijeti onim što doživljavamo i željama za još većim doživljajima. Misli su nam bile na vrhovima, a noge pod našim prvim usponom u tom masivu.

I tad smo doživjeli da budemo svjedoci jedne izbjegnute katastrofe. Prvi u prvom navezu »via normale« je na strmoj, zaledenoj stijeni okliznuo. Povukao je drugoga. Drugi je povukao trećega i sva trojica su letjeli niz ledenu strminu. Nekako su se zakočili i zaustavili. Stali su onda kad je nama dolje izgledalo da je već sve gotovo.

Južni greben Tour Rondea nije mnogo težak (IV), ali je zato divan. Oštре pukotine i ispucani granitni blokovi smjenjuju se sa strmim ledenim skokovima i ugodnim snježnim žlebovima. U podne smo bili na vrhu, a popodne već u našoj bazi oduševljeni i razdragani svime.

Sutradan smo htjeli na Grand Flambeau, pa onda da krenemo na najviše i najteže vrhunce.

Izjutra su stigli Zvone i Bata. Bili su na Matterhornu. Pet dana im je traja tura. I oni su imali slabo vrijeme. Popeli su se grebenom Lijom, a spustili grebenom Hörnl.

Radovali smo se tom njihovom uspjehu, a Zvone nam se pridružio za Flambeau. Uspon znatno lakši od jučerašnjeg, ali ipak lijep i prijatan. Pošli smo skoro u podne, a vratili smo se uveče.

Znali smo da je to drugi lijep dan otkako smo prije šest dana stigli tu gore, ali nismo znali da je i posljednji.

Sutradan je duvao vjetar i padaо snijeg. Tako je bilo i prekosutra i dan kasnije. Onda je jednog popodneva izgledalo da će se vrijeme popraviti. Ujutro u pola pet smo Zvone i ja pošli u Južnu stijenu Dent du Geanta. Do izlaska sunca bili smo sigurni da će dan biti lijep. Poslije toga, iako je već duvao vjetar i tjerao magle, a snijeg padaо, još uvijek smo se nadali da će dan biti lijep. Imali smo strasnu želju da taj uspon napravimo. Na 150 m pod vrhom, pod samim vršnjim tornjem, morali smo da se vratimo. Jak ledeni vjetar, snijeg koji je stalno padaо i bockao nam lica i magla nisu nam dali da prepenjemo taj »šiljbok« kako smo ga nas dvojica zvali, taj toranj čija je južna strana postala ove godine »moda« tamošnjih alpinista »šestogradista«.

Imao sam osim toga još planova i želja. Sa Batom sam se dogovorio za Sjevernu stijenu Tour Rondea, htio sam u Brenva greben Mt. Blanca, htio sam u brid Mt. Maudita... šta zapravo nisam htio i želio? Ali, sve se svelo na gledanje u mutno nebo. Neprozirne magle nam nisu dozvolile da makar samo vidimo predmete naših želja. Stalno smo morali skidati novonapadali snijeg sa krovova naših šatora, planovi su se stalno reducirali dok najzad nije i najskromniji od svih — dogovor sa Verom da se makar i najjednostavnijim putem izide na Mt. Blanc — morao da otpadne.

Najviši i najromantičniji vrhovi Evrope su ove godine uzeli nezapamćeni broj žrtava, a neprozirne magle nam ih nisu čak ni na rastanku htjele da pokažu. Otišli smo odande a da nismo mogli ni jedno »dovidenja« da im uputimo.

Još smo u našem malom logoru u Entrevesu, pod samim glečerom Brenva, čekali i nadali se da će se vrijeme popraviti. Pa više ni to nismo mogli.

Otišli smo i ostavili ciljeve naših želja i predmete naših snova ovom prilikom zaodjenute debelim naslagama novog snijega i sigurne pred skvrnavljenjem njihove samoćeerezama i klinovima, sakrivene u crnim prijetećim maglama.

Još u ušima čujem prasak ledenih lavina koje su se na Brenva glečeru rušile iznad našeg malog logora. Još čujem bjesomučnu huku neukrotivih bujica istopljenog glečerskog leda i snijega. I još u sebi osjećam onu vatru želje za visinom i širinom.

Dani će opet teći jedan za drugim, neumitno i nezadrživo, vrijeme će proći i opet će se približiti trenutak kada ću moći da odgurnem pero, papir i knjige i da ponovo ispunim srce ljepotama planina. Znam da će ponovo doći dan kada ću moći da tražim naplatu starih dugova, i mojih prema planini i planine prema meni. Ali... danas mi taj novi početak izgleda strahovito daleko, kao što mi je izgledao i prošle i pretpošte godine.

Željko Krčadinac, Zagreb

Autostopom kroz Schwarzwald

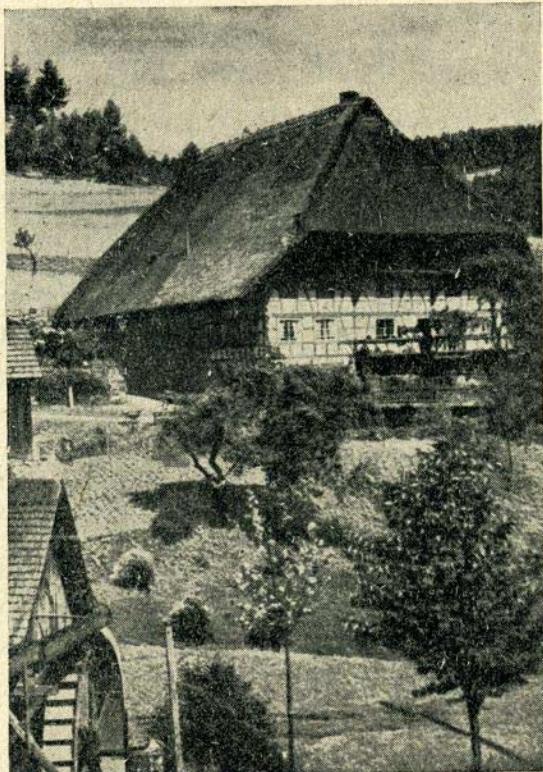
Na svom autostopiranju kroz Njemačku prošlog ljeta dolutao sam i u Baden-Baden. »Najskuplji grad Njemačke« i poznati Kurort i igračnica nije iz moje izvanske perspektive predstavlja ništa drugo nego brižljivo dotjerani turistički gradić. Moj interes odmah je skrenuo od »visokog« u ljudskom na visoko u prirodnom smislu. Naime sunce je nestajući tamo negdje iza Vogeza i Alpa probilo oblake i otkrilo mi sjeverna rebra Schwarzwalda, koja okružuju grad. Schwarzwald mi se u tom času učinio zaista taman, maglovit i tajanstven, kako sam ga uvijek i zamišljao obzirom na ime. Protivno ranijem planu da nastavim dalje nizinskom cestom u dolini Rajne, odlučio sam da se »provozam« preko samog srca planine. U meni je pobijedio planinar.

Sutrašnji dan osvanuo je sunčan i bez oblačka — kao stvoren za moje motorizirano »planinarenje«. Već u rano jutro čekam na mjestu, gdje cesta izlazi iz grada, s teškom naprtnjačom na ledima i uporno mašem palcem. Odmah sam primjetio, da je tu promet dosta malen za njemačke pojmove. Naime glavni promet na liniji Karlsruhe—Basel ide autoputom kroz dolinu Rajne, a preko planinske ceste t. zv. »Schwarzwald Hochstrasse« ide samo lokalni promet i turisti.

Prošlo je nekoliko automobila, ali bili su puni. Neka dobra žena nudi me jabukama i čudi se mladiću, koji strpljivo maše palcem u blizini njezine kuće, dolutavši iz tko zna kako dalekog kraja. I nije se prevarila.

Nakon nekih pola sata konačno se zaustavio »moj« auto. Naravno, bio je to, kao i obično — Volkswagen. Na prednjim sjedištima smjestio se mlađi bračni par, otraga su visjele haljine i odijela i bilo je čitavo čudo raznih putnih potrepština, a u svemu tome spavao je njihov sinčić. Bilo mi je neugodno, jer je izgledalo nemoguće, da se u čitavu tu zbrku uvučem još i ja s mojom ogromnom naprtnjačom. No moj »domaćin« je spremno razmjestio stvari i oslobođio jedno stražnje sjedište za mene i ja sam se ipak nekako ugurao unutra s naprtnjačom na koljenima, a u drugom kutu mališan je nastavio spavanjem. Uskoro smo već jurili krasnom asfaltnom cestom prema Freudenstadt. Ovaj bračni par prihvatio je moderan način pokretnog turizma, u kojem se kroz petnaest dana projuri automobilom tisuće kilometara i gotovo svaki dan noći na drugom mjestu.

Schwarzwald leži na velikom zaokretu Rajne od pravca zapada u pravac sjevera, na granici Francuske i Švicarske, u samom jugozapadnom kutu Njemačke. To je šumovito sredogorje, koje se na zapadu strmo diže iz doline Rajne, da bi prema istoku prešlo u raščlanjenu, rebrastu visoravan, prema kojoj vode široke, plodne doline i pošumljeni klanci. Vrhunci sjevernog Schwarzwalda imaju prosječnu visinu oko 1000 metara. Južni Schwarzwald je viši (Hochschwarzwald); vrhunci mu idu skoro do 1500 metara. Tu je i najviši vrh Feldberg, 1493 m. Gotovo čitav Schwarzwald je pošumljen i to najviše jelovi-

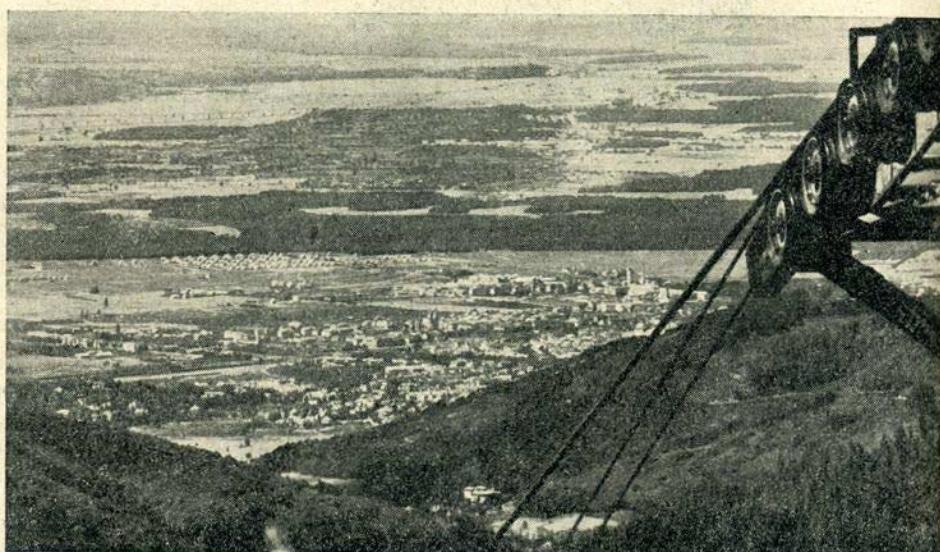
Seljačka kuća na Schwarzwaldu

nom. Jedino obli vrhunci su čelavi, t. j. oni su planinski pašnjaci. Ima i dosta mirnih, većih i manjih jezera. U dolinama smjestila su se živopisna sela, a ima i lijepih starih gradića s ostacima sredovječnih burgova. Zbog relativno blage klime i lijepih pejsaža, dobrih prometnih veza i komfornog smještaja, Schwarzwald se razvio u poznato oporavilište i stjecište turista, a u zimi u centar skijaškog i drugih zimskih sportova.

Po obliku i visini Schwarzwald me živo sjećao na naše Pohorje. No dok je već Pohorje po mojoj ukusu suviše civilizirano, ono je ipak u usporedbi sa Schwarzwaldom djevičanska priroda. Čitav Schwarzwald ispresijecan je gustom mrežom odličnih cesta i načičkan brojnim hotelima i penzionima. Koliko god je to turistički rentabilno, ipak to smeta ljubitelju čiste prirode. Iako se

u prospektima reklamiraju divne šetnje kroz mir i tišinu šumskih staza ili duž obala jezera kao najbolji lijek za umor i nervozu gradskog čovjeka, ipak je tamo prilično teško naći mjesto, na kojem prirodnost ne će biti narušena zvukom automobilske sirene ili odbačenom kutijom cigareta. U prospektima za automobiliste precizno su označene mogućnosti jednodnevne jurnjave uzduž ljestvica Schwarzwalda ili nešto dužeg kruženja po njemu, za koje ima tisuću mogućnosti, naravno uz detaljne kilometraže, popis vidikovaca na cestama i informacija o svima svratištima. Ceste su se zaista svuda probile na toj planini.

Zavija tako Schwarzwald Hochstrasse kroz jelove šume na visini 800 do 1000 m, redajući se vidici na doline i obale vrhove, i uskoro smo stigli i zaustavili se kod jezera Mummel. To je — nekad bilo — vrlo lijepo jezero. Okruženo

Pogled sa Schauinslanda na Freiburg i dolinu Rajne

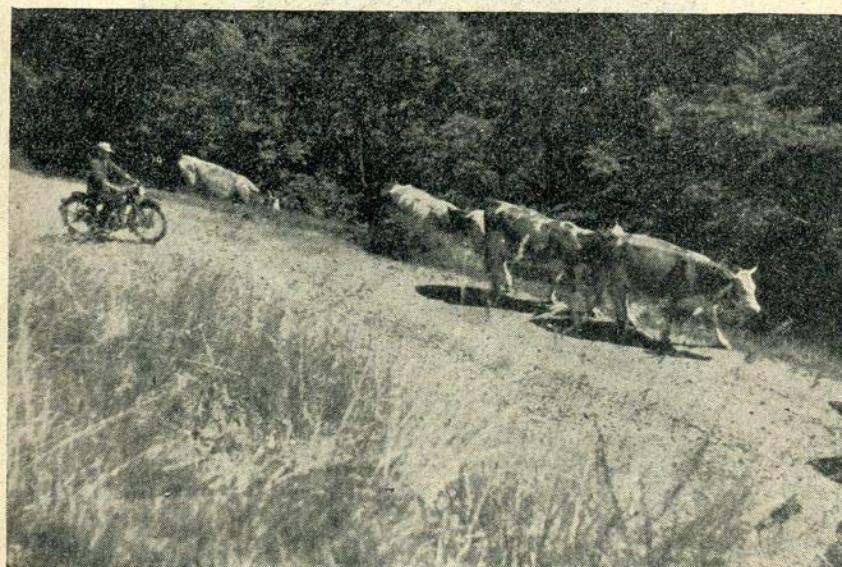
je jelama koje dopiru do same vode, i nekolicinom hotela, koji također dopiru do same vode. Obala je podzidana i asfaltirana, a na njoj poznate bijele linije, koje označuju mjesta za parkiranje i mala izložba automobila. Gledajući u sumnjivu čistoću jezerske vode, sjetio sam se one kristalne prozirnosti naših gorskih očiju, onih prevaljenih stabala, one istinske tišine.

Nismo se dalje zadržavali sve do Freudenstadta, kamo smo stigli o podne. To je lijep mali »Kurstadt«, u kojem gotovo nitka ne podsjeća na prošlost, jer je u ratu bio porušen do temelja, a sad je već potpuno izgrađen. Oprštam se od mojih suputnika, koji ostaju ovdje, i bez većeg zadržavanja žurim da uhvatim novu vezu, jer danas još moram stići do Freiburga. To mi je i uspjelo uz dva-tri »presjedanja«, koja me nisu ljutila, jer sam tako mogao bolje nego iz jurećeg auta vidjeti nekoliko lijepih i urednih zaselaka uz rječice.

Zadnji šofer koji me je primio, bio je baš Freiburžanin i on me je, iako mu to nije bilo sasvim usput, dovezao do samog Omladinskog doma (Jugendherberge), gdje sam prenoćio.

Sutradan sam brzo razgledao Freiburg, glavni grad Schwarzwalda. Ima mnoštvo ostataka prošlosti, starih kula i tornjeva, a najljepša je gotska katedrala, građena od crvenog kamena. Za jednu njemačku Marku stekao sam pravo, da se preko trista stepenica uspнем na njezin toranj i uživam u ptičjem pogledu na grad i okolicu. Posjetio sam i freiburško sveučilište, pred kojim je bilo čitavo krdo bicikla i motora, kojima se gospoda studenti voze na preдавanje.

Iako je na relativno niskom položaju — već na samom zapadnom rubu Schwarzwalda — Freiburg ipak ima u neposrednoj blizini jedan vrh — izletište Schauinsland, 1284 m — kamo sam se ja naravno popeo. Iz centra grada ide autobus do podnožja brda, a onda se uspinjačom možete voziti do samog vrha.

Moderna vremena: motorizirani cowboy na Schwarzwaldu

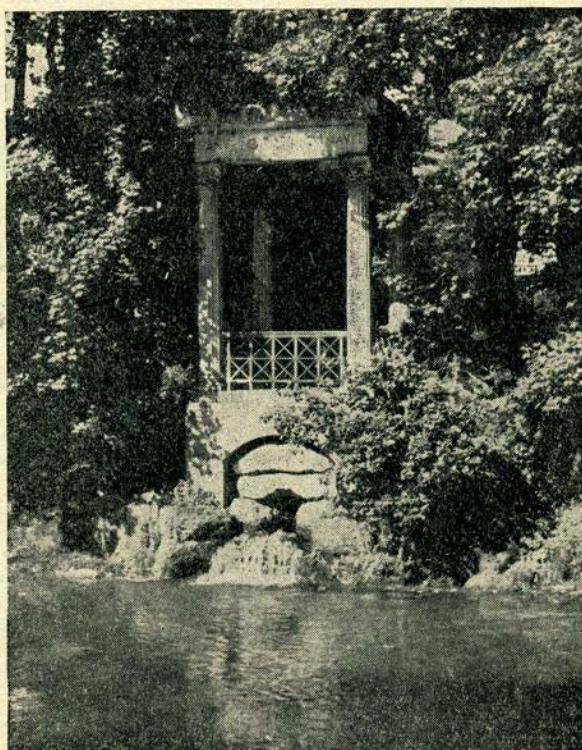
Foto: Krčadinac

Međutim kako je ta vožnja prilično skupa, ja sam se po našem starom dobrom običaju popeo gore pješice. Kroz šumu sam kratio zavoje ceste i pjevušio našu »planinarsku«. Osim dviju srna, koje sam sreo, bio sam jedini pješak, jer su svi ostali jurili autom po cesti prema vrhu ili sjedili u kabini uspinjače. Na vrhu je, naravno, opet jedan reprezentativni hotel, automobili, uređene staze i klupe. Vidik nije bio naročit zbog sumaglice. Na sjeverozapadu se nazirao Freiburg i dolina Rajne, dok su Vogezi na drugoj strani bili potpuno zamagljeni. U suprotnom smjeru preko otvorenih travnatih vrhova pogled je dopirao do Feldberga, ali dalje je opet bio neprobojni zid magle. Rekli su mi, da se za čistog vremena, naročito zimi, odavde mogu vidjeti čitave švicarske, pa i austrijske Alpe kao na dlanu, a s druge strane francuske planine. Meni je ostalo jedino, da se tješim nad okruglom limenom pločom, na kojoj su bile ucrtane smjernice glavnih vrhova u Alpama, Vogeziima i Schwarzwaldu.

Kažu, da u SAD moderni cowboji nadgledavaju stada »jašući« na helikopterima. Njemačka nije toliko modernizirana, ali sam ipak na Schauinslandu

ugledao čovjeka, kako se vozi na motoru i na taj način tjera s paše stado krava, koje su išle pred njim mirno i disciplinirano (u Njemačkoj je disciplinirano sve, čak i krave). Bržebolje fotografirao sam tog čudnog cowboya i njegov BMW od 500 kubika, da bi se kasnije mogao pohvaliti, kakva sam sve čuda tehnike vido.

Natrag sam se spustio uspinjačom, jer je vožnja dolje jeftinija, i uživao u »helikopterskom« pogledu na vrhove drveća i razbacane kućice.

Spomenik »Glava Dunava« u Donaueschingenu

Foto: Krčadinac

Trebalo se žuriti dalje. Istog popodneva dospio sam do jezera Titi. Cesta je vodila kroz Höllental — »Paklenu dolinu«. No to po visini i strmini strana i po divljini i ljepoti nije ni slika naše Paklenice ili Rugovske klisure ili doline Vrbasa, ali zato ima jednu odličnu, široku asfaltну cestu i navelikoj se reklamira u svim prospektima. Ustvari ima samo jedna jedina poštena litica i ona se zove Hirschsprung — »Skok jelena« kao i sve slične litice u svijetu. Titisee je veliko otprilike kao naš Kozjak. Ima plažu i čamce za iznajmljivanje, uz obalu mu ide cesta i željezница i ima cijelo selo samih hotela.

Toga dana nisam više išao dalje, jer je već bilo prilično kasno, a osim toga ovdje se skupilo šareno i veselo društvo mladića i djevojaka raznih narodnosti, pa smo svi zajedno proveli te večeri nekoliko ugodnih sati u omladinskom domu.

Ujutro sam rano krenuo dalje, da stignem do Bodenskog jezera. Zadržao sam se samo u Donaueschingenu, gdje je početak Dunava. Tu se naime u gradskom parku spajaju dva potoka sa Schwarzwalda, Breg i Brigach i čine rječicu široku desetak metara. No službeni početak Dunava je malo niže, tamo gdje se u tu rječicu ulijeva voda iz vrela, nazvanog Donauquelle — »Izvor Dunava«. Zapravo vrelo najprije hrani oveći zdenac od bijelog kamena, ukrašen kolonadom i kipovima. Ovdje je na kamenoj ploči isklesano:

678 m nad morem

2860 km od mora

Iz zdenca se zatim voda ulijeva u rječicu, a na samom tom sutoku podignut je kameni spomenik, na kojem piše: »Dunavii caput...« (Glava Dunava). Tako skromno počinje Dunav, da bi naglo rastao i uskoro se pretvorio u drugu po veličini rijeku u Evropi.

Pred večer bio sam već u luci Konstanz na Bodenskom jezeru. Nisam se zaustavio nigdje, čak ni u Hohentwielu, nizu čudnih brežuljaka nalik na glave šećera.

Tako je naglo svršilo moje prvo motorizirano »planinarenje«. Za tri dana prešao sam oko 300 km, video dosta lijepih i mnogo interesantnih stvari, ali ipak na kraju moram priznati, da mi se od ove jurnjave automobilom više sviđa ono naše mirno pješačenje kroz netaknuto prirodu.

Polako i sigurno!

S. Peruzović, Split

Planinari — pioniri

Planinarsko društvo »Mosor« obuhvatilo je svojim radom dosta lijep broj srednjoškolske omladine i pionira. U Splitu su omladinci uglavnom obuhvaćeni u speleološkoj i alpinističkoj grupi, a pioniri u svojoj pionirskoj grupi. Još jedna mješovita pionirsko-omladinska grupa postoji u Dugopolju. Speleološku i obje pionirske grupe vode prosvjetni radnici — planinari. I kod omladine i kod pionira vlada velik interes za izlete i za rad u ovim grupama. Ima ih još prilično mnogo, naročito pionira po splitskim školama, koji bi stupili ovoj grupi, ali ne znaju kako bi svojoj želji udovoljili. Cilj je ovog članka da takve obavijesti.

Pionirsko-planinarska grupa PD »Mosor« već 5 godina aktivno djeluje. Svake nedjelje i praznika poduzima izlete u bližu i dalju okolicu. Većinu ove grupe sačinjavaju đaci Vježbaonice učiteljske škole, a manji broj đaci ostalih škola. Tko želi postati članom grupe može se upisati, u društvenim prostorijama (u blizini kina Balkan) svaki dan od 7 do 8 sati navečer, ili u Vježbaonici, kod Vode planinarske grupe.

Rad ove grupe ne sastoji se samo u tome, što mališani obilaze i upoznavaju okolinu zavičaja, što jačaju mišiće, pluća i čitav organizam, što vježbaju izdržljivost, već sakupljaju na izletima potrebni materijal, da bi ga kasnije koristili kod učenja, naročito društvenih i prirodnih nauka. Osim toga, priroda i prirodne pojave pružaju posjetiocima veoma lijepe, upravo čarobne slike, koje bude u dušama djece snažna estetska čuvstva. Ona, opet, sile djecu, da ih prepričavaju, pišu o njima i crtaju. Kako često ne mogu (kod pismenih i

usmenih izražavanja) naći odgovarajuće izraze za ono što bi željeli izraziti, sami su osjetili potrebu za bogaćenjem rječnika. Stoga su prionuli čitanju knjiga i traženju novih riječi i rečenica, ili kako to pioniri kažu »lijepih riječi i rečenica«. Uveden je novi sat za zajedničko čitanje, prepričavanje pročitanog i tumačenje novih riječi. »Lijepe riječi« se upisuju u zasebnu teknu i uče napamet, da bi se upotrebile kasnije, kod usmenog i pismenog izlaganja. Budući da mnoge novine imaju dječje kutije neki su postali dopisnici tih novina. Nažalost, ima premalo prostora u novinama, a mnogo članaka kod nas, pa su mališani žalosni, jer im se ne štampa svaki članak. Tako se unutar same planinarske grupe stvorila grupa malih novinara. Crteži su ljepši i bogatiji, neki su već izašli u novinama, a neke smo već spremili za štampu. Najsretniji su kad ugledaju svoje članke u »Slobodnoj Dalmaciji«.

Uz to se mnogo pažnje obraća lijepom i drugarskom ponašanju druga prema drugu, prema starijima, na pravilan odnos prema seljacima. Egoizma nestaje već poslije prvih izleta. Sve postaje *naše*, a prestaje biti *moje*.

Grupa je već prokrstarila i upoznala okolinu Splita, bližu Zagoru, prošla otok Brač. Lanjske je godine 8 dana boravila na Plitvičkim jezerima. Ovaj su izlet materijalno pomogle mnoge sindikalne podružnice našega grada, Socijalni odjel NO općine, Gradski odbor Crvenog križa, uz Upravu Vježbaonice učiteljske škole.

Tako uz ugodnu, zdravu i veselu razonodu, pruža djeci i mnogo poučnoga.

Josip Nikolajević, Zagreb

Planine — čuvari zdravlja

Primitivni čovjek sporo se odvajaо od svoje sredine. S mnogo muke stjecao je inteligenciju, radne navike i vještine I pored tih teškoća čovjek je neprestano napredovao u razvoju umnih sposobnosti. Međutim, dok se umni razvitak kreće u nedogled naprijed, tjelesna evolucija ljudi nalazi se u stagnaciji. To je glavni uzrok, što prirodna otpornost ljudi biva slabija. Čovjek postaje sve više sklon lagodnom životu. Njegove obrambene snage ne razvijaju se dovoljno. Takav način života omogućava visoko razvijena tehnika u nekim državama svijeta. Pješačenje je zamijenjeno vožnjom automobilom. Pritisak o dugme, smatra se idealom u obavljanju svih mogućih poslova. Prirodna terapija, koja je sporija, za poslovog je čovjeka neprihvatljiva. Jer »vrijeme je novac«. On će radije uzeti prašak protiv glavobolje, nego da sat-dva prošeta na čistom zraku. Ljudi previše i nerazumno koriste dostignuća suvremene nauke. Na stjecanje prirodne samoobrane organizma ne obraćaju pažnju. Čovjek postaje nježan, preosjetljiv i neotporan, te tako podleže bolestima našega doba. Najbolji su dokaz milijuni bolesnika širom cijelog svijeta koji boluju od živčanih i duševnih, srčanih i drugih oboljenja. Dok jedni boluju od bijede, drugi su žrtve svoje lijenosti, komoditeta, pogrešnog načina življenja. Umjesto da iskoriste zrak, sunce i vodu, oni gutaju razne medikamente, suviše ostaju u krevetu, u sobi i t. d.

Za većinu bolesnika koji boluju od anemije, psihoneuroze i slično, naročito kod mlađih ljudi, prava i najsigurnija apoteka je priroda. U tom najjeftinijem

i svima pristupačnom izvoru zdravlja najbrže će nastupiti poboljšanje: bljedilo će preći u rumenilo; neuroza u smirenost; slab apetit u glad; glavobolja u rapspoloženje i t. d.

Planinari znaju kakvi su ljudi u planinama: jaki, kršni — pravi divovi. Lijepo se kaže za snažna i razvijena čovjeka: »Vidi ga, kao planina je«. A inteligencija je tih ljudi u području planina na zavidnoj visini.

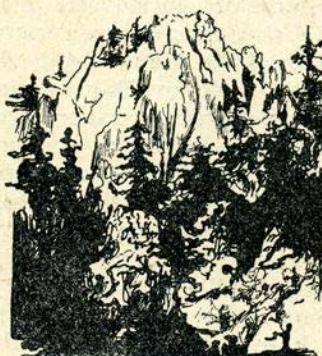
Planinarstvo kao grana fiskulture u čuvanju našeg zdravlja zauzima prvo mjesto. Dok nam more pruža svoje blagodati samo u ljetnoj sezoni, planine nam to pružaju u svako doba. Zato iskoristimo svaki slobodni dan u planinarenju, neograničenom sportu. U zimi budimo skijaši, u drugim sezonomama planinari, izviđači, lovci, sakupljači planinskog bilja i šumskih plodova. Preko zime, na visinama, odbijajući se od ravne površine snijega, ultraljubičaste zrake sunca su mnogo intenzivniji abakterizatori zraka, aktivnije su kod stvaranja pigmenata u koži, a prorijeđen planinski zrak ubrzava rad pluća i srca. Po svemu su tomu planine nezamjenljiv čuvar zdravlja. Razumije se, da ishod zavisi o pravodobnosti obraćanja prirodi za pomoć, jer bolest treba predusresti navrijeme. Drugim riječima, obrambene snage našeg tijela moraju uvijek biti jake i spremne da sprječe prodor klica bolesti. A to može jedino otporan organizam, onaj koji se naviknuo na fizičku izdržljivost i otpornost. Slabunjav čovjek lako oboli i teško se obrani od bolesti.

Budući da obrambene snage čovjeka često zavise od njegove volje, moramo ih stalno stvarati i jačati. Tu će nam sport najviše pomoći. Zbog toga je fiskulturni pokret neophodan svakom građaninu i čitavom narodu. Tjelesni napor u mnog radnika osvježavaju. Fizički rad je u svakom slučaju koristan i neophodan. Jer tjelesna zakržljalost i slabljenje prirodne otpornosti ljudi, ostavit će loš odraz na budućim generacijama i negativno će djelovati na razvoj budućeg čovjeka.

Ako su naši djedovi kopači i drvosječe dali pokoljenje velikih umova, mi ćemo baš zbog fizičke zakržljalosti koja nas prati, prenijeti na budući naraštaj neizbjježne posljedice.

Dok suvremeni čovjek pati od raznih glavobolja, avitaminoza, neuroza i slično, primitivnom čovjeku to nije zadavalo muke. On ih je liječio i sprečavao prirodnim putem. Koristio je prirodu u svojoj samoobrani.

Tom istom pomagaču u očuvanju našeg zdravlja — prirodi, treba se i danas obratiti. Fiskultura je lijek izvanredne efikasnosti. Fizički rad svih oblika jača otpornost našeg organizma. Samo tako ćemo očuvati zdravlje i ljepotu tijela.

Ekspedicijono planinarstvo i naučno istraživanje

Posljednjih godina grupe američkih planinara sve aktivnije djeluju u udaljenim i neistraženim planinskim lancima, na svim kontinentima. Preduvjet uspjeha ove aktivnosti je izrada logičkog detaljnog plana. Nije jednostavno i lako uskladiti putovanja članova ekipe u određena mesta, iz kojih se poduzimaju pothvati za uspone na vrh. Napori koji su s tim skupčani planinarima su dobro poznati, a u ovom članku su definirani pod nazivom »ekspedicijono planinarstvo«.

U mnogim planinskim predjelima, što su ih opisali članovi ekspedicije ove vrste, nisu nikada ranije bili vršeni istraživački radovi. Ti predjeli međutim pružaju neograničene mogućnosti za vršenje znanstvenog istraživanja. Ipak, u mnogim slučajevima, grupe planinara, iz raznih razloga, izvršuju samo uspone na planine, pa se s vrhova žurno spuštaju, ispitujući tek površno planinu i okolne predjele.

Dnevnički i zabiljjske članova ekspedicija mogu sadržavati podatke o geologiji, meteorologiji, djelovanju i učinku velikih visina na organizam, kao i o kulturi urođenika na koje na svom putu nailaze. Podaci ove vrste mogu za čitača-planinara biti samo zanimljivi, ali su bez sumnje vrlo vrijedni učenjaku-istraživaču. Međutim, kritika radi manjkavosti u ovom pravcu ne bi trebala biti upućena planinarama, jer su oni zaokupljeni u prvom redu brigom za izvršenje svog osnovnog zadatka: uspona na vrh planine. Njihov je cilj u većini slučajeva sužen na sam uspon na vrh planine, kako ne bi, iz razloga finansijske prirode, otpremanje ekspedicije uopće došlo u pitanje. Bilo je, naravno, iznimaka u ovom pogledu, kada su radom pojedinih kvalificiranih članova ekspedicija, ili njihovih grupa, bili sabrani podaci i materijal od velike vrijednosti za naučno istraživački rad na proučavanju predjela same planine, kao i okolnog područja. Vrijedno je međutim napomenuti, da je veći broj ovih odličnih ekspedicijono-istraživačkih doprinosa potekao kao rezultat dobro planiranog programa istraživanja, koji se je upotpunjavao s naporima planinarskih uspona, a često su ga izvodile grupe evropskih ili azijskih planinara.

Ekspedicijama američkih planinara prigovaraju, da se njihova aktivnost usredotočuje u prvom redu na alpinizam, a istraživanje da uključuju samo kao sporednu djelatnost.

U nedavnoj prošlosti su kvalificirani stručnjaci za obavljanje istraživačkih radova, kao i znanstvene grupe, razmotrile kvalitet istraživačkog rada, koji je vršen u sklopu planinarskih ekspedicija. Ima razloga za vjerovanje, da je opravдан negativan sud i stav nepovjerenja spomenutih stručnjaka i znanstvenih grupa u tom pogledu. Vođe planinarskih ekspedicija dobivaju uz sve veće poteškoće podršku vlasti ili istraživačkih ustanova, katkada uz primjedbu, da takva planinarska grupa ne pruža garanciju za provođenje istraživačkih radova na nivou, koji bi dotičnu ustanovu zadovoljio. Ovakav stav izaziva ogorčenje članova ekspedicije, jer pojedini članovi često imaju potrebne kvalifikacije za obavljanje rada na tom polju istraživanja. Međutim, a to je važno, ovakav stav naučno-istraživačkih ustanova obično nije posljedica nepovjerenja u pogledu potrebne stručne spremnosti grupe, nego se osniva na mišljenju, da članovi ekspedicije nemaju prilike i vremena da u tom pravcu koriste svoje znanje i sposobnost. Smatra se naime, da će planinar-učenjak kao član ekspedicije na planinu, na koju je uspon naporan ili opasan, uglavnom morati

posvetiti svoju pažnju i napor savladavanju planinarskih poteškoća, pa se neće, ili ne bar u dovoljnoj mjeri, moći posvetiti istraživačkim radovima. Ovo mišljenje je pogotovo točno u slučajevima u kojima je pojedinac član omanje planinarske grupe, pa se na sve članove postavljaju zahtjevi u pogledu napora kao i pažnje, kako bi se postigao kolektivni uspjeh uspona, uz što veću sigurnost. Planinar koji premerjava nagibe i geološke naslage u vrijeme kada bi kao član penjačke ekipe morao svu svoju pažnju i aktivnost usredotočiti na savladavanje uspona kao i osiguravanju sebe i svojih drugova u ekipi, ili kada vrši ubilježavanje podataka umjesto da podiže šator, prirodno pada na teret ostalih članova ekipe, a uz to odvraćanje njegove pažnje može biti i uzrokom nesretnih slučajeva. Obratno, planinar-penjač, koji kod uspona snosi svoj dio napora i odgovornosti, malo će naći slobodnog vremena za obavljanje terenskog rada, koji je skopčan s izvršavanjem naučno-istraživačkih zadataka.

Da li to znači da su naučno istraživanje i planinarstvo nespojivi? Odgovor na ovo pitanje bio bi pozitivan, kad bi se temeljio na podređenim istraživačkim radovima, pojedinih planinarskih grupa ili na negativnom stavu pojedinih planinarskih grupa u pogledu obavljanja istraživačkih radova. Smatra se međutim opravdanim mišljenje i stav, da istraživačke rade treba isključiti i slučajevima kada obavljanje takovih rada umanjuje efikasnost penjačke grupe, kao i u slučajevima kada su ti istraživački radovi od toliko podređenog značaja, da su uzrokom oštре kritike na rad grupe kao cjeline. Izlučivanje istraživačkih rada u oba spomenuta slučaja korisnije je za alpiniste, a ujedno ne pogoršava odnose alpinista i krugova istraživača-učenjaka.

Oni planinari koji su učestvovali u ekspedicijama upoznati su s velikim svotama, koje su potrebne za nabavu potrebne odjeće i opreme, troškovi prijevoza, kao i drugim, često nepredviđenim izdacima, koji obično premašuju mogućnosti većine pojedinaca. U većini slučajeva potrebno je iz nekoga izvora osigurati novčanu pomoć. U tim slučajevima treba uzeti u obzir poteškoće dobivanja novčane pomoći iz najpouzdanijeg izvora, iz kojeg se ta pomoć može primiti s preuzimanjem minimuma obaveza. Oglašivanje i publikacija, iako je često poželjna, može lako zakazati kada se primjenjuje kao sredstvo za dobivanje pomoći. Novinske agencije, na primjer, pružaju podršku u pothvatima u kojima je akcentirana opasnost, i rado donose slike s pretjeranim opisima nesretnih slučajeva.

Posljednjih 30 godina popularnost planinarstva znatno je porasla, a danas ima u svim dijelovima svijeta stručno sposobljenih i iskusnih alpinista. Mnogi od njih posjeduje opsežno tehnološko znanje, a u nekim slučajevima se radi o čuvenim ljudima u njihovu djelokrugu rada ili zaposlenja. Ovim pojedincima kao planinarima-amaterima pruža se mogućnost da ponovo uspostave planinarstvo kao sredstvo za unapređivanje naučno-istraživačkog rada. Budući da su planinarske ekspedicije u udaljenim predjelima obično vrlo aktivne, to je djelokrug njihove aktivnosti većinom identičan s materijom u djelokrugu znanstvenog istraživanja. Napor i tehničke poteškoće na koje u tim udaljenim predjelima nailaze, iziskuju od istraživača da bude vičan podnošenju fizičkih napora putovanja i planinarenja, kao i snalaženju u pojedinim predjelima planinskih divljina. Ako posjeduje ove sposobnosti, onda se planinaru-istraživaču otvaraju neograničene mogućnosti, a uz odgovarajuću organizaciju planinar-istraživač, kao i planinar-amater, mogu izvršiti preuzete zadatke.

Analiza rada izvršenih ekspedicija, koje su dale visoko kvalitetne doprirose u pogledu naučnog istraživanja, ukazuje na to, da su u većini slučajeva

u organizacionoj šemi bile predviđene dvije grupe, i to grupa planinara-istraživača i planinara-penjača. Obje grupe operirale su iz zajedničke baze kampa, svaka grupa često pod posebnim rukovodstvom. Penjači su se penjali, a istraživači su istraživali. To je bio ključ uspjeha svake grupe, a članovi grupe istraživača bili su ujedno i dobri planinari, sposobni da određenu planinarsku turu prevale i bez pomoći grupe penjača.

Kod organiziranja ekspedicije ovog tipa trebalo bi svakako predvidjeti posebnu grupu stručnih aplinista, kao snažnu pokretnu rezervu, koja bi bila u stanju, da u slučaju potrebe ili nesreće, pruži grupi penjača stručnu pomoć. U prošlosti je u nekoliko slučajeva rezerva ove vrste bila u pogledu spašavanja od vanredne koristi, jer je ozlijedenim ili iscrpljenim penjačima mogla biti u najkraćem vremenu pružena stručna pomoć.

Prednosti organizacije ovog tipa su brojne. Takva grupa može operirati većom snagom, a uz to postiže veću sigurnost s kojom manje grupe planinara-penjača ne mogu računati.

I kod formiranja grupe istraživača trebalo bi primijeniti isti kriterij, a naročito bi trebalo ispitati prethodna iskustva članova u sličnim pothvatima, sposobnost grupne suradnje, kao i sposobnost obavljanja radova na istraživanju. Već mnogo prije polaska ekspedicije na teren trebalo bi uspostaviti vezu između pojedinih članova ekspedicije. Od velike je važnosti prethodno detaljno planiranje pravilne opskrbe i potrebne opreme za izvršenje usklađenog programa istraživanja.

Razumljivo je da su potrebe u ljudstvu, ako rad ekspedicije promatramo s ovog gledišta, mnogo veće nego kad se radi samo o penjačkim ekipama. Dosljedno tome pojavit će se veće poteškoće i problemi u vezi s kretanjem, opskrbom i opremom članova ekspedicije. Tehnička oprema, šatori i šatorski pribor, oprema za vezu i transport, hrana, odjeća i obuća rastu po obimu, a s time ujedno dobivaju na važnosti. Planinar će se već u početku zabrinuti zbog ove povećane brige i odgovornosti, nastale povećanjem broja članova ekspedicije, znajući iz iskustva kako im je veliko opterećenje količinom hrane i opreme otežavalo napredovanje, isto kao i briga oko održavanja iste u ispravnom stanju. Ove su brige opravdane, jer doista nije malen broj planinarsko-penjačkih grupa, kojih su se pothvati izjavili baš zbog poteškoća s opskrbom i opremom svojih članova.

Stoga bi u cilju efikasnosti rada ekspedicije brige oko opskrbe i opreme trebale biti izdvojene i određene posebnoj grupi, kako bi se grupe planinara-penjača i planinara-istraživača mogle potpuno posvetiti obavljanju svojih osnovnih zadataka. Odgovornost u vezi s brigom oko transporta i održavanja hrane i opreme mogu postati kobni za grupu planinara-penjača kao i planinara-istraživača. Historija je zabilježila nekoliko nesretnih slučajeva grupe istraživača, kojih je uzrok bio u vezi s povećanom brigom za opskrbu svojih članova. Da bi se to izbjeglo trebalo bi ekspediciji dodijeliti grupu opskrbenika, i time svakoj grupi ekspedicije omogućiti da se posveti isključivo rješavanju zadataka u svom sektoru.

Ekspedicioni napor planinara koji podržavaju ili izvršuju obaveze u pogledu istraživanja na naučnoj osnovici, bez sumnje će podići ugled planinarskog ustavnog aktiva, a uživati odgovarajuću aktivnu potporu naučno-istraživačkih ustanova.

Za »Naše planine« priredio H. B.

Ekspedicija Mount Logan — Cook god. 1953.

Privučeni nekim specifičnim problemima penjanja u gorskom lancu St. Elias na teritoriju Aljaske i Yukona, grupa alpinista iz grada Seattle organizirala je u zimi g. 1952/53. ekspediciju na planinu Mount Logan. Glavni zadatak ekspedicije bio je osvajanje vrha novim putem. Vrh Logan, visok 6150 m, drugi je po visini u sjevernoj Americi. Uspon na Logan bio je izvršen tri puta i to putem uz zapadnu padinu ovog gorskog masiva. Novi planinarski put za uspon na vrh, kako se je činilo prema podacima s kojima su raspolagali, mogao se probiti samo na istočnom grebenu, na čeonom zidu glečera Hubbard.

Za sekundarni cilj bile su odabrane druge dvije planine: Mc Arthur Peak, neosvojeni satelit istočnog Logana, i Mount Cook, neosvojeni vrh, koji se uzdiže iznad zatona Yakutat. Ovi vrhovi visoki su 4389, odnosno 4194 m.

Ekspediciju je sačinjavalo 5 članova: Tim Kelley, Franz Mohling, Tom Miller i R. Mc Gowan, sve članovi planinarskog društva iz Seattle-a, te Dick Long, član Sierra kluba iz Richmonda u Kaliforniji. Prijevoz je avionom izvršio pilot John Merriman s pomoćnikom William Niendorffom.

Opremu i hranu su već početkom aprila otpremili u Yakutat. Long i Mohling su prispjeli 15. juna, a Miller i Mc Gowan 22. juna. Posljednji je stigao Kelley, i to 26. juna.

Mali radioodašiljač, kojeg su bili naručili, nije stigao u Yakutat, pa su naručili iz Seattle-a drugi, da im se padobranom spusti na njihovu putu u planine.

Prvi tjedan njihova boravka u Yakutat-u spustili su iz aviona hranu i opremu (oko 1000 kg) na određenih šest mjesta, na podnožju triju planinskih vrhova, kao i na tri točke duž staze kojom su morali proći na blizu 140 km dugom putu.

Dne 29. juna spustili su se na žal na sjevernoj strani zatona Yakutat. Prvih 140 km prevalili su preko glečera Malaspina u pravcu stijene Seward, a onda su nastavili preko 70 km po prekrasnom glečeru Seward sve do »vodenog prolaza«, koji se nalazi između planina Logan i Vancouver. Dne 4. jula su se spustili preko sjevernih padina »vodenog prolaza« do glečera Hubbard. Prelazeći sjevernom padinom glečera u pravcu zapada, prispjeli su do podnožja sedla Mc Arthur između istočnog grebena Mc Arthur i jednog istočnog vrha visine od 3719 m. Na sedlu su se nalazili na početku glečera Logan, a poslije 8 km ugodnog silaženja prispjeli su na podnožje sjevernog grebena planine Mc Arthur Peak. Iz zraka spušteni omoti s hranom i opremom, koje su ovdje pronašli, bili su neoštećeni i potpuno sačuvani. U roku od 6 dana prevalili su blizu 140 km kroz prekrasnu, zaledenu prirodu. Ovo je vjerojatno bila prva ekspedicija, koja je u unutrašnjost pošla s obale oceana.

U jutro 5. jula bili su Miller i Mohling određeni da u bazi kampa dočekaju dolazak aviona s radioodašiljačem. Long, Kelley i Mc Gowan pošli su uz sjeverni greben da postave kamp br. 1. Naišli su na snježne padine, na koje su se uspeli bez naročitih poteškoća do visine od 2750 m. Iznad te visine greben postaje uzak i istaknut, a penjanje po njemu skopčano je sa sječenjem stepenica u ledu. Kasno poslije podne bio je postavljen kamp br. 1 na visini od oko 3300 m. Iznad kampa uzdizala se snježna padina nagiba 45 stupnjeva do visine od oko 3600 m, gdje je započinjao greben, koji se strmo uzdizao do visine od oko 3810 m. Ovdje su zapravo započinjale prave poteškoće uspona. Ogoromna

izbočena stijena spaja greben s plato-om glečera, koji vodi do vrha planine u obliku piramide. Činilo im se da im je jedini mogući put prolaza kroz ledom ispunjeni hodnik u središtu izbočene stijene. Led, koji je visio preko ruba i strme padine onemogućavale su im međutim prolaz.

Miller i Mohling stigli su slijedećeg dana u jutro do njih i javili im da su ostali bez veze s ostalim svijetom, jer se nije otvorio padobran⁸, kojim je spušten radioodašiljač. To je bila vrlo neugodna vijest, jer su se tog jutra kod Longa pojavili simptomi upale slijepog crijeva. Dogovorili su se da ga čim prije otpremе u bazu kampa. Bio je vrlo slab, ali je cijelim putem niz greben mogao uz podršku Kelley-a sam hodati. Dvojica su ih isoguravali užetom, a zadnji je čovjek služio kao sidro. Čim su stigli do baze kampa, dali su Longu chloromycetin. Pokušavali su da dopru dod obale i vatrom signaliziraju po pomoć, što im zbog jake bure nije uspjelo. Preostalo im je jedino da u snijegu naštampaju riječi »Appendix — pomoć«. Čekali su povratak Merrimana. Međutim je bura zavijala u toku daljnja 4 dana. Petog je dana Merriman nadletio teren, opazio signal i prosljedio obavijest radi pomoći. Dne 11. jula ekipa službe spasavanja nadletjela je teren i spustila radioodašiljač, kako bi uspostavili vezu s liječnikom, koji se nalazio u avionu. Liječnik je potvrdio dijagnozu, pa se Merriman povratio, preuzeo Longa, i prevezao ga u bolnicu.

Dne 15. jula nevrijeme se smirilo upravo toliko, da su se mogli povratiti u kamp br. 1 na Mc Arthur Peaku. Spremala se ponovo bura, pa su stoga odlučili da istog dana pokušaju izvršiti uspon na vrh. Nisu međutim mogli da pređu izbočenu stijenu, jer su ih bili natkrili oblaci, što su se naglo uzdizali uvis. Spustili su se ponovo u kamp br. 1, gdje su proveli slijedeća 4 dana, a za cijelo vrijeme je puhalo jaka bura. Pokušavali su nekoliko puta da se probiju bliže vrhu, ali nisu uspjeli da prijeđu izbočenu stijenu. Za to vrijeme su potrošili ono malo hrane, što im je bilo preostalo, pa su se konačno vratili u bazu kampa. Stigavši u bazu morali su se odlučiti da produže još daljnja 24 km do mjesta, gdje je iz aviona spuštena hrana, a potom ili da se vrate i poduzmu pokušaj uspona na vrh Mc Arthur, ili da vrše izviđanja na terenu na istočnom grebenu Logana, a dio opreme i hrane da pohrane u podzemnom skrovištu u cilju kasnijeg korištenja. Odlučili su se za potonje, jer bi rekognosciranje terena oko istočnog grebena uvelike poboljšalo izglede slijedeće ekspedicije na uspjeh.

Dne 21. jula stigli su do mjesta ispod istočnog grebena, na koje je iz aviona spuštena hrana. Uslijed strmih nagiba ledenih padina (oko 60 stupanja) nije postojao praktičan put za uspon na istočni greben. Izvršili su stoga mučan uspon uz stijenu, koja se nalazila na kraju grebena. S grebena su 22. jula spustili užeta niz ledenu padinu i privukli zalihe hrane i opreme, koju su bili pohranili u izgrađenom skrovištu u stijeni. Nakon dva dana nastavili su radom na rekognosciranju terena do visine od 3110 m, na kojoj je greben bio vrlo uzak, izbočen i vrlo opasan radi labavog stijena (Granitni diorit). Dalje, do visine od 3950 m izgledalo je da stijene ne postavljaju naročite poteškoće u pogledu uspona, a isto tako ni ledene mase. Iznad 3950 m uspon je vrlo težak zbog strmih padina nagiba oko 65 stupanja. Na visini od 4725 m smješten je glečerski plato, koji vodi do istočnog vrha (6000 m).

Uspon na greben skopčan je s ozbilnjim problemom opskrbe uz tehniku uspona po stijenama i po ledu. Uočivši sve probleme, vratili su se po stazi uspona u bazu kampa.

Srazmjerno laganim sanjkanjem niz glečer Hubbard do vodenog propusta, a onda preko glečera Seward, stigli su na sjevernu stranu planine Cook. Za- lihe hrane i opreme, koje su bile pred oko mjesec dana spuštene iz aviona na glečer, bile su izvrsno sačuvane, a limene kante od pet galona (oko 20 litara) bile su potpuno neoštećene.

Baza kampa bila je postavljena između Cooka i Vancouvera na sjeveru, koji označuju granicu između područja Aljaske i Yukona. Iznad kampa vidi se oštri vrh Cooka. Jedan greben spajao je vrh sa sjeveroistočno smještenim sedlom u visini od oko 3050 m. Sjeverozapadna padina ovog sedla spuštala su u ogroman amfiteatar iza kampa, iz kojeg je izronjavao glečer, po kojem su se oštroti očtavale pukotine. Da bi se uspeli na sedlo morali su se najprije spustiti u amfiteatar.

Dva dana su se penjali i ispitivali pukotine glečera u cilju pronalaženja puta. Konačno, 31. jula, bio je kamp postavljen u visini od 2590 m u centru amfiteatra. Oko njih su se rušile lavine na plohu glečera, dapače i sa sektora na koji će uskoro izvršiti uspon.

Dne 1. augusta započeli su usponom po padini koja je vodila do sedla. Kad su se uspeli do podnožja padine, temperatura je spala dobrano ispod nule. Bili su međutim zadovoljni, jer je time bila umanjena mogućnost nastajanja lava. No uspon je zadavao priličnih poteškoća, jer nastala ledena kora na snijegu nije bila dovoljno tvrda, da bi izdržala njihovu težinu, osobito težih članova, Mohlinga i Kelleyja.

U 8 sati su se uspeli na sedlo u visini od oko 3050 m. S južne je strane vjetar prema njima tjerao more oblaka, pa su prema dotadašnjem iskustvu mogli očekivati još svega nekoliko sati bez magle. Odlučili su stoga da odmah pokušaju izvršiti uspon na vrh.

Prešli su snježne padine koje leže neposredno iznad sedla, pri čemu su prešli brojne pukotine od kojih niti jedna nije postavljala ozbiljne zapreke. Mekani snijeg ih je kod napredovanja zamarao, pa su s olakšanjem odahnuli kad su se uspeli na greben, koji je bio pokriven tvrdim snijegom. S te točke pa do kojih stotinjak metara ispod samog vrha penjali su se bez ozbiljnih poteškoća i zapreka. U padini ispod vrha morali su u ledu sjeći stepenice, što im je prilično usporilo napredovanje. Ipak, u 16 sati su se uspeli na sam vrh. Gusta magla zatvarala im je s južne strane vidik. Nakon kratkog provjeravanja ustanovili su da se nalaze na višem vrhu od dvaju postojećih (4194 m), koji do sada još nije bio osvojen, pa su sjeli da uživaju u pobjedi. Vjetar je postajao sve snažniji, pa im je u lice šibao snijeg. Brzo su se stoga spremili i započeli spuštanjem po sjevernim padinama, koje su bile od vjetra zaštićene. Poslije nekoliko sati spuštanja po mokrom snijegu stigli su u kamp br. 2.

Vrijeme se naglo pogoršavalo. Ispod njih je glečer Seward bio pokriven slojem magle, a more oblaka talasalo se od planina Augusta i St. Elias na zapad. Budući da bi porast temperature ugrozio njihovo spuštanje radi opasnosti od lava, to su u kampu br. 2 čekali povoljnije vrijeme. Nastavili su spuštanjem 2. augusta u 5 sati u jutro, te u toku istog dana preko kampa br. 1 stigli do baze kampa.

Dne 3. augusta pošli su na skoro 100 km dugi put do obale Oceana. Kiša i magla, a uslijed toga slaba vidljivost učinili su svoje, te im je ovaj dio puta bio vrlo neugodan. Kad su 9. augusta prispjeli do obale, bili su do kože prokisli, jer je proteklih 5 dana bilo previše čak i za »nepromociju« odjeću. Međutim njihovo raspoloženje još se znatno pogoršalo kada su ustanovili da im je po-

kradena zaliha hrane, koju su pohranili u podzemnom skrovištu. Ovu psinu učinili su im vjerojatno ribari. Slijedeća tri dana hranili su se isključivo divljim graškom. Dne 12. augusta došao je Merriman po njih. Istog dana, ali ranije, ugledao ih je geolog Dr. Robert Sharp, koji je u cilju proučavanja glečera Malaspina pokušao da iz aviona spusti na glečer zalihe opreme i hrane.

Gospoda Merriman im je u Yakutatu priredila prekrasan objed sa šunkom i ukusnim prilozima. Poslije 46 dana uživanja konzervirane hrane, ova im je promjena u ishrani i te kako prijala.

Kada su se 14. augusta avionom vratili u Seattle kiša još uvijek nije prestala da pada. Svi su bili zadovoljni, dapače i Dick Long, koji se je poslije operacije slijepog crijeva preselio u Yakutat. Usljed pomanjkanja nosača kao i zbog lošeg vremena i slabih veza, morali su odustati od namjeravanog uspona na vrh Mc Arthur i na istočni greben Logana, ali su prvi izvršili uspon na Mount Cook. Uz to su izvršili izviđanja, koja mogu korisno poslužiti budućim ekspedicijama na Logan.

Za »Naše planine« priredio H. B.

Dr. M. Florschütz, Zagreb

Po Cresu

Gledan s kojega kopnenoga vrha, Učke ili Velebita, Cres pruža sliku poput svakog drugog našeg otoka. Ipak, promatrajući ga izbljiže, naći ćemo mnoge razlike između njega i na pr. Krka ili najbližeg mu Lošinja. Cres izgleda kao planina usaćena u more. Taj ćemo utisak dobiti osobito ako se vozimo ispod njegove istočne obale, kroz Srednji ili Krčki kanal, od sjevera do Smracačkog zaljeva. Na tom dijelu obale ruše se u more gotovo okomite, do 300 m visoke pećine, koje za sunčevog zalaza, kad su u sjeni, djeluju gotovo prijeteći, kao, da će te sad na poklopiti.

Cres je naš najsjeverniji otok, do 90 km dugačak i prosječno oko 4 km širok. I on se, kao i svi otoci našeg gornjeg Jadrana, pruža u svojoj dužini od sjevera, odnosno sjeverozapada, prema jugu, odnosno jugoistoku — i, što će svakom planinaru upasti u oči, otrplike paralelno s gorskim lancima — susjednog kopna.

Cres se u davnim vremenima zvao Brigeida, kasnije je zajedno s Lošinjem nosio ime Insulae (otoci) Apsyrtis, Apsyrtides i Apsirtiti liburniesi. U Srednjem se vijeku zvao Crispa, Crespa i Crexa, iz čega se s vremenom razvilo današnje ime Cres. Otok je obzirom na svoju veličinu slabo napučen; prije pedesetak godina imao je oko 8000 stanovnika, a ni danas ih nema više. U davnim (rimskim) vremenima samo mjesto koje se danas zove Osor imalo je preko 20.000 stanovnika.

Glavno mjesto i luka jest Cres, koji se smjestio na sjevernoj polovini zapadne obale otoka, u jednom zatonu velikog Creskog zaljeva. Na jugu se nalazi spomenuto mjesto Osor, kao luka bez većeg značenja, dok na istoku nalazimo samo pristaništa — Beli, ispod istoimenog prastarog naselja, koje leži oko 200 m ponad te svoje lučice, i malo ribarsko naselje i zaklon — Smerag. Sva su ova mjesta kao i Martinčića na zapadnoj obali samo od lokalnog značaja. Ostala su važnija sela Belej i Vrana, u unutrašnjosti kopna, na kojih 50—60 km dugoj cesti, u produženju ceste s Lošinja Malone čitavom dužinom otoka, s juga, od Osora do Beli, s odvojkom do Dragozetića, ovećeg sela na sjeveru otoka. Naravno, postoji još i niz manjih mještancea kao što su Porozina, Konec, Ustrinje i t. d.

Budući da Cres nema redovitih obalnih lokalnih veza, a samo u neke dane saobraća glavnom cestom između Osora i Cresa autobus, preostaje ti samo pješačenje, ako se želiš donekle upoznati s tim lijepim i zaista zanimljivim otokom, u njegovoj gruboj mjestimice romantičnoj divljini i pustoj osamljenosti. Ja sam na glavnoj cesti, hodajući čitav dan, možda 30 km, sreća svega dva čovjeka, pješaka kao i ja, i jednog biciklista.

Da bi čovjek prešao od južnog rta Suha ili Križa do najsjevernije glavice Jabilanac, treba 4—5 dana dosta napornog pješačenja kozjim stazama, kamenjem i gdjegdje guštarom — osobito po žarkom suncu bez pitke vode. Ali tko se s tim pomiri, bit će nagrađen za svoj trud. Raznolikost terena i vidika toliko je bogata, da se sve to ne da ukratko opisati. Duboke, zazelenjene uvale najjužnije obale sušta su opreka odsjećenim prijetećim strminama, koje se iznenadno okomitio i do 300 m izdižu iznad obale Srednjega kanala, između Beljia i Smerka. Na tom potezu čitav otok mjestimice nije širi od 2—3 km i baš tu se nalaze najviši vrhovi Cresa: Jasenovac 543 m, Gračište 562 m, Velo Sedlo 638 m, Veli Černi (Breskva) 529 m, Orljinje 601 m, Kal 456 m. Južni otočni visovi znatno su niži, i sve do Vranskog jezera, otprije u polovici dužine otoka, ne dosiju visine od 400 metara. Tek tamo oko jezera, strmi su visovi Oštari vrh 438 m, Kalm 483 m, Dub 477 m na zapadu, a s istoka vrh Perška 429. Dalje, nad Smeračkim zaljevom uzdigao se Sv. Bartul 317 m, a još sjevernije, kod Predošćice, Barbin 468 m.

A sad podimo redom. Najzanimljivije mjesto Cresa je Osor. Arheolozi i historičari smatraju Osor najstarijim naseljem na Jadranu. Danas je Osor grad ruševina, koji jedva životari. Tu nema čak ni gospionice gdje bi mogao dobiti nešto za jelo. Kad preko mosta ulaziš s Lošinja u Osor kao da udišeš zrak pradavnine. Prvo upadaju u oči stare zidine — ruševine, nekad valjda gradski bedemi, obrasle gustim bršljanom. Iza tih zidina nalazi se danas malo mjestance, usred kojeg stoji srušenà stará bazilika. Nedaleko ove sagradena je u 15. stoljeću arhitektonski lijepa katedrala, koja je u posljednjem ratu teško oštećena, te se sada obnavlja. Nažalost, uništene su nenadoknade freske, navodno od Paola Veronesea ili Tiziana.

Povijest je Osora maglovita. Nekada je tu stajao rimski grad Absorum. To je razumljivo, jer tu se dodiruju dva velika otoka (koji su nekad bili jedan), tu je prolaz između dva velika morska prostora. Tu se našlo i prethistorijskih ostataka od bronce, fibula, kostiju. Nadene iskopine — oružja, komadi novca, posude, pa i jedna Palada—Atena od alabasta, nalaze se u malom osorskem muzeju. U rimsko doba grad je imao oko 20.000 žitelja, danas ih nema ni 200. Do 1815. godine bio je Osor sjelo biskupa.

Osim Osoru nailazimo na ostatke davnog doba kod mjesta Lubenice (nekada Hibeniciae), iznad Vranskog jezera prema Valunskom zaljevu; najbolji pristup s ceste od Orleca. Ostatke prastarih zidina naći ćemo i na vrhu Velog sedla. Možda bi stručna iskapanja iznijela na svjetlo zanimljivih stvari.

Kad prosljedimo cestom iz Osora, koji je u 14. i 15. vijeku bio sjedište knežije s područjem od 13 okolnih otoka, doći ćemo 12 km sjevernije do mjestanca Belej stisnutog usred gologa krša. Umorna tišina i samoča vlada u tom kraju. Dalnjih 7 km ravno na sjever vodi cesta do nešto većeg sela Vrana. Tu smo na visini od preko 200 m nad morem. Odavde se 200 m strmo nizbrdo spušta najkraći put na Vransko jezero, najzanimljiviju prirodnu krasotu tog otoka. Već odozgo opažamo u okviru stijena protegnuto, svjetlododro Vransko jezero, kao dragulj-aktivamarin u zlatnom obruču. Jezero je od sjevera prema jugu dugačko oko 5 km, a najveća mu je širina 1700 m. Površina mu je svega 16 metara nad razinom mora (ne ispod, kako je to ranije negdje pogrešno štampano!), a najveća dubina 80 m; dakle basen Vranskog jezera uronjen je 64 m duboko u more. Jezero nema nikakvih pritoka, ono je slatkovodno i u njem žive slatkovodne ribe: štuke, jegulje i potočni raci. Voda mu je hladnija od mora, prema mjerljima razmjerno čak vrlo hladna. Sve to ukazuje na to, da se jezero hrani vodom iz slatkih obalnih vrela. Obzirom na hladnoću vode pretpostavlja se, da ona ne potjeće iz nizine kopna nego iz visinskih podzemnih vrela Učke i Velebita. Svakako pridolazi nekim još neotkrivenim i neustanovljenim podmorskim putevima, kanalima ili raspuklinama. Slične pojave izviranja slatke vode ispod mora nalazimo uz našu istarsku i sjevernojadransku primorsku obalu.

Otrublike 1 sat hoda naokolo prostire se kameniti zazelenjeni obrub oko Vranskog jezera. S njegovog sjevernog jezika prema Creskom zaljevu u Valun spušta se ugodan put među maslinama i vinogradima zaštićenima i ispresjecanim ogradama od kamena. U valunu stoii nekoliko orijaških prastarih hrastova, kojih debela hladovina pruža neobično ugodni odmor i užitak nakon spusta s Vranskog jezera po usijanim kamenim pločama.

S Vranskog jezera preko Valuna stići ćemo za $\frac{1}{2}$ sata hoda u najveće mjesto otoka, u luku Cres, u dubokom malom zatonu. Cres leži slikovito uz obronak. Tu je spomena vrijedan krasni crkveni portal iz doba ranije renesanse i stara kula,

koja se s vremenom raspada. Cres je uokviren mnogim maslinicima, smješten tako na prijelaznoj točki između južnog i sjevernog dijela otoka.

Ovaj južni dio teže je prehodati nego sjeverni, goli krš više zamara, možda radi svoje jednoličnosti. Ipak će ovdje, naročito na sasvim južnim područjima barem, lovci naći svoju zabavu u prostranstvima neobično bogatim zečevima i divljim patkama, a kažu i fazanima. Ja ih nisam vidio. Sjeverni je dio otoka — rekli smo gorovitiji i divlji, uslijed toga su i krajolici sasvim različni od južnog i srednjeg dijela — i mnogo ljepši, slikovitiji, romantičniji.

I za planinare je Cres neobično zanimljiv. Samo obilaženje i veranje po tim krškim visovima zahvalno je, ali se može reći, da je malo planinara, pa i drugih ljudi uopće, obišlo sve te krševite visove i stijene, gudure i jame. To je još veliko polje rada! Karakter krša i divlja veličanstvenost surove prirode ovdje, u ovom kvarnerskom okviru, posred tihih i idiličnih zatona i bujnog zelenila, ističu se još više nego na kopnenim brdima. Ima ovdje nešto patetično, što planinara ispunja velikim strahopočitanjem, kad se ovuda probija. To možda obični turisti ni ne vide ni ne osjećaju. Jednom mi je netko rekao, da mu se krš čini kao ruševina. No i ruševine su u retrospektivnom gledanju zanimljivije nego i najsjajnije palače ili hoteli, koji su samo odraz estetskog shvaćanja arhitekta i ništa više. Meni je, a vjerujem, i svakome tko to hoće da vidi, divna ona nepregledna kamena pusta visoravan Cresa s izrovanim stazama pod blještavim suncem, kada usijanim bljedilom neba kruže gladni lešinari, a nad morem bijeli galebovi. To je sumorna poezija začinjena slikovitim motivima od bure raskidanih i pognutih, fantastično izraslih formiranih krošanja oskudnog drveća. Oblici, koje nijedan slikar ne može izmisli... sve su grane i krošnje odvraćene od smjera vjetra, i na protivnoj strani izdužene vodoravno i u obliku čunjeva. Neke su krošnje tako od bure obrijane, da su ravno odrezane kao ploča stola; ili ako je stablo kakvom stijenom ili pećinom zaštićeno od vjetra, njegova krošnja dopire samo do gornjeg ruba tog zaklona, jer je sve iznad toga naprsto obrijano. Možeš sate i sate hodati po tim stazicama među trnjem i kamenjem, a da ne vidiš ljudskog naselja i ne sretneš žive duše. Tek ponekad daleko meketanje ovaca, što pasu sprženu travu. A kad digneš pogled preko morske plohe, oko ti se zaustavlja na kopnenim brdima, koja se plave kroz bjelkastu maglu, a u moru, dolje, plivaju naokolo otoci svjetlijih, neodređenih kontura.

Za razliku Krka, na Cresu su zanimljiviji visovi na sjeveru otoka, gdje leži i najviši vrh Velo Sedlo, 638 m, koji se izdignuo na nazujoj prevlaci Cresa, ovdje tek 3 km širokoga. Svi najviši vrhunci, oni preko 500 metara, stoje na tom dijelu otoka. Nešto sjevernije od Velog Sedla uzdiže se kota Orline, 601 m, iznad sela Dragozetići. Ostali su vrhovi između 500 i 600 m: Veli Crni — 529 m, Gračište — 562 m i Jase-novac — 543 m. Gledajući s obala Krka gorski lanac sjevernog Cresa okomito se poput moćnog bedema izraslog iz mora. Taj se bedem proteže od najsjevernijeg rta otoka pa do prijevoja otprilike između Creskog i Smračkog zaljeva, gdje cesta iz Cresa u Beli, na visini od 210 m, ispod krasnog razgledišta Sv. Bartula (314 m) prelazi sa zapadne na istočnu stranu otoka. Ta je cesta produženje one, koja dolazi od Velog Lošinja preko Osora. Valja priznati, da je tih dvadesetak km ove dobre ceste do Belija visoko iznad istočne obale krasna kao kakvo šetalište. Cesta presijeca hrastovom, grabovom, gdjegdje borovom šumom pokrite padine strme obale i uspinje se do spomenutog sedla ispod Sv. Bartula, dakle od Smračkog zaljeva, cca 10 km daleko do sela Predoščica, koje leži na 371 m visine. Daljnjih 10 km polako se spušta do Belija, odnosno jedan ogrank na unutrašnjosti do Dragozetića. Ne može se doista zamisliti slikovitije šetalište, koje gotovo 400 m visoko, okomito nad morem zaobilazi brojne duboke tamnomodre morske uvale, gdje kruže stotine bijelih galebova. Duž čitave te obale nema uz more nijedne kućice; samo su se gore, na 4–5 km udaljenosti 4 mala seoca: Vodice, Predoščica, Sv. Petar i Beli, stisnula uz cestu. U popodnevnoj sunčanoj rasvjeti neobično je širok i poučan razgled na brojna naselja na kopnu Krka, koja su se tamo razasula kao mala bijela stada. A uz žal na obalama ljeskaju se daleki Punat, Glavotok, Omišalj i Rijeka u pozadini. Malinska i Krk se ne vide, jer su zaklonjeni rtovima svojih zaljeva.

Od planinarskih izleta na visove najvređniji je svakako uspon na Velo Sedlo. Put na vrh nije markiran, pomalo je tegoban, a može se iz Dragozetića svladati za 3 sata ili iz sela Sv. Petar za isto vrijeme.

Uspnimo se dakle na Velo Sedlo! Taj vrh upisan je u svim dosadanjim austrijskim, talijanskim i starim jugoslavenskim zemljovidnim, vojnim, specijalnim kartama kao brdo Sis. Narod na Cresu i na Krku, gdje sam se za to zanimalo, zove tu goru Velo Sedlo, i trebalo bi s tim saglasiti naše karte. A baš u tim otočkim nazi-

vima ima i mnogo drugih netočnosti ili nejasnoća, koje su valjda nastale jednostavnim prenošenjem iz starih karata; jugoslavenska karta 1:100.000 Vojno-geografskog zavoda iz 1931, na pr. naziva poznati najviši vrh na Rabu, Kamenjak — 408 m. talijanskim imenom Tignarosa, što bi trebalo čitati »Tinjarosa« (crvena gruda ili krasta). Sada bi bilo vrijeme, da se takve stvari isprave, dopune i ustale.

I još nešto. Stare austrijske karte K.u.k. vojnogeografskog instituta, 1:200.000 (iz 1907.), kasnije talijanske i jednake cirilske jugoslavenske karte, kao i jedna latinskom vojno-geogr. instituta 1:100.000 (iz 1930.) izrađene su prema sektorima tako, da na pr. nijedan od otoka Krk, Cres, Lošinj, Rab, Pag nisu u cijelosti obuhvaćeni jednom kartom. Tako da za cijelu sliku kojega od tih otoka, za razmjere 1:100.000 i veće, treba gledati po dvije karte. Ne ulazeći u razloge, zašto je to tako, bilo bi za planinare, turiste i za opću upotrebu praktično i potrebno izdati karte velikih razmjera (1:50.000 pa i 1:25.000) bar za spomenute velike otoke posebno na jednom listu. Dobre takve karte imale bi bez sumnje veliku prođu i drugih pozitivnih strana.

Ali vratimo se na Velo Sedlo. Najprikladniji je uspon s južne strane, gdje se spomenuta cesta, zaobišavši selo Predošćicu sa zapada, spustila na previju 371 m, između Barbina, 468 m, s juga, i Velog Sedla, 638 m, sa sjevera. Tu se jedan krak ceste odvaja desno za Beli, a glavna cesta lijevo za Dragozetiće. Točno na mjestu rašljanja započinje najprije nekoliko metara zidanog vjetrobrana, koji se dalje prema jugu nastavlja strmo uzbrdo — kojih 270 m uvis do vrha — kao naslagani kameni ogradni zid po oštrom uskom brdu Velog Sedla. Slijeva je od zida hrastova šuma, zdesna gola, strma travnata padina brijege prema Srednjem kanalu, s divnim izgledom na Krk. Mi se uspinjemo po toj strani tragovima nekadane staze, uglavnom uz sam zid. Uspon je nagao, svaki korak širi razgled. U po puta obilazimo ili preskačemo neke veće kamene gromade, da nastavimo po kamenoj sipini mimo rijetkih uginulih hrastovih stabala i na kraju preko velikog kamenja i kroz mladi hrastik na vrh — za svega slabih sat uspinjanja. Na vrhu leži razvaljena hrpa kamena nekad naslaganog vrhunskog kamenjaka — stoča. Dvadesetak metara sjevernije, preko kamene ograde jednaka je razvaljena kamena piramida, oko koje leže grede triangulacionog stupa. Vide se tu i ostaci nekog prastarog zida ili temelja. Dalje je vrhunski greben šumom pokriven i pomalo pada.

Bilo je pred zalaz sunca, kada su kontrasti boja najsnažniji i najpovoljnije vrijeme za daleke vidike. A pogled odavde preko Učke i Velikog Snežnika zaista je jedinstven; vidi se — kažu neki — čak i Stol u Karavankama, sve bliže i dalje prebrojno otocije, a tvrde, da se za osobito čistog horizonta i zimi vidi i najviši vrh Abruzza, Gran Sasso d'Italia, udaljen oko 300 km. Pozadinu jugoistočnog obzorja ovog vidokruga čini silna barijera plavičastog Velebita.

Teško sam se otkinuo od ovog divnog razgledišta. Jedan sat je premalo za ovo uživanje. Spustih se istim putem na cestu i preko nje, onako usput, popeh se na suprotne goli vrh Barbin 468 m, što je s usponom i dalje sa silazom u selo Predošćicu trajalo nešto više od sat vremena. U suton — a uštap se već uzdigao nad Velebitom — prešao sam opet s ceste na široki trbušasti greben Gračišta, 562 m, da se pri punoj mjesecini, oko 10 sati navečer, domognem ceste kod seoca Vodice i nastavim još 6 km do Cresa. Ovo plandovanje preko Gračišća u zelenkastom osvjetljenju punog mjeseca u potpunoj tišini prirode, mora i zraka, s neodređenim obrisima kopna i otocija, bilo je fantastično, uzbudljivo i umirujuće u isti čas. Osjećao sam to kao proživljavanje s onu stranu stvarnosti, na koju su me još potsjećale samo guste titrave luči uz rubove Riječkog zaljeva i po koja zalutala ribarska svjeća na dalekoj pučini...

Slijedećeg sam dana zakasnio na brod iz Cresa za Rijeku pa sam morao preći iz Cresa u Smerag, odakle će me ribarski brodić prebaciti do Belija, gdje ću uhvatiti brod za Rijeku.

Smerag leži u istoimenom zaljevu na istočnoj obali otoka, otprilike u istoj visini kao luka Cres na zapadnoj obali. Oba su mesta spojena od glavne ceste preko brijege dobrim jahaćim putem, koji će pješak prevaliti za slabih sat hoda. Romantična uvala Smerag ili Merag, kako ga narod tamu naziva, malo je ribarsko utočište, tih i zaklon od desetak kućica s malim gatom, na kojem ne može pristati ni malo veći ribarski brod. Merag leži ispod i ispred t. zv. Smračke jame. To je zapravo nekih 80 m duboka i toliko široka, vjerojatno erozijom stvorena, otvorena udubina u tijelu stijene, koja tu otprilike na 300 m visine okružuje Smračku uvalu. Te pećine ovdje su gusto obrasle zelenilom i vrlo su strme. Smračka uvala, otvorena prema sjeveru, ima slobodan vidik na čitavi Srednji kanal, koji dijeli Cres od Krka. Odavde je

i najkraći prijelaz s Cresa mimo otočića Plavnika u luku Krk na otoku Krku. Ovaj prijelaz najviše koriste creski ribari, kojima je Smerag ishodište za dobar ribolov po vodama Srednjeg kanala i okolo Plavnika.

Jedan ribarski motornjak iskrcao me nakon 1½ vožnje na molu u Beliju. Mjesto leži oko 200 m iznad pristaništa. Beli je također jedno od prastarih naselja na Cresu, smješteno u zelenoj oazi s pogledom na Učku i Velebit. U davnini bilo je to jedno od glavnih mjesta na otoku, o čemu svjedoče rimske iskopine i natpisi iz doba cara Tiberija. Tu su prvi tragovi glagolice iz 1570., koja se tu održala sve do 1918. godine. Tu pokazuju i jednu staru kuću, za koju kažu, da je u njoj stanovaо kralj Bela IV. 1492. godine, kada je bježao pred Tatarima.

Vlado Rendešek, Zagreb

Popis špilja i ponora u Hrvatskoj

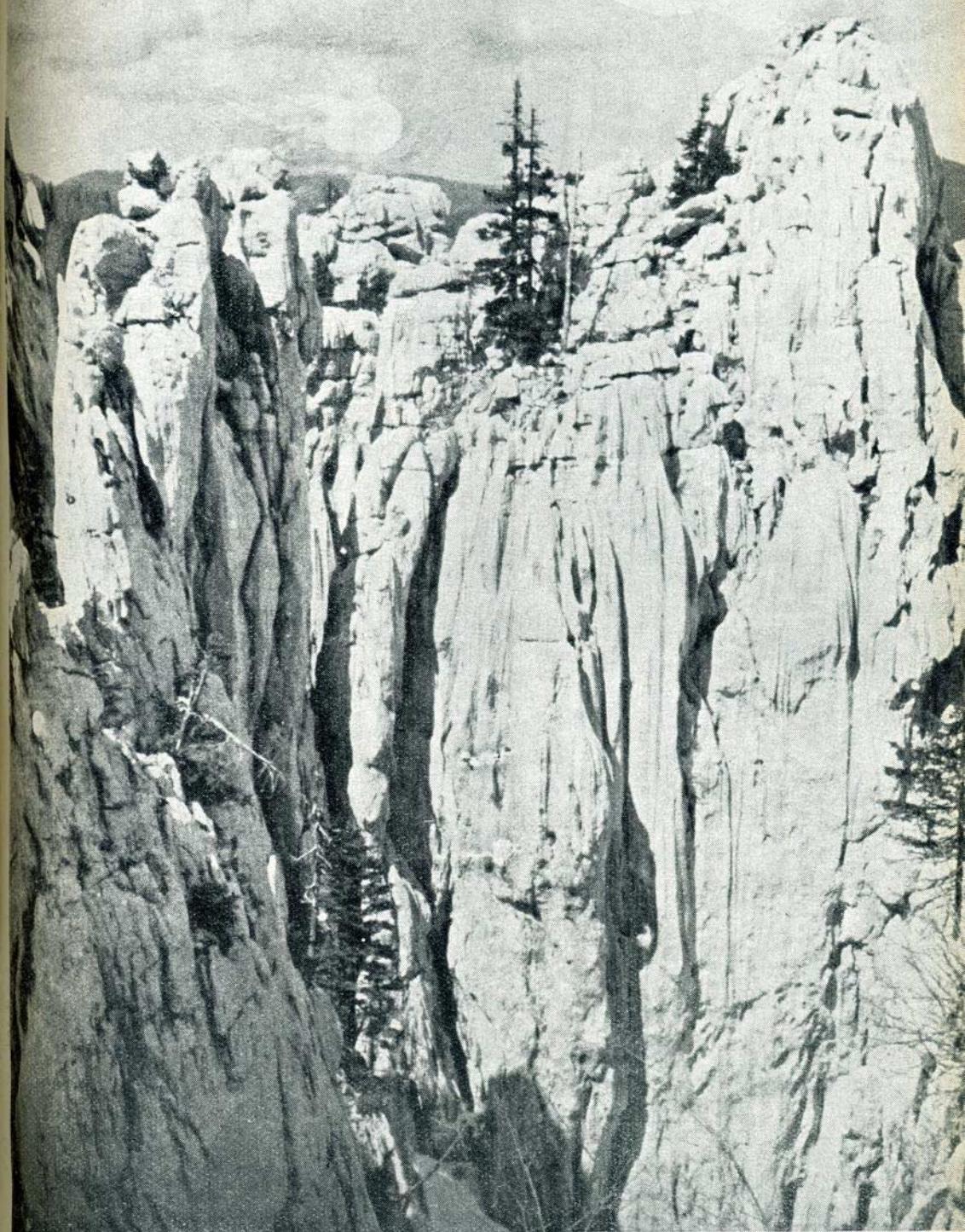
(Nastavak)

PLAŠKI

Grbina pećina kod Grbina sela, Pi 7/9, H/682,
Grdanuša pećina više Grbine pećine, HLP/138,
Jadova propast kod Janja gore, H/389, K/180, HLP/140,
Sopača pećina kod Janja gore, F/313, H/389,
Ponori oko Janja gore, oko 50 ponora u koje uvire Dretulja, kad nabuja,
Jarčeva peć kod sela Lisac,
Pećina kod Grabovca, u bujadlicama, ispod Vukelića,
Svetinja pećina kod sela Jezero, između Lисca i Janja gore, HLP/138,
Vukasove špilje, niže sela Jezero, HLP/139,
Marina jama u Tisovcu, H/390, HLP/140,
Pećina u Krču Jandrijašu kod sela Latasa, H/684, 694,
Zdjelarica propast u Dugom Hrptu, više Medveđaka, (Međedaka), H/389, HLP/140,
Marića propast u Maloj Kapeli, HLP/140,
Kunić pećina, VG II,
Pećina u Makovniku,
Pećina u Koritima kod Pištenika, HLP/135, K/180,
Pećina kod Blata, HLP,
Velika pećina kod Blata, PP/37, P 1916, 1924/26, 1935, GP 1922,
Mala pećina u šumi Pištenik, 1. c.
Graovčeva pećina kod Pištenika, F/313,
Pećina pod vrhom Trbovića, želj. st. Plavča Draga,

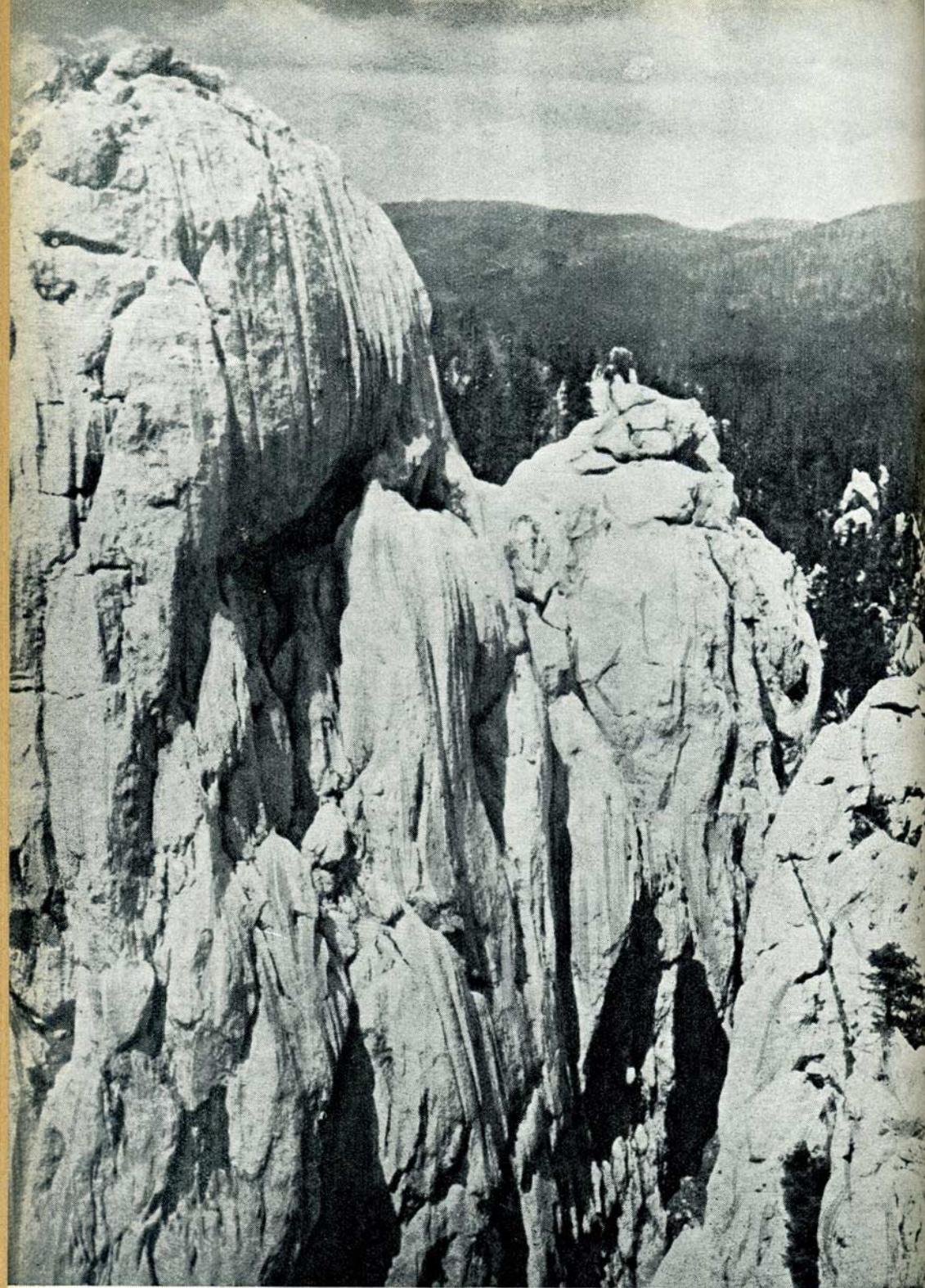
OTOČAC

Dabar ponor-pećina, F/259, VG,
Surdup pećina E Dabra,
Pećina u Doljanima sa jezerom,
Zmijini Dvori pećina, H/684, VG,
Simunić Cvijanovićevo pećina kod Vlaškog Kompolja, s ledom, Pr 1895, W, F/266,
Pećina kod Zalužnice, H/704, VG,
Mašića pećina u brdu Vatinovac kod Zalužnice,
Kovačevićeva pećina u brdu Debeljaš kod Dobijaša, W, Pi 7/6,
Krakovac pećina u Marković selu,
Polupećina kod Prozora,
Pećina kod Tisovca,
Todorova pećina u Kečinoj Gredi, u odj. A I/10 ŠU Otočac, prilaz iz Ponora,
Snježnica u Kečinoj Gredi, u odj. A I/9 ŠU Otočac, prilaz iz Ponora,
Snježnica II u Kečinoj Gredi, u odj. A I/2 ŠU Otočac, prilaz iz Kutereva ili Krasna,
Snježnica u Švickom Bilu, u odj. A II/15 ŠU Otočac, prilaz iz Kutereva,
Lopjuša snježnica u Kečinoj Gredi, u odj. A I/7 ŠU Otočac, prilaz od Sv. Jurja ili
Tuževca,
Mala snježnica na Senjskom Bilu, u odj. A I/4 ŠU Otočac, prilaz iz sela Vrzići,

Samarske stijene

Foto: E. Rakoš

Samarske stijene u Kapeli

Foto: E. Rakoš

DREŽNIK

Baićeva pećina u selu Irinovcu, Pi 3/16, VG,
Vranjković pećina, H/693,
Kula ili Drežnička pećina pod drežničkim gradom, Pi 3/17, VG,
Gajina pećina ispod Drežničkog Selišta na L. obali Korane, d. 27 m,

RUDOPOLJE

Ružića Grič pećina na AV 30 odj. ŠU Vrhovine, NW Rudopolja, prilaz iz sela
Dugi dol,
Ledenjača na Seliškom vrhu kod Ivkovače,
Vučija dolina pećina,
Ledenjača kod Skorače,
Ledenica u Čudinoj uvali, ispod Seliškog Vrha, NP 1955/182,
Špilja I u odj. B III/18 ŠU Vrhovine, prilaz od Plitvičkog Ljeskovca,
Špilja II u odj. B III/19 ŠU Vrhovine, E Rudopolja,
Ponor I u odj. A IV/27 ŠU Vrhovine, NW želj. st. Rudopolje,
Ponor II u odj. A IV/23 ŠU Vrhovine, E Rudopolja,
Ponor III (Ledenica) u odj. A IV/28 ŠU Vrhovine, N Rudopolja,
Ponor IV u odj. A II/22 ŠU Vrhovine, N želj. st. Javornik,
Medvedi brlog u odj. A II/12 ŠU Vrhovine, kod Javornika,
Čudinka bezdan na Seliškom vrhu,

LIČKA JESENICA

Pećina kod Saborskoga, E želj. stanice,
Pećina u Ilinom Tavanu, Ravnii Lug, HLP/135,
Pećina oko Jesenica na Maloj Kapeli,
Bidulovica pećina kod sela Vezmari,
Snježnica I u odj. A I/8 ŠU Vrhovine, prilaz iz Jurković poljane,
Snježnica II u odj. A I/2 ŠU Vrhovine, NW Jesenica, prilaz iz Jurković poljane,
Jurjeva draga peć. N. Javornika,

GORNJI KOSINJ

Podnarova ili Šoćeva pećina, HLP/110, HL IL/68, VG II, Lički kalendar 1933/162,
Butinska jama u Butinskoj glavici u Biljevini, HLP,
Markova pećina kod sela Škarić, za Velikim vrhom, (sa ledom),
Ledenica u Gavranuši,
Đurinka ponor ledenica u Begovači,
Lepanova pećina u Kosinjskom Bakovcu,
Ponor u Vučjoj dragi kod Antinovice,
Kujina pećina u zaselku Zlatari kod Kosinjskog Ribnika,
Špiljica u Luki kod Bakovca,
Pećinica jama kod kuće Jos. Peršina u zaselku Zajci, kbr. 31, Kos. Ribnik,
Soljska pećina kod zaselka Soljci, Kod Krušćice, u kanjonu Like,
Kuk pećina povrh Krša, između Krušćice i Kosinja,
Pećina podno Soljske pećine, iznad korita Like, između Crnog vrela i Stojevića
drage,
Pećina u Breberinoj dragi kod Antinovice,
Ponor kod Male Poljače kod Antinovice,
Zekanova jama u grmištu Poljače,
Ždrebeća jama kod Antinovice,
Zvoneća pećina u Biljevini kod Kos. Ribnika,
Pećina kod Bruile izm. Krušćice i Pazarišta,
Pećina kod Pećinskog vrha,
Ledenica u vrhu Oštra glavica,
Katalinska ili Božina pećina na d. obali Like, podno zaselka Poljanka, H/701.
HLP/110, VG II, Lički kalendar 1933/63,
Golubnjača u Sklopi kod Krušćice,
Ledenica u Mlakvenoj dulibi,
Pećina kod Grede,

Pražina pećina u Mlakvenoj Gredi,
Marasova pećina podno Pražine pećine, HLP,
Ponor Konjska Draga u odj. A V/20, ŠU Krasno, prilaz od Lipovog Polja,
Bogovac 3 ponora pod kućištem, dub. 20 i 50 m,

D O N J I   K O S I N J

Pećina NE Vukelić sela,
Pećina u Lugu,
Samogradić pećina povrh Vukelić sela
Lončarevica, Lončarica, Lončarova ponorpećina izm. Brnića i Tomčeve drage, VG II,
Ponor kod Stakić sela, pod selom Strašno, izm. Velikog i Malog Begovca, HLP/96,
Brlog pećina u šumi Strelklinovac,
Golubnjača kod Vukelić sela,
Pećina izm. Pećinskog vrha i Kaluđerovca,
Nezdravka bezdаница под Vršićem, NE D. Kosinja,
Petranović pećina u Petranovićevoj dragi kod Rudinke,
Mramor pećina iznad Petranovićeve pećine,
Očenova pećina kod Stakić sela,

S T U D E N C I

Ledenica u Debeloj glavici, PPj, P 1924/28, HLP/97, H678, 690—707, Pi. 7/9, VG II/50,
HP 1931/163, 239, F, K, P 1924/28, Vi 1885,
Budina pećina HP 1931/163, 239, Pi 7/9,
Štakina ledenica izm. Budine i Gligine pećine,
Gligina pećina, HP 1931,
Gligina golubnjača nedaleko Gligine pećine,
Jozina jama kod Gligine pećine,
Petrićeva, Skutina pećina F/240, HP 1931/161, 239, NP 1954/483,
Petrićeva polupećina,
Radina polupećina, H/696, Pi 7/6, W, HLP/97, VG II,
2 ponora kod Radine pećine,
Radina jama u Razbojištu, NP 1954/489,
Mala pećina N želj. stanice, kod semafora,
Snježnica jama izm. Budine i Gligine pećine,
Zbjeg pećina S Studenaca, HP 1941/115,
Zbjeg pećina W Studenaca kod sela Poljan,
Zobište pećina u Zobište dragi, nasuprot Ledenice,
Konopište ponor ili Runja kod Konopišta, NP 1954/488,
Ponor kraj Runje kod Konopišta 1. c.
Jama u Ogrčinama ili Ogradčinom 1. c.
Vodena jama S Ogrčina 1. c.
2 male pećine u vrtaci Ogrčina, 1. c.
Golubnjača ponor u Jasenovači,
Jama u Jandrića dragi,
Pavina jama u Bukovju,
Labudova jama u NW Ledenice,
Svitukova pećina kod Klenovca, H/690, 694, HLP/97, Pr 1895, VG II — St 5 Brno 1939,
Mala pećina, 300 m od Petrićeve pećine,

G O S P I Ć

Pećina u zaselku Zablato, kraj kuće Katice Milkana,
Pećina kod Krčevina, kod Smiljana,
Zovinovac pećina kod Divosela, HP 1898, NP 1954/180,
Venina lednica, kod Zovinovca, 1. c.
Ledenica E vrela Zovinovac 1. c.
Ponor u Zovinovcu, iza Malog Orljaka, 1. c.
Pajić jama na Debeloj glavici 1. c.
Lisanovka jama u Debeloj glavici 1. c.
Šarovljevića jama u Debeloj glavici, 1. c.
Crmušatica jama u Debeloj glavici 1. c.
Pećina iza Brušana, prema Sarić duplju, GP 1913,

Ivelića pećina kod Trnovca, u Kozjaku, kraj kuće Ante Brkljačića, Pr 1895, VG II,
H/678,

Oštranska pećina, podno glavice Oštra, P 1917/74, VG II, HLP/43,
Rošin ponor,

Špilja Bregovi, iz Brušana u odj. A/15 ŠU Gospic,

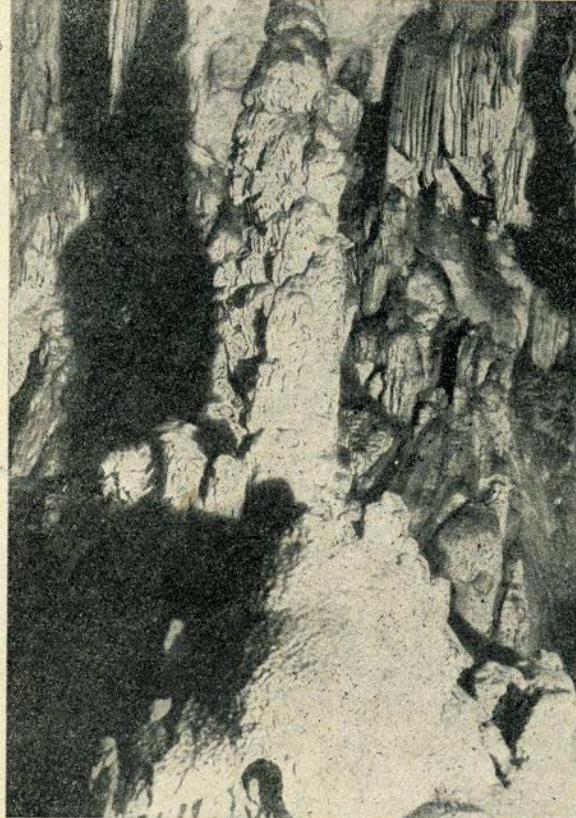
Torine ponor, iz Brušana u odj. A/19 ŠU Gospic,

Bilo ponor, iz Jadovna u odj. C/6 ŠU Gospic,

Jadičevac ponor, iz Jadovna u odj. C/8 ŠU Gospic,

Ponor, prilaz iz Jadovna u odj. C/9 ŠU Gospic,

Šarića dolac ponor, iz Jadovna u odj. A/3 ŠU Gospic,

Šoćeva pećina — D. Kasinj

Pezelj ponor ,izJadovna u odj. A/4 ŠU Gospic,

Vranjok špilja, iz Vrebca u odj. SIK/4 ŠU Gospic,

Mrkovec ponor, iz Divosela u odj. D/7 ŠU Gospic,

Ponor u odj VIII/2, iz Rizvanuše, ŠU Gospic,

Snježnica Bile stine, iz Rizvanuše u odj. A/24 ŠU Gospic,

Snježnica u odj. B/2, iz Devčića,

Snježnica u odj. B/6 ŠU Gospic, prilaz iz Devčića,

Snježnica Martića Plana u odj. B/13 ŠU Gospic, prilaz iz Devčića,

Snježnica Suhi Vrh u odj. B/12 ŠU Gospic, prilaz iz Devčića,

Ilijina jama u KOŠ odj. D/14 ŠU Gospic, prilaz iz Čitluka,

Pećinski Rab u odj. SIK/43 ŠU Gospic, prilaz iz Čitluka,

Medveđa pećina u Kozjaku, Odj. B/ 29 ŠU Gospic, prilaz iz Čitluka

Jasenove Kose špilja na Šiljku u odj. B/31, prilaz iz Čitluka,
Snježnica Golubja pećina u odj. B/29, prilaz iz Čitluka,
Snježnica Jelovac u odj. B/36, iz Čitluka,
Snježnica Tavani Alijanko u odj. D/13, iz Čitluka,

P E R U S I C

Amidžina pećina iznad seoca Kaniža, Hp 1941/5, W,
Medina pećina iznad Kaniže, W, Pi 7/7, H/460, HLP/97, VG II, St 5, 1939,
Samogradská pećina, ispod Grabovače, F/236 H/706, HV, HL I/67, Pi 7/9,
Kozarica velika, W Samogradské, HLP/97, VG II,
Kozarica mala, E velike Kozarice.
Tabakuša pećina, W Samogradské, W, Pi 7/8, VG II,
Slipica ponor, iza Grabovače, nasuprot Klopače,
Šutićevo pećina, ispod turske kule,
Ledenica kod Kaluderovca, na glavici Metlače,
Orlovčica ili Beč pećina u Kiljera, N Štitara, VG II/50, HLP/96, H/701,
Pećina na vršiću Štitarske kule, VG II, HLP/97,
Pećina kod sjevernog Štitara, VG II,
Milinkovićeva ponor-pećina kod Pazarišta, W, VG II,
Baukuša pećina kod Klanca, VG II,
Pećina kod Bužima, W staroga grada, HLP/84, H/694, VG II, Vi 1887,
Pećina povrh sela Bužima, HLP/84, H/694, VG II, F 213,
Otešká ledenica kod Klanca, W, HLP/84, VG II, Pi 7/10, HP 1941/5, 6,
Kusica pećina kod Pazarišta Donjega, W, PR 1934, GP 1913,
Martinovićeva pećina kod Pazarišta,
Ričina pećina kod Velike Plane,
Velika Plana pećina s jezerom kraj crkve, GP 1913,
Pećina u Otešiću, Otešću, kod zaselka Suknać,
Pećina pod Gradinskim Kukom uz Liku, kod Stojićeve drage (Klanac),
Vranovinski ponor pećina kod naselja Vranovina (Klanac),
Rukavina pećina na Glavici, na lijevoj strani Stojevića drage,
Pećina kod Balenije, uz Liku, (nekoliko pećina),
Pećina u Ravnoj kosi, blizu Kalinovače,
Primunova pećina kod Vaganca, izm. Klanca i Pazarišta,
Luketina pećina u Kalinovači kod D. Pazarišta,

L I Č K I O S I K

Ostrvička pećina kod sela Ostrvice, W, Vi 1887/216, F/233- Deviči I: Ein Besuch der
Grotte in Ostrvice EA 1889/18, VG II, Pi 7/9 HP 1941/5, La/43 St 3, 1908,
Simina Sicina pećina u Lisini, pećina u Docu kod sela Vukšić,
Vlainić pećina u Docu,
Skalića pećina kod Budaka, podno kose Markaševac, VG II — Vi 1888/507,
Pećina u Šupljoj glavici, l. c.,
Gubina pećina u Laništu, l. c.,
Varošina pećina u Kukin dolu (Široka Kula), l. c.
Golubnjača kod Široke Kule, l. c.
Čukovac pećina kod Široke Kule l. c.
Pećina kod Mušaluka, podno Markaševca,
Pećina u Mušaluku, l. c.
Pećina pod Litnjacima, l. c.
Pećina pod Kukom, l. c.
Jama u Karauli, kod Mušaluka, l. c.

B I L A J, R I B N I K

Varatovac pećina u Radovanuši kod Barlete, VG II,
Kračica pećina u Vrebačkoj stazi, za Lisinom,
Tunjevac pećina kod Vrepca,
Pećina u Ravnem lugu, oko Vrepca, H/470,
Rakića pećina iznad Stražbenice, HLP/70, VG II,
Mandića pećina kod Vrepca, l. c.

Pećina u Dubčanu, Pr 1895, VG,
Špilja San ili Boljkovac kod Ribnika, Pr 1895, VG,
Graovčeva ili Grahovčeva pećina, HLP/70, VG,
Pećina u Dubravi kod Bilaja,
Pećina I u Bilajskoj glavici,
Pećina II u Bilajskoj glavici.

M E D A K

Pećina u Medačkoj glavici,
Surlina pećina NW Metka,
Dragijima jama, VG,
Zelenica pećina u polju medačke gradine, HLP/67,
Pećina kod naselja Kržaića,
Gradina pećina kod Buljmize,
Koricića ili Mračnica pećina kod Buljmize, Pi 7,
Golubnjača kod Mogorića, HLP/71,
Pčelina, Čelina pećina na Velikom vrhu kod Pavlovca, W, Pr 1903/263, H/451, K, RZ
I/326, Branislav 1878, VG, Vz XXX/203,
Koljevka pećina u Mogoriću,
Pavlovačka Šupljara kod Mogorića, W, H/496, Pi 7/7, VG,
Tomaška ili Tomaševa pećina kod Pavlovačke Šupljare,
Vodenica pećina kod Pavlovca, na l. obali Jadove,
Ostina jama u Zorajskom vrhu, HLP/76, H/710, VG,
Golubnjača blizu Ostine jame,
Gnjidovica pećina u Počitelju,
Drljića pećina kod sela Pavlice, HLP/67, HP 1898, NP 1954/183, VG,
Ponor kod sela Pavlice, nedaleko Drljića pećine,
Vuksanska pećina kod Vuksanske Varoši, HP 1898, NP 1954/183,
Suknaića pećina SE Metka uz opć. cestu kod kuće Mikića.

L O V I N A C

Ponor kraj potoka Opsenica,
Šarića Velika pećina u Krkinjači,
Šarića Mala pećina u Krkinjači,
Šarića pećina na Glavici kod Štefanića,
Peštova bezdanka na Klancu,
Brkić pećina kod sela Piplice,
Trogrla pećina Golubnjača na Krkinjači,
Babić jama VG II,
Babić pećina l. c.
Krušnica ponor pod Rudanovim brijegom, MH 1885,
Ljiličkuša pećina VG II,
Vrbanova pećina,
Brkina pećina kod Rićice, W, H/494, Pi 7, P 1935/441, 1936/215, VG II, JL 11. VIII
i 27. VIII. 1934,
Jatara, Zlatarica pećina u Brkinovcu,
Visibaba pećina kod mjesta Bliznice i Smokrić,
Pećina u Klancu Jelovom kod Matijevića,
Ivića pećina u Blanuši,
Pećina u Medvidovači,
Ponor Rupina Vranjkelina kod Vranika,
Ponor Rupina Martića kod Vranika.

R A D U Ć

Snježnica na Plješevici, SW Korenice u odj. Mrsinje, dub. 11 m,
Jovina jama kod Ploče,
Kneginja pećina u Ljutoj glavici,
Ljuta glavica pećina uz želj. prugu,
Lišića jama pećina na Kiku,
Stanina jama na Kiku
Budimlina golubnjača kod Ploče,
Šveljina pećina na Debeljači kod Ploče,

Bezdan kod Mićine Bukve na Debeljači,
Bezdan pod Pećinskim vrhom, HLP/41, H/389, VG II,
Janića, Janjića pećina iznad Pećinskog vrha, W Visočice, HLP/41, H/458, VG II,
Suha pećina kod Čitluka,
Propast »Više jele« u Ploči, HLP/78,
Zelena pećina kod Ploče, više Kljaićeve kuće, HLP/78, VG II,
Marina pećina u Bukovoј glavici,
Pećina na Kiku VG II,
Tomajina jama na Kiku,
Konjevića pećina ili Govednjak na NW Zira,
Zirova pećina na vrh Zira, W, Pi 7/8, HLP/78, HL I/38, H/495, 702,
Ledenica, Golubnjača na Ziru,
Bunovac pećina na Ošljaku u odj. C XIX/23 Š. U. Sv. Rok, prilaz od Raduča,
Snježnica Ošljak u odj. D 19/32 Š. U. Sv. Rok, prilaz od Raduča,
Spilja kod Radučkog Drenovca blizu kuća Teslini,
Snježnica na Kiku, dub. 14 m,

G R A Č A C

Pećina pod Tavanom Trbojevića VG II,
Modrića pećina 1. c.
Ostoića pećina, 4 km od Gračaca prema Cerovcu, u odj. E 25/30 Š U Sv. Rok, VG II,
Svetinja pećina iza kapelice sv. Marka, R 193, VG II,
Šalabanica pećina između Mazina i Brušana, Pr 1895, H/491, VG II,
Kubatova pećina kod Bruvna na Stalaču,
Bezimena pećina na Crnom Vrhu, HP 1926/42,
Pecilište pećina kod Resnika,
Pećina nad stanom Ilije Orelja u Štikadi,
Tucića ponor, MH 1885,
Mašića ponor, 1. c.,
Mikićev ponor, 1. c.
Šapinovac, Đapinovac ponor, 1. c.
Jabukovac ponor, 1. c.
Lakićev ponor, 1. c.
Nikole Mikojevića ponor,
Munižabin ponor,
Tortića ponor,
Kesića porori potoka Otuče, pod Vlačinom, MH 1885,
2 Terzin ponora 1. c.
Kesića ponor pod Plandištem 1. c.
Kesića ponor za Plandištem, 1. c.
Kesića ponor pod Provalijom, 1. c.
Dvostruki Kesića ponor sa mlinom, 1. c.
Radusinovac, Radušinovac ponor, 1. c.
Tiljkova pećina u odj. E 26/36 Š U Sv. Rok, prilaz od Graba,
Snježnica Crnopac Jabukovac u odj. E 26/36, prilaz od Gračaca,
Snježnica Crnopac Dragičević u odj. E 25/24 Š U Sv. Rok,
Ponor N. Radušinovca MH 1885,
Bezimeni ponor 1. c.
Pelenovac ponor u dolu Vrančenica 1. c.
Pelenovac ponor na zemljištu Pavla Javora 1. c.
Pelenovac ponor 1. c.
Dvostruki ponor Klančević 1. c.
Sime Kesića ponor 1. c.
Cvijanovića ponor 1. c.
Cvijanovića ponor mali, 1. c.
Đukića ponor 1. c.
2 ponora Đukića 1. c.
Matijevića ponor 1. c.
Stanisavljevića ponor 1. c.
Dvostruki Jalenkovac ponor sa mlinom 1. c.
Luke Gačeša ponor sa 4 mlinice 1. c.
Pećina u Jaselskom Bilu kod Štikade, u odj. E 24/15 Š U Sv. Rok,
Pećina u brdu Debela Kosa s mnogo vode, u Jaselskom Bilu, odj. E 24/15 Š U Sv. Rok,
Golubnjača Klapavica Pešteli.

CEROVAC

Gornja Cerovačka pećina u Dulibi, GV I 1947,
Donja Cerovačka pećina na Kesića litici, Turkaljeva špilja podno želj. pruge,
Cerovačka polupećina iznad želj. stанице,
Mala Cerovačka pećina između II. i III. tunela od stanice Cerovac,
Pećina u Gajić zaselku kod Glogova,
Mandića pećina na Tremzini u odj. E 25/30 ŠU Sv. Rok, s vodom,
Opalića pećina na Tremzini u odj. E 26/34, Š U Sv. Rok.
Cerovački ponor kod III. želj. tunela, dub. oko 26 m,

ZRMANJA — PRIBUDIĆ

Burnjak pećina,
Ponor kod zaselka Labusi,
Ponor kod zaselka Podljut,
Ponor kod želj. stražarnice br. 108,
Razvala ponor kod sela Vrbica,
Vještice pećina kod sela Rastićevo,
Tri Lazića ponor kod naselja Skundrić,
Ponor kod sela Velika Popina,
Japača ponor kod Male Popine,
Snježnica kod naselja Rastićevo, u šumi Poštak,
Kozja jama W naselja Vrelo,
Ponor kod zaselka Lukić,
Smrdljivac ponor S sela Lukići,
Dronjkova golubnjača W sela Cerovi Dol,
Snježnica Jasikovac, N Gor. Javornika,
Bogunovićeva pećina, SE stanice Pribudić,
Bogunovića Greda pećina u Komu, F/156, VG II, H/704,
Torbica pećina sa izvorom,
Snježnica Babić u Kućinoj Kosi, u š. odj. F 28/2,
Snježnica Čupkovica u Kućinoj Kosi, u š. odj. F 28/11,
Snježnica, Burzača — Kućina Kosa u š. odj. F 28/5,
Mosnjača ponor kod Pribudića,

SJEVERNI I SREDNJI VELEBIT

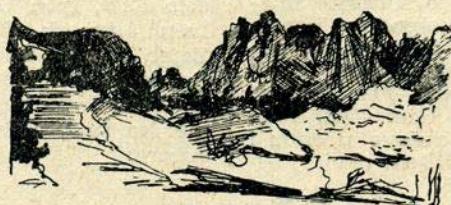
Ponor u Malom Rajincu, HP 1923,
Šuplja pećina E Oštarija, H/447, 685, VG,
Divlja pećina na Alagincu, na Ljubičkom kuku, 1. c.
Pećina I u Ljubečkom brdu,
Pećina II u Ljubečkom brdu,
Pećina pod Filipovića Kukom, pod Pilipovim Kukom) H/455, 685, VG, HLP/57,
Crni Potok špilja, PV,
Pećina pod Alanom,
Varnjača pećina kod Rožanskih Kukova, HP/1930/8, 163, 1932/1,
Hajdučka pećina na juž. stijeni Varnjače, Kr, PV, HP 1930/18,
Velebitska pećina na ist. stijeni Varnjačine sjever. vrtače, podno Poljakovog Tornja,
HP 1932, 1930/167,
Divlja jama izm. Varnjače i Novotnjievog kuka, HP 1930/18,
Mala pećina podno Poljakovog Tornja, HP 1933/7,
Pećina u Varnjači, HP 1932/7, 1930/167,
Pećina u sjever. vrtači Varnjače,
Crikvena jama u Rožanskim Kukovima, HP 1931/329,
Polušpilja u vrtači Varnjače, HP 1932/5,
Pećina na nedosežnoj stijeni Varnjače, HP 1930/167,
Ponor kod Štirovače, odj. A III/25 ŠU Kosinj, prilaz iz Jablanca ili Kosinja,
Ponor-pećina kod Štirovače „sa potočićem“,
Pećina kod Mrkvišta, prilaz od Jablanca ili Kosinja, St. 5,
Crno vrelo bezdan na livadi Bakovac kod Mrkvišta, HLP/110,
Pećina u Čulinovim Raljevinama, Pi 7,

Pećina u Smrčevim dolinama, na zap. podnožju Čepuraša, PV,
Orlovac bezdan,
Snježnica pod vrhom Vratačkog kuka, na W stjeni, HP 1930/327,
5 polušpilja u ponikvi Vratačkog kuka, na zap. stjeni, HP 1930/374,
Pećina na juž. stijeni ponikve Vratačkog kuka, 1. c.
Pećina II na juž. stijeni ponikve Vratačkog kuka, 1. c.
Pećina na zap. stijeni ponikve Vratačkog kuka, 1. c.
Pećina Kapljun ili Zvukovac u Krasanskoj dulibi, na odj. B/1/11 ŠU Krasno, prilaz
iz Krasna,
Pećina Smrčevih dolina u Bukovoj dragi, odj. ZŠ/6, prilaz od Oltara,
Pećina u Apatišanskoj dulibi, odj. A III/10 ŠU Krasno, prilaz od Krasna,
Snježnica u Lomskoj dulibi, odj. A II/5 ŠU Krasno prilaz od Krasna,
Vukušića snježnica, odj. ZŠ 7, prilaz od Oltara,
Modrenica snježnica, odj. ZŠ 7 ŠU Krasno, prilaz od Oltara,
Snježnica na Zavižanu, odj. ZŠ 4, ŠU Krasno, prilaz od Oltara,
Snježnica Šuplji dolac, odj. A III/9 ŠU Krasno,
Snježnica na Pećinskom putu u Apatišanskoj dulibi, odj. A III/10 ŠU Krasno,
Žitulja snježnica u Apatišanskoj dulibi, odj. A III/11 ŠU Krasno,
Snježnica u Apatišanskoj dulibi, odj. A III/12 ŠU Krasno,
Mramornica snježnica u Apatišahskoj dulibi, odj. A III/13, ŠU Krasno,
Paka bezdan 6 km E. Štirovače,
Golubnjača na Vel. Bajincu,
Rajinac snježnica u Apatišanskoj dulibi, odj. A II/4 ŠU Krasno,
Katolinac snježnica u Apatišanskoj dulibi, odj. A II/4, ŠU Krasno,
Bezdan u Krasanskoj dulibi, odj. B I/2 ŠU Krasno,
Snježnica Kordinovac, odj. A II/2 ŠU Otočac, prilaz od Krasna,
Ponor kod zaselka Vukelići, ŠU Krasno, HP 1923,
Kozica snježnica, odj. ZŠ/5, ŠU Kosinj, prilaz Jablanac-Alan,
Golič snježnica, odj. A IV/31 ŠU Kosinj, prilaz Jablanac-Alan,
Snježnica u Mirovu, ZŠ 4, ŠU Kosinj, prilaz Jablanac-Alan,
Snježnica u Ljubljoci, ZŠ 4, ŠU Kosinj, Prilaz Jablanac-Alan,
Snježnica II u Ljubljoci,
Bezdanica u šumi Paljež, okolica Krasna, HP 1923,
Križ-Kamenica bezdan u Miletincu kod Krasna, HP 1924,
Lumbardina pećina, prilaz od Sv. Jurja, VG,
Dimnjača bezdan nad selom Anići, okolica Krasna, HP 1923, 1924,
Snježnica Kugine doline, ŠU Karlobag, prilaz iz Karlobaga preko Dabro,
Snježnica Položine, ŠU Karlobag, prilaz iz Karlobaga preko Dabro,
Prolisina pećina u Crnom Dabru, ŠU Karlobag, prilaz iz Oštarija,
Snježnica Opaljenik, odj. A II/22 ŠU Otočac, prilaz od Turinskog krča,
Goljak snježnica, odj. A IV/30 ŠU Kosinj, Prilaz Jablanac-Alan.

J U Ž N I V E L E B I T

Snježnica na Velikom Malovanu, odj. C 18/2 ŠU Sv. Rok, prilaz iz Metka,
Snježnica I na Medačkoj stazi, odj. D 17/14 ŠU Sv. Rok, prilaz iz Metka,
Snježnica II na Medačkoj stazi, odj. D 17/10 ŠU Sv. Rok,
Snježnica III na Medačkoj stazi, odj. D 17/1 ŠU Sv. Rok,
Svrdlac ponor na Sv. Brdu, odj. A 20/5, prilaz od Sv. Roka, HP 1930/377,
Ponor u Malom Halanu, odj. A 21/15 ŠU Sv. Rok, prilaz od Sv. Roka,
Pećina u Crnom Vrhu, odj. XX/36 ŠU Sv. Rok,
Jančarica snježnica, odj. B/44, prilaz iz Počitelja ili Tribnja,
Javornik snježnica, odj. B/56 ŠU Gospic, prilaz iz Počitelja ili Starigrada,
Snježnica Velika Poljana, odj. D/27 ŠU Gospic, prilaz iz Počitelja,
Mačje jame na Medačkoj stazi, odj. B/17 ŠU Sv. Rok, prilaz iz Kukljića,
Pećina kod Velike Poljane u šumi Velebit, prilaz iz Počitelja,
Kicvila pećina u Kukovima, nad Metkom (više pećina),
Bezdan ispod Kicvila nad Ukosinom,
Lazakova, Lazanova bezdan NW Badnja,
Vrelinska bezdan izm. Badnja i Razbojne drage,
Janjčak, Puhaljka, Vrućak, pukotinska vjetrenica, na putu Medak-Štirovac,
Mala Puhaljka blizu Janjčaka,
Snježnica nad Ljutikom, prilaz od Sv. Roka,

Ponor-pećina kod planinarske kuće u Štirovcu,
Crna snježnica pod drugim vrhom Visočice, HP 1898, NP 1954/183,
Snježnica niže Jelovac, s morske strane, 1. c.
Snježnica više Ivankova kod Visočice,
Ponor kod Ivankova kamenog kod Visočice,
Vilina peć, polupećina na ist. rebru od Simonovićeve Stapine, PV, GG XIV/17,
Pećina kod Trašelja, W,
Snježnica polupećina u Strugama, PV,
Vodena polupećina iznad Bristovače,
Reljina pećina nad Krušicom, HP 1932/268,
Martoloska propast, 1. c.
Mamet jama, propast podno Razvrsja, PV,
Kapljuv polupećina, Tulove Grede, PV,
Japage bezdani i pećine, oko Sajine dulibe, PV,
Golubinka jama na polju Malo Rujno, PV,
Čavnjaca bezdan pod Ravnom Stranom,
Paške Poljane bezdan na Malom Halanu, MH 1885,
Jatara pećina kod Vagancu,
Jamine propast na Bristanovcu kod Sv. Mandaline,
Paripovića, Paripuća pećina uz morskou obalu kod Sv. Mandaline,
Turska polupećina na Razbojištu, W. Vaganačke pećine,
Bezdan u Sadikovcu,
Pećina u Srednjem Dolcu, pod Vrtlinom, HLP/60, HP 1932/268, Lički kalendar 1903/76,
Ledenica, Ledinjača u Grabovoj Strani, W. Sladovače, H/685, 704, HLP/60, HP I,
Vejna propast s slikeve strane ulaza u Malu Paklenicu,
Podzdravuša pećina na d, str. Male Paklenice,
Lucinska pećina, Mala Paklenica,
Kapljuvača pećina nasuprot Lucinske,
Višala pećina u Gornjoj dragi, Mala Paklenica,
Vaganačka pećina u Velom Vagancu,
Marasovića polupećina, Velika Paklenica,
Crljenica pećina u Starigradu Paklenica,
Devnjača pećina, Velika Paklenica,
Šarića polupećina, Vel. Paklenica,
Veli Sklop pećina, Vel. Paklenica,
Škilića stan, polupećina, Vel. Paklenica,
Manita peć, Vel. Paklenica, PP/66, P 1933/315, HP 1929/149, PV/214,
Ponor kod Parića kuća,
Pećina kod Ažića, kod Šibulje,
Ramićeva pećina pod Crljenim kukom, H/691,
Jama Vodarica S Grabovih dolina, PV/214, HP 1929/198,
Trojame propast u Grabovim dolinama,
Jama pod Glavicom, Grabove doline,
Jama Srid Poljane, Grabove doline,
Jama pod Kosicom u Sjauševcu, prilaz iz Sv. Mandaline prema Stapu,
Propast na Sv. Brdu,
Pećina I u Smrčevom bilu, podno Počitelja,
Pećina II u Smrčevom bilu,
Golubnjača jama kod Javornika, W Badnja,
Snježnjača pećina više Vel. Javornika i Okrugljaka, prema Šešeljevcu,
Snježnjača jama E Babinog jezera, prema Vaganjskom vrhu,
Snježnjača jama između Male i Velike Ruje,
Sladovača pećina u Raminom Koritu, ŠU Karlobag, prilaz od Oštarija.

V I J E S T I

PRESJEK GODIŠNJE AKTIVNOSTI P. D. »Strahinjščica« u Krapini

29. ožujka o. g. oko 50 planinara sastalo se da diskutiraju o proteklom radu i pronađu način oživljjenja rada i odabera novo rukovodstvo. Delegat PSH bio je drug D. Mlać. Neredoviti dolazak članova upravnog odbora na sjednice negativno se odrazio na rad društva. Tako neke sekcije nisu radile dobro, a neke uopće nisu »Vanarmijski vojni odgoj«, ne za to su građevinska i markaciona komisija bile vrlo aktivne.

Građevinska komisija je na Domu završila najpotrebitije radove i samo poslovanje vodila dobro. Dom je posjetilo 449 planinara i to iz Krapine 201, a izvan Krapine 248. (Iz knjige posjetilaca).

Markaciona komisija dobro je radila. Sada se staze i putovi nalaze u dobrom stanju, osim onoga koji vodi od Žutnice preko brda »Goleš« do Doma. Obnovljene su markacije na slijedećim potezima:

1. Krap. Strahinje — Podgora — Jelen pećina — Dom — vrh Strahinjščice.
2. Planinarski dom — Rudnik — Krapina.
3. Planinarski dom — Brdo — Očura.
4. Jesenje Gornje — Lužani — Vrbno — Trakoščan.

Izvedeno je oko 600 markacija, a dužina markiranih putova iznosi 21 km.

Zaključci godišnje skupštine predviđaju osnivanje Kotarskog savjeta planinara, zatim pojačanje rada sa omladinom, pronalaženje društvenih prostorija, novčano pomaganje putne blagajne, likvidiranje dugova planinarskog doma, dovršenje Doma i povećanje brojčanog stanja članova. To će se moći postići organizacijom većih zajedničkih tura, marševa, priredbi i drugih akcija koje omladina traži. Propust drugova zaduženih za VVO treba što prije ispraviti.

Uvjereni smo, da će novi upravni odbor: Drago Horvat, Vlado Kamenić, Mirko Kujundžić, Mato Risek, Josip Krpan, Franjo Benc, Zlatko Kosović, Zvonko Kreton, Antun Krleža, Antun Jovan, Antun Zima, Mirko Oslić, Ivan Vrence, Alojz Kušutić, Franjo Grmovšek, Ivan Krleža, pronaći nove putove u radu i izvršiti zadatke i postavljeni plan.

B. L.

PLANINARSKO DRUŠTVO »KALNIK«

Obećavali ljudi da će raditi i, potpuno logično, članstvo ih odabralo u odbor. Međutim, mnogi članovi nisu opravdali povjerenje i nije prošlo ni dva mjeseca, a članstvo je sazvalo izvanrednu godišnju skupštinu te odabralo novo rukovodstvo. Prišlo se osnivanju putne blagajne koja je dala pečat društvenom radu.

Jedan od glavnih zadataka u protekloj godini bila je dogradnja, odnosno proširenje Planinarskog doma, što će, kada bude izvršeno, povećati kapacitet Doma za 40 ležajeva. Uredit će se i dvorana za dnevni boravak omladine s knjižnicom i čitaonicom.

U izvršenju svojih zadataka društvo dobiva punu podršku i pomoć Kotarskog i Općinskog Komiteta SK, rukovodstva NO-a i KO-a, mnogih Sindikalnih podružnica, poduzeća, škola i Šumarija, koji koriste planinarski dom za odmor i razne stručne seminare.

Aktivnost VVO bila je dobra. U prošlom razdoblju od ožujka 1956 do 1957 organiziran je Partizanski marš od Kalnika do Apatova u suradnji sa Savezom boraca i Centrom za VVO.

Svake godine od 1. svibnja društvo uspostavlja autobusnu vezu od Križevaca do Doma, u kojoj planinari uživaju 40% popusta, što predstavlja veliku propagandu.

Putna blagajna ima 58 članova, a organizirala je 4 vrlo uspješna izleta: Skrad — Zeleni vir. Strahinjščica, Jankovac-Papuk, i Medvednica.

Na održanoj godišnjoj skupštini dne 14. III. o. g. uz prisustvo delegata PSH druga D. Mlaća iznijeti su rezultati i biran novi odbor u koji su ušli: Rudolf Kahlina, Željko Kržek, Ivan Kantić, Andeo Šket, Ivan Gerle, Franjo Matejak, Ivan Jembrek, Kruno Lončar, Drago Zajec, Zdenka Bogović, Slavko Šetarić. Novost je svakako to što se i uprave pojedinih sekcija biraju na skupštini, s time što su pročelnici članovi upravnog odbora.

B. L.

DRUGO DRUŠTVO PO BROJU ČLANSTVA P.D. ZANATLJIA

Prema plaćenim članskim markicama u protekloj godini društvo je imalo 954 člana, od kojih 66 omladinaca i 95 pionira. Organiziralo je 49 izleta i tura, a među njima i 6 većih s ukupno 550 članova, dokle u godini dana prosječno svaki drugi član bio je na jednom organiziranom izletu.

Društvo je dobro otpočelo s dotiranjem dviju većih tura u Julijске Alpe i Sjeverni i Južni Velebit, pa je šteta što nije izvedeno još nekoliko većih tura.

Iz tajničkog izvještaja i dokumentacije PSH ne vidi se na koji se način odvijao stručni rad društva, osim jedan put mjesечно održavanih sastanaka, na kojima se održalo nekoliko predavanja.

U okviru izleta Zanatske Komore organiziran je izlet u Maribor u kojem su učestvovali i članovi društva. Tom prigodom popeli su se na Kozjak s planinarima obrtnicima iz Maribora. Vrijednost ovog izleta bila je i u uspostavljanju kontakta sa slovenskim planinari-ma. Nakon izleta vodstvo oba društva izmjenilo je poklone. Interesantna je činjenica, da su članovi ovog društva bili odlični domaćini na Tomislavovom Domu, vršeći mnogobrojna planinarska dobrovoljna dežurstva, dokle pokazali su se kao članovi koji bi solidno vodili planinarski Dom, međutim nisu bili baš energični kod traženja gradilišta za izgradnju Doma. Izgradnja planinarskog doma u predjelu bivše Rauhove lugarnice na Medvjednjici svakako je nužna, pa bi nastojanja P. D. »Zanatlje«, za otpočinjanje gradnje jednog takvog objekta, planinari pozdravili.

Na godišnjoj skupštini, održanoj 22. veljače o. g. uz prisustvo delegata PSH druga D. Mlaća, biran je novi odbor: u Upravnim odbor ušli su slijedeći drugovi: Durlen Tandarić Henč, Bubanko, Modrić, Jelušić, Barković, Antončić, Đurđević, Lolić, Verner, Ruhek, Fieder. A u nadzornim odbor: Primuzić, Striček i Matarić, koji su izradili plan rada za 1957 godinu, koji obuhvaća: Rad na ostvarenju gradnje doma, osnivanje stručnih sekacija i njihova finansijska pomoć, podizanje kvaliteta skupnih sastanaka, prikupljanje finansijskih sredstava za gradnju Doma, povećanje broja organiziranih izleta, nastojanje u organiziranju posjeta inostranim planinama, organiziranju brojnijih predavanja i zabava, surađivanje sa PSH, s planinarskim društvima i Zanatskim društvima i klubovima.

B. L.

NA PUTU PREMA BEOGRADU

U nedjelju 12. svibnja prošla je kroz grad Zagreb planinarska Titova štafeta. Ona je krenula 20. prošlog mjeseca s vrha Biokova, da bi na svom putu obašla mnoge planinarske vrhove i planinarske centre.

Planinari Samobora, Podsuseda i Vrapča predali su glavnu štafetu s lokalnim štafetama planinarima Sveučilišta »Velebit«. Na Černomeru formirana je povorka na čelu s glazbom Narodne mili-cije. Nosioci štafete bili su članovi Gorskog službe spasavanja obučeni u specijalne vestone za očuvanje topline pri niskim temperaturama.

Za njima formirani su redovi alpinista s uzetima preko ramena. Slijedili su omladinci raznih planinarskih društava, planinarski rukovodioči, te ostali planinari. Povorka je kroz Ilicu došla do Tribune na Trgu Republike, gdje je u ime članova Izvršnog odbora PSH štafetu preuzeo potpredsjednik drug Dr. Miljenko Rendulić.

Od Trga Republike štafeta je uz pratnju glazbe Doma JNA krenula do Mihailevca, odakle su je dalje ponijeli omladinci P. D. »Griča« do Doma »Runolist«, odnosno do Doma na »Puntijarki«. Tamo su je svečano preuzeeli omladinci P. D. »Zagreb« i prenijeli u Hrvatsko Zagorje. U Donjoj Stubici, gdje ih je dočekala glazba, planinari omladinci organizirali su za nosioce štafete zabavu.

B. L.

IZ IZVJEŠTAJA S GODIŠNJE SKUPŠTINE

Oko 100 članova P. D. »Bilo Gora« iz Bjelovara, uz prisustvo delegata PSH druga D. Mlaća, te delegata društvenih i masovnih organizacija, održalo je X. redovnu godišnju skupštinu. Nakon otvorenja skupštine predsjednik Društva pozvao je prisutne da minutom šutnje odaju počast svojim umrlim članovima Novačeku i Hodalinu. Poslije toga saslušani su izvještaji.

Društvo broji 338 članova, od toga 58 omladinaca i 92 pionira. Unutar društva rade planinarske grupe štamparskog poduzeća »Prosvjetac« i Gimnazije. Za razliku od prošle godine broj omladinaca je porastao.

Rad članstva bio je mnogo bolji nego prošlih godina, pa su postignuti i veći rezultati. Iako društvo nema vlastite prostorije rad upravnog odbora odvijao se normalno. U izvještajnom razdoblju društvo je organiziralo 10 raznih izleta na kojima je učestvovalo 365 članova. Naj-

dulji izlet bio je onaj po Velebitu, koji je trajao 20 dana. Osim toga za omladinu i pionire organiziran je na Domu Kamentovcu četrnaestdnevni skijaški tečaj koji je pohađalo 40 najmladih članova.

Društvo ima posebnu putnu blagajnu, što u znatnoj mjeri omogućuje organizaciju većih izleta, s brojnijim članstvom. U toku godine članovi društva održali su niz predavanja iz planinarstva za radne kolektive, omladince i pionire. Poslovnu godinu, uključujući poslovanje plan. doma Kamentovac, društvo je završilo s dobitkom od Din 90.000.— što je svakako rezultat pozrtvovnosti članova.

Diskutanti su popunili tajnički izvještaj. Usvojen je prijedlog o daljem povećanju članstva i povećanju preplate na »Naše planine«. Zaključeno je, da se iduće godine održi još više predavanja. Na koncu je skupština tajnim glasanjem izabrala u rukovodstvo drugove: Duru Habadija, Stjepana Sirovea, Stjepana Cara, Peru Vitkovića, Dragutina Turkovića i druge.

KAKO RADI PD »IVANČICA« U IVANCU

U protekloj godini broj članstva je spao s 238 na 145. Gubitak članstva je osjetan kod pionira, gdje je od 103 pionira, nabavilo nove iskaznice samo 31. Članstvo misli da je razlog u financijskim sredstvima, međutim ima i objektivnijih glasova, koji takvo stanje prisipisu odboru. U toku cijele godine organiziran je samo jedan izlet za pionire. Već ta činjenica dovoljna je da nam protumači pad broja članova.

U pogledu izleta i tura postiglo se znatno više no prošle godine. Učešće na sletu Saveza Jugoslavije, posjet Biokovu, zimski uspon na Strahinjšćicu, zatim izleti na Bilo Goru, Kalnik, te u bližu okolicu, pružili su učesnicima mnogo zadovoljstva. No sve te ture i izleti nisu postigli potpunu svrhu, jer su na njima učestvovali često isti članovi.

Briga oko Doma izgleda da je pored markiranja bila glavna zadaća u kojoj su se Ivančani iskazali. Upravni odbor najviše je raspravljao o opskrbi Domom i popravcima. Od 1. V. — 1. X. Dom je stalno otvoren, a u drugim mjesecima subotom, nedjeljom i po potrebi. Budući da je poslovanje deficitarno, Turistički savez Kotara, a djelomično i fond za uzdržavanje deficitarnih domova pri PSH, pomogao je da se to stanje sanira. Iz upisne knjige vidljivo je, da je Dom posjetilo 658 članova 90 više nego prošle godine, no posjetnika je bilo još toliko.

Slijedeći problem društva je dotrajala piramida. Izgleda, da je Kotarski N. O. Varaždin predvidio u budžetu njen povratak.

U vidne uspjehe ovog društva spada svakako markiranje putova. Zaslugom druga Galić Dragutina, i male grupe članova koja s njime surađuje, izvedene su ili obnovljene slijedeće markacije:

Ivanec — Prigorje — Prekrižje — Dom na Ivančici 3 i po sata

Ivanec — Žgano vino — Mrzljak — Dom — 3 sata

Ivanec — Konj — Dom — 2 sata
Belec — Dom — 3 sata
Dom — Pašnjak Belige — (Pogled na Zagorje) 1 i po sat

Dom — Stari grad Belec — grebenom 2 i po sata

Dom — Stari grad Belec preko Črnih mlaka — 2 sata

Belec — Stari grad Belec — 1 sat
Ž. s. Kuljevića — Vuglovec — Dom 3 i po sata

Ž. s. Golubovec — Rudnik — Stari grad Lobar — Mof — 5 sati

Dom — Stari grad Oštrelj — 2 sata

Vuglovec — Sedlo — Lobar — Stari grad Štrc — 5 sati.

I propaganda je bila bolja no ranije, što se tiče propagiranja Ivančice, uređenja propagandnih ormarića, i povećanja preplate na časopis »Naše planine«. Međutim, propaganda među članstvom i građanima je zatajila. Već dvije godine nije održano ni jedno predavanje. Nije se izvršio zaključak o postavljanju orientacione ploče Ivančice na željezničkoj stanicici.

U godini dana organizirano je jedno predavanje i kraći orientacioni marš, što nije dovoljno.

Ivančani su organizirali savjetovanje Zagorskih planinarskih društava, u želji, da se društva međusobno bolje povežu i koordiniraju svoje akcije.

U diskusiji na godišnjoj skupštini predloženo je, da se zamole zagrebačka planinarska društva da usvoje planove izleta, češće predvide posjete Ivančici, da se u suradnji sa Šumarijom otpočne s pošumljivanjem vrha Ivančice.

Diskutiralo se i o čudnoj praksi SSRN po kojoj dotira samo društva koja vrlo loše rade, tako ni u ovoj godini nije u budžetskom planu predviđeno P. D. »Ivančica«.

Novozabrani odbor predložio je slijedeći plan rada: Mjesečno organizirati jedan veći izlet, organizirati sedmодnevno logorovanje pionira i omladine, organizacija planinarskih predavanja, učlaniti omladinu i pionire, povećati prepla-

tu na »Naše planine« betonirati izvor Mrzljak, održati tečaj iz orientacije i drugo. Upravni je odbor sastavljen: Vladimirov Levanić, Dragutin Karažinec, Slavko Ernoić, Vladimir Orešković, Branko Jagetić, Ljerka Ernoić, Stjepan Putarek, Marijan Kraš, Zlata Levanić, Tena Orešković, Dragutin Galić.

JEDNA OD NAŠIH NAJBOLJIH ORGANIZACIONIH JEDINICA

Pomoći selu, rad po sekcijama, organizacija IV. sastanka planinara PTT Jugoslavije, dobra propaganda.

»Svakako da novac u radu ima veliku ulogu, ali primarno je pokazivati ljubav prema radu, za koji planinari ne primaju nikakvu naknadu. Baš ta ljubav prema radu, obavezuje nas da Vam pomognemo i moralno i materijalno« izjavio je direktor PTT-a drug Čujat na godišnjoj skupštini P. D. »Sljeme«.

Ova objektivna ocjena rada karakterizira relativno mladi ali jaki planinarski kolektiv.

Reći ćemo Vam što su još čuli predstavnici planinarskih društava (Griča, Učke iz Rijeke, Risnjaka, Prirode, Zanatlje, Željezničara i predstavnik drug Pero Lučić-Roki na godišnjoj skupštini).

Na prvo mjesto treba istaknuti nastojanje članstva da pomogne stanovništvo Vugrovcu i to u zdravstvenom, kulturnom i sportskom pogledu. Povremenom akcijom liječničkog pregleda stanovnika i popravcima zuba, zatim organiziranjem tečaja za omladinu i pionire Vugrovcu sa završnim takmičenjem i nagradama, zadobilo je povjerenje stanovništva oko svog Doma, te se lakše uklanaju negativne pojave kao što su: uništavanje markaciju, bilja i sl. P. D. »Sljeme« je jaka organizacija. Oni su bili organizatori IV. sastanka planinara PTT-a na Platku, na kojem su učestvovali planinari iz Hrvatske, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Slovenije, Srbije i Vojvodine. Na tom sastanku došlo je do još jačeg drugarstva i bratskog bliženja među PTT planinarama, sindikalnim funkcionerima, rukovodiocima PTT-a i Generalnih direkcija. Nakon sastanka organiziran je završni izlet Hydrocentrali »Vinodol«. Vrlo je uspjelo nekoliko izleta u zajednici sa planinariima Ogulina, Rijeke, Slavonske Požege, Sarajeva i Slovenije.

Rad društva odvijao se po sekcijama. Markaciona je grupa postavila 20 ploča u okolici Doma od kojih su mnoge uništene, a bilo je slučajeva kada je još svježa boja zamazana zemljom. Povo-

dom sleta markiralo se i na Platku, u Lokvama, preko Zeline na Risnjak, te Lazac na Platku. Mlađi članovi nisu se baš pokazali marljivi.

Putna blagajna vodila je 11 većih izleta i tura. Učlanjeno je 80 članova.

Propaganda je doživjela prekretnicu. Osim propagiranja preko oglasnih ormarica korištena je dnevna i stručna štampa, a i Radio. Sastanci se održavaju svakih 14 dana s dobrim i zanimljivim predavanjima.

Skijska sekcija organizirala je šestodnevni tečaj za omladinu i pionire Vugrovcu. Na završnom takmičenju nagrađeni su mlađi planinari skijama i košuljama. Omladinska sekcija organizaciono se učvršćava i povećava članstvo. Fotosekcija je postigla značajan rezultat. Njezin član drug Antun Valter dobio je prvu nagradu PSH za fotografiju na drugoj izložbi planinarske fotografije »Ljepote planina«. Ovo je jedino planinarsko društvo u Zagrebu koje ima vlastiti epidiaskop. Na godišnjoj skupštini održanoj dne 14. III. o. g. izabранo je rukovodstvo koje će voditi društvo u još veće uspjehе.

Upravni odbor: Ljubomir Japundžić, Josip Grubanović, Franjo Dugan, Marija Malov, Marko Mateček, Josip Jambrešić, Antun Valter, Valter Bučan, Tihomir Vrkljan, Veljko Maksić, Ivan Kleić, Jozo Bulić, Davorin Kumičić. Nadzorni odbor: Branko Radošević, Anuncijata Ferlan, Marta Perić.

Na godišnjoj skupštini održanoj dne 12. IV. o. g. birani su u rukovodstvo društva slijedeći drugovi: Stjepan Petrac, Marija Strbad, Rudolf Čišpek, Ing. Ladislav Molnar, Nikola Vujatović, Ivo Margetić, Stjepan Pavlović, Vinko Solta, Ivan Pilar, Milutin Komlenec, Ivo Vaniček, Petar Kordić, Ernest Aušprung, Đurica Slavujević, Dare Lončarić, Stevo Svečnjak, Zlatko Cišper, ing. Branko Rukavina, Slavko Borošak, Vinko Erb.

REZULTATI P. D. »PLANIK« IZ PAZINA

Postepeno se i planinarstvo u Istri afirmira. Nailazi sve više na razumijevanje rukovodilaca Općina i Komiteta SK. Tamo gdje je to razumijevanje najveće, postižu se i dobri rezultati. P. D. »Planik« u Pazinu uspjelo je da se affirma. Za njega već znaju ne samo Pazinčani i Istrani već s njime računa i PSH.

Evo značajnih uspjeha koji su planinari Pazina postigli u protekloj godini. Otpočelo se sa Titovom planinarskom

štafetom. Tom prigodom planinari su postavili upisnu kutiju s knjigom i pečatom na vrhu Učke. Velika priredba s plesom uspjela je i propagandno i materijalno. Financijska sredstva pomogla su da se organiziraju ture po Julijskim Alpama, te da članovi učestvuju na V. sletu planinara Jugoslavije. Društvo je održalo nekoliko dobrih predavanja. Otpočelo se sa propagandom planinarstva po školama. Savjet za nauku i prosvjedu obećao je pomoći.

Planinari Istre misle da bi planinarstvu u tom kraju mnogo koristilo kada bi se slijedeći slet planinara Hrvatske održao na Učki, pa je takav prijedlog poslan PSH.

Na godišnjoj skupštini održanoj 4. III. o. g. odabrani su novi rukovodioци: Anton Šuran, Prof. Dušan Sedlak, Mirko Vajsman, Dare Luk, Judita Turčinović, Zvonko Sović, Ferid Zambelli, Andrija Barišić, Dulio Gobo i Vera Jekić.

RAD PLANINARSKOG DRUŠTVA »BREZOVO POLJE«

Djelovanje P. D. »Brezovo polje« u prošloj godini bilo je pozitivno: ono je nastavilo sa daljom izgradnjom Doma na Omanovcu, organiziralo je izlete, sredio broj članova i što je najvažnije pomagalo je organizaciju izleta školskoj omladini, te je sudjelovalo u akcijama šireg značenja za samo mjesto.

Gradnja Doma na Omanovcu bila je najglavniji zadatak društva. Organizirani su dobrovoljni radovi i zabave u korist gradnje. Kada je Dom bio pokriven, nevrijeme je razrušilo krov. Stoga je rad odpočeo snova. Uz financijsku pomoć PSH, štampanih zahvalnica i priredbi radovi su dovršeni.

Organizirani izleti na Omanovcu pretvarani su u radne akcije, no organizirano je i 10 izleta odmornog, zabavnog karaktera. Tako su planinari iz Pakraca posjetili gradilište budućeg Doma na Petrovu vrhu, grobove palih boraca na Psunjtu. Ukupno je organizirano 23 izleta sa 226 starijih članova i 139 omladinaca.

Izvedeno je i nekoliko markacija: Put od Pakraca do Begovače i Omanovca. Prokrčen je put od Doma do Velike Poljane te drugi od Doma do Rogljice. Društvo broji 142 člana, no interes raste, što se vidi i po učešću omladine u dobrovoljnim radnim akcijama na gradnji Doma. Samo jedamput učestvovalo je na radnoj akciji 98 omladinaca.

Uočeno je, da će rad društva postići veće rezultate ako se organiziraju sekcije i ako se broj članova upravnog odbora smanji. U planu rada planinari Brezova Polja predviđaju: dalju izgradnju planinarskog doma, organizaciju većeg broja izleta i u udaljenije planine, popularizirati Slavonski planinarski put i skijašku transverzalu, obuhvatiti što više omladine, organizirati tečaj iz orientacije, prirediti dvije planinarske zabave, osnovati putnu blagajnu i sudjelovati u proslavi »Dana Mladosti«.

PROLJEĆE JE DALO DOBRE REZULTATE

Razmatrajući izvještaje i zaključke godišnjih skupština, a posebno godišnju skupštinu Saveza, može se odmah primijetiti, da su skoro svi skupovi veliki dio vremena utrošili u razmatranju rada s omladinom i načina na koji bi se omladina što više aktivirala u svojim društvima.

Ozbiljne obaveze u vezi rada s omladinom, već u mnogim društvima imaju dobroh rezultata.

Naročito se život i aktivnost zapaža u društvima Sjeverne Hrvatske, gdje se u više društava naglo razvila aktivnost omladinskih sekcija. Među prvim inicijatorima bili su prosvjetni radnici, inače stari planinari. Posebno moramo spomenuti Zorku Svetinu i Tomislava Jačića iz P. D. »Ravna Gora« u Varaždinu.

Na tom području stariji su u zajednici s omladinom organizirali zbor omladine na Kalniku. Tu se sakupilo preko 100 omladinaca iz društava u Novom Marofu, Križevcima i Varaždinu. Drugarska zabava i nemetnuti planinarski i poučni razgovori, dali su poseban ton ovom sastanku, te je zaista šteta što tu nije bilo nikoga i iz onih društava, koja javljaju da nemaju uspjeha u radu sa omladinom. Program izleta nadopunila su još i takmičenja u gađanju zračnom puškom, te takmičenje u odbocji.

Na ovom izletu moglo se primijetiti da najveći problem t. j. pomanjkanje opreme nije mogao osujetiti ovu priredbu. Većina je djece bila obučena u svoje svakidanje odijelo a umjesto u naprtnjacama ili planinarskim torbicama nosili su hranu i rezervnu odjeću u školskim torbama. Na Kalniku prisutni su se dogovorili za slijedeći sastanak na nedalekom vrhu Čevu, na Ivančici.

U Daruvaru omladinci surađuju u izgradnji Doma i organiziranju orientacionih marševa, a uprava im pomaže prilikom organiziranja izleta i logorovanja. Punu podršku mladima daje predsjednik druga Zlatko Jurinac.

U Kutini je održan jedan izvanredno dobar omladinski orientacioni marš, u kojemu su sudjelovala i druga, okolna društva. Ne bismo bili objektivni kad ne bismo spomenuli posebno zalaganje predsjednika druga Sabljaka. Po svoj prilici najveću akciju omladinskog karaktera organizirat će opet drugovi iz Varaždina, u zajednici s planinarima iz Ivanca. To će biti zbor planinarske omladine na Ivančici dne 9. XI. 1957. Korištimo ovu priliku da prepričimo upravnim odborima društva da skupa sa omladinom posjeti ovu priredbu.

SASTANAK OMLADINE PLANINARA PTT

Planinari P. D. »Sljemeњa« iz Zagreba organiziraju povodom »Dana Mladosti« zbor omladine planinara PTT iz cijele zemlje u svojem domu nad Vućevićem. Dne 25. o. mj. sastat će se oko stotinu omladincova iz svih krajeva naše zemlje da porazgovaraju o problemima i radu te koordinaciji raznih planinarskih vidova aktivnosti. Održat će se i takmičenja u gadanju puškom, stolnom tenisu i šahu, a naveče će se paliti krješnici i održati priredbe. Dne 26. svibnja o. g. organizirat će se izlet u Kumrovec i posjet rođnoj kući druga Tita.

ORIJENTACIONI MARŠEVI

Izgleda da je održavanje orientacionih marševa steklo među našim društvenim velikim popularnost. Da je to doista tako govori nam broj organiziranih orientacionih marševa od godišnje skupštine Saveza pa do sada.

Omladinska komisija organizirala je I. Republički orientacioni marš na Dinari. U organizaciji i takmičenjima učestvovalo je oko 150 planinara. Osim elemenata takmičenja marš je sadržavao i takmičenje u gadanju puškom, postavljene su točke s fiktivnim unesrećenikom, a bilo je potrebno prelaziti i preko vode. Jedinice JNA pomogle su radio vodom.

U Osijeku je P. D. »Jankovac« organiziralo vrlo dobar orientacioni marš. Učestvovalo je dosta ekipa izvan Osijeka.

P. D. »Mosor« Split, izveo je također organizaciju marša za dalmatinsko područje, međutim naglo zahladjenje i sniježna mečava omeli su ovu akciju. Vjerujemo da ova nezgoda ne će spriječiti mlade alpiniste i planinare pod Marjanom da opet organiziraju nešto slično.

P. D. S. »Velebit« izveo je već dva marša od godišnje skupštine: Prvo kao predtrening za republički marš na Dinari i drugi za srednješkolsku omladinu Zagreba, koje je bilo jedno od najmasovnijih. Od prijavljenih 70 ekipa startalo je 49 (21 manje uslijed lošeg vremena).

P. D. »Jelengrad« Kutina organiziralo je također orientacioni marš. Prema izvještajima učesnika i predstavnika Saveza druga D. Mlača ovaj je marš bio uzorno organiziran.

P. D. »Maks Plotnikov« iz Samobora održao je skijaški patrolni marš.

U Daruvaru »Petrov vrh« organizirao je također orientacioni marš.

Planinari u Novom Marofu već su poslali propozicije za svoj marš.

A i P. D. »Ivančica« i »Kalinik« održala su vrlo dobre partizanske marševe.

Svi ovi marševi bili su uglavnom slični: Učesnici su upotrebljavali karte i kompase da izvrše zadatke, obično je organizirano gadanje puškom, a i traženo je znanje iz planinarske vještine.

Pri organizaciji marševa društva su trebala rješavati osnovne organizacione probleme. Budući da ne postoje neki centralni propisi bazirani na dosadašnjim iskustvima, ne postoje standardni kartoni, liste ili shema zadatka.

Maršrute su obično zadavane jednolично: Doći ili otići sa određene točke pod izvjesnim azimutom, iako vjerujemo da naši instruktori za orijentaciju poznaju i druge načine zadavanja zadatka. Trebalo bi da se neko centralno tijelo pozabavi sređivanjem materijala dosadašnjih orijen. marševa, da se prikupljeni materijal na neki način objavi, ili pak, da društva, koja kane održati sličan marš, znaju gdje će naći uputstva i instrukcije za rad.

JEDAN DOBAR IZVJEŠTAJ VOĐE PUTA

Plitvička Jezera od 30. IV. do 4. V. 1957

10 dana prije odlaska izvršena je propaganda. Izvješeni su plakati po fakultetima i otpočela je usmena agitacija. Informacije su davane u društvenim prostorijama. Od činovnika preuzeo sam 49 uplata i održao sastanak grupe. In-

formativnim predavanjem o Plitvičkim jezerima upoznao sam prijave, a dao sam im i informacije u vezi odjeće, pješačenja, ishrane i troškova. Podijeljena je dodatna hrana (maslac, mlijeko, sir). Šatore sam dobio: 11 od društva, 5 od Ferijalnog Saveza i 3 od PSH.

30. IV. o. g. odlazak u 23.20 sati. Rezervirao sam mjesto u vlaku tako da su učesnici ugodno putovali.

1. V. stižemo u Rudopolje u 5.30 sati. Uslijed kiše većina se odlučuje za autobus preko Vrhovina (Din. 160.— po osobi). Pješke stižemo na jezero Kozjak u 11 sati, prije no što su stigli učesnici s autobusom. Dolaze i Beogradani. Do noći podižemo logor, palimo zajedničku logorsku vatru, i odmaramo se.

2. V. razgledavanje donjih jezera i špilja.

3. V. razgledavanje gornjih jezera i ostalih rijetkosti nacionalnog parka.

4. V. u 11 sati polazimo sa Jezera. Jedna grupa koristi autobus »Putnika« i plaća Din 240.— za prijevoz. Ostali polaze pješke u Rudopolje i vlakom u Zagreb.

U toku logora priključilo se još i deset članova društva koji su doputovali autostopom. Izjavili su da je dobro funkcioniralo.

PLANINARSKI DOM U VELIKOJ

Dom je smješten na brdu iznad bazena termalne vode opkoljen sa svih strana šumom. Položaj tog doma je veoma sretan, jer je na rubu Papuka, a istodobno u blizini mjesta Velike.

Zgrada je građena na jedan kat sa mansardom. Ispod zgrade nalazi se podrum za smještaj pića i živežnih namirnica. Osim tog podruma izgraditi će se još jedan u stijeni iza Doma, koji će služiti za smještaj predmeta koji su lako pokvarljivi.

U prizemlju je ulaz u sredini zgrade sa halom, gdje će biti recepcija. S jedne strane nalazi se velika dvorana od 6×9 m iz koje se s druge strane izlazi na verandu veliku oko 6×4 m. Na protivnoj strani ulaza u kuću nalazi se manja dvorana u veličini od 5×4 m, kuhinja, smočnica, planinarska soba 5×4 m, i muški i ženski WC.

U prvom katu bit će hala sa izlazom na balkon, koji okružuje cijelu zgradu i odakle je prekrasan pogled na kupališni bazen, Požešku kotlinu, samo mjesto Veliku sa starim gradom i Papuk. Iz hodnika se ide u 9 soba po dva kreveta, dvije sobe po dva kreveta i jedan

kauč i jednu sobu sa šest kreveta, ukupno 30 ležaja. Na kraju hodnika je veranda površine 6×4 m, sa pogledom na Požešku kotlinu i Veliku. U prvom katu nalazi se još kupaona, umivaona i nužnici.

Na mansardi će biti sobe opskrbnika i prostorije sa planinarskim ležajima za 60 osoba. Ukupno će biti u cijeloj zgradi 90—100 ležaja. Okolica Doma bit će uređena za smještaj stolova i stolica u ljetu. Šuma oko Doma bit će uređena sa puteljcima kao park, klupama na sjenovitim mjestima sa vidikom na Požešku kotlinu i Papuk.

Od kupališta do Doma vodit će stube. Kupalište će se uređiti tako da će mali bazen biti zatvoren i uređen za kupanje zimi, jer je voda ljekovita, puna joda i topla 29°. Za zimu će biti uređeni tereni za skijanje po okolišnim bregovima, kao i skijaške planinarske staze. Sobe u Domu su već potpuno uređene, ali treba uvesti vodu, rasvjetu i kanalizaciju. Ovo je potrebno prvenstveno, jer inače Sanitarna komisija neće dati dozvolu za otvorenje Doma. Potreba za otvorenje Doma je veoma velika.

Već sada je kupalište tako mnogo posjećivano da svake nedjelje dolaze na stotine kupača. Bilo je nedjelja da je kupalište posjetilo do 800 ljudi (koliko je ulaznica prodano).

Organizacija na kupalištu je dobra. Buffet radi veoma dobro. Dobije se viño, pivo, rakija, mineralna voda, soda voda, i voćni sokovi, sve sa leda. Hrana se dobiva hladna jer nemaju još kuhinje, pa se može dobiti izvrsni sendvići, pečena janjetina i odojci na ražnju, žemljice, razni bomboni, čokolade i keksi. Ubuduće dobit će se turska kava. U hotelu »Lapjak« u samom mjestu udaljenom od bazena 5 minuta, a pod upravom Planinarskog društva, dobije se kompletni ručak.

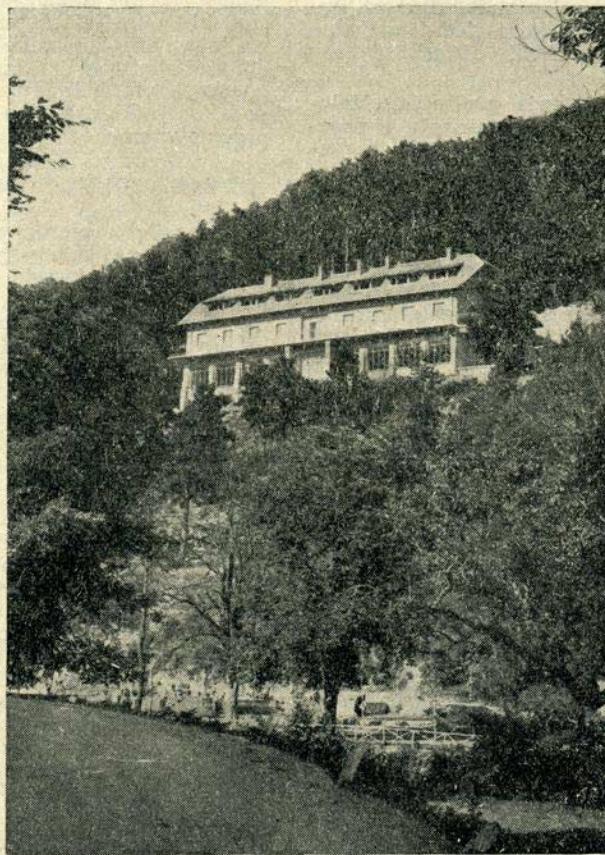
Na Dan borca dne 4. o. mj. bilo je oko 600—800 ljudi, cijeli radni kolektivi iz Osijeka, Požege, Broda, Đurđevca i ostale Slavonije. Čak je došao i radni kolektiv »Rafinerije nafta« iz Bos. Broda. Bio je to slet radničkih kolektiva iz cijelog onog kraja — bez govora i mitinga, — ali proveden u radosti i uživanju. Sve je prošlo bez ijednog incidenta, ma da je bilo gužve oko bazena jer je za toliku masu malo premalen. Orila se pjesma i veselo klanjanje.

Kako li će to izgledati dok se Dom potpuno uredi i izgradi! Inače je društvo već i sada finansijski aktivno, te sav višak ulaze u gradnju Doma.

Zato je potrebno da se za taj Dom doznače potrebna sredstva kako bi radni ljudi mogli provesti svoje slobodno vrijeme na tom krasnom i ugodnom mjestu.

Zasluge za izgradnju tog Doma imaju članovi odbora, kao i članovi društva koji aktivno surađuju na toj izgradnji.

Dragutin Mlać

Planinarski dom u Velikoj

Foto: Nikšić

SA SASTANKA KOMISIJE ZA PROPAGANDU

Petog srpnja održan je sastanak propagandne komisije PSH, na kojem se analizirao dosadašnji rad.

Drug Pero Lučić-Roki podnio je izvještaj o održanim predavanjima. Prema izvještaju u proteklom razdoblju t.j. od godišnje skupštine Saveza, održano je 102 predavanja i to 60 u Planinarskim društvima i Narodnim sveučilištima, 16 u Alpinističkoj školi, i 26 na tečajevima Gorske službe spasavanja, i na instruktorskom tečaju alpinista.

Predavanja su održavana u Čakovcu, Ivanić Gradu, Kutini, Tomislavovom Domu, Bedekovčini, Rijeci, Senju, Daruvaru, Varaždinu, Krapini, Zagrebu i dr. U svom izvještaju drug Pero Lučić istakao je afirmaciju planinarstva u Zagrebačkom Narodnom sveučilištu koje je uvrstilo planinarstvo u planu predavanja kao posebnu granu. Zaključeno je da se prošire teme, poveća broj predavača i sugerira planinarskim društvima da održavaju predavanja u zajednici sa Narodnim sveučilištima.

Nekoliko planinarskih filmova stalno je posudjivano društvima. Najveći interes

postigao je film »Slet planinara Fužine — Velebit«, pa je bilo potrebno da se izradi još jedna kopija, koja za sada zadowoljava. Očekuje se film PSJ »V. slet planinara u Prokletijama«.

Prema obećanoj pomoći mjerodavnih organa pri otkupu i posudbi filmova, nadamo se da ćemo uskoro gledati vrijedna ostvarenja planinarskih filmskih amatera.

Za vrijeme trajanja proljetnog Vele-sajma, komisija je organizirala i poseban planinarski odio u kojem je prikazan rad planinarstva i njegovog dje-lovanja.

Daljnja aktivnost komisije je izvedba i otpremanje putujuće izložbe planinarske fotografije, koja je sastavljena od najboljih eksponenata sa izložbe »Ljepote planina« održane u Zagrebu. Putujuća izložba obilazeći mjesta postiže lijep propagandni efekt.

Na idućem sastanku analizirat će se rad izdavačke djelatnosti i prihvatić će se propozicije Republičke izložbe planinarske fotografije.

ANALIZA PISANJA DNEVNE ŠTAMPE O PLANINARSTVU

U prošlom broju iznijeli smo brojčano stanje pisanja jugoslavenske štampe o planinarstvu, koju pratimo preko agencije »Jugopres«. Ovdje donosimo iste podatke za razdoblje od 20. V. — 20. VI. ove godine.

Bosna i Hercegovina	4 puta	65 redaka
Crna Gora	1 puta	80 redaka
Hrvatska	20 puta	1.870 redaka
Slovenija	17 puta	1.070 redaka
Srbija	21 puta	1.025 redaka

Kroz ovo razdoblje pisano je 13 vijesti i 320 redaka više no u prošlom periodu.

Koliko je objavljivala hrvatska štampa:

Glas Slavonije	u 7 puta	830 redaka
Vjesnik je objavio	u 4 puta	510 redaka
Narodni list	u 5 puta	370 redaka
Narodni sport	u 1 puta	80 redaka
Varaždinski vjesnik	u 2 puta	70 redaka
Novi list — Rijeka	u 1 puta	10 redaka

Osim toga Beogradski »Sports« dobio je jedanput vijest o sletu, »Politika« 2 puta: o sletu i o osnivanju muzeja, slovenski Poročevalec je pisao o osnivanju planinarskog muzeja.

U člancima se vrlo malo ili nikako govori o društvenoj aktivnosti o problematiči i sličnom. Premalo je propagande za slet.

Mi smo uvjereni da neka planinarska društva ipak objavljuju vijesti kroz lokalnu štampu, međutim često puta nismo bili obaviješteni od Agencije, stoga molimo naše dopisnike da nas redovito obavještavaju o izišlim člancima koji govore o planinarstvu, odnosno da nam pošalju objavljene odreske izišle u lokalnim novinama.

OTVARA SE PLANINARSKI MUZEJ

Davna želja planinara za osnivanjem stalnog planinarskog muzeja upravo se ostvaruje. Planinarski savez Hrvatske povjeren je osnivanje muzeja kustosu Samoborskog muzeja drugu Ivici Sudniku i prof. Vladimиру Blaškoviću. Sredeni materijal bit će privremeno izložen u Samoborskom muzeju.

IZ KOMISIJE ZA ALPINIZAM

Rad u 1956. godini

S zadovoljstvom možemo konstatirati da se alpinizam u našoj Republici pomaže ali sigurno afirmira. U prilog tome govori dobar rad Upravnih odbora društava u kojima alpinisti rade na rješavanju društvenih problema ili su nosioci društvenog rada. Svestrani rad alpinista očituje se u održavanju planinarskih predavaњa, u suradnji stručne i dnevne štampe, u učestovanju na foto izložbama, u vodstvu duljih društvenih izleta, logora i tečajeva, učešćem u orientacionim takmičenjima, markiranju putova i dobrotvornim radovima.

Komisija za alpinizam usmjeravala je i koordinirala rad pri Planinarskom društvu »Zagreb«, »Željezničar«, i »Velebit« u Zagrebu, zatim »Platku« u Rijeci i »Mosor« u Splitu. Oni obuhvaćaju zajedno 89 alpinista, 27 pripravnika i 55 sudionika.

Orijentacija hrvatskih alpinista na planine drugih republika a time i povećani troškovi s jedne strane i univerzalni alpinistički rad s druge strane djelovali su na broj izvršenih penjačkih uspona, koji su ipak jedno od glavnih tehničkih mjerila uspjeha odsjeka. U 1956. godini ispenjano je registriranih:

11 uspona VI. stupnja teškoće
74 uspona V. stupnja teškoće
60 uspona IV. stupnja teškoće
132 uspona III. stupnja teškoće
46 uspona II. stupnja teškoće

Težinski usponi prvog stupnja nisu evidentirani. Odnose među težinskim stupnjevima, treba gledati kroz intenzivnije bavljenje iskusnjih alpinista sa mladima. U izvještajnom razdoblju prošenjani su prvenstveni usponi u stijenama: Velebita, Biokova, Kozjaka, Prokletija, Vlasulje, Trnovačkog Durmitora i Komova. Od značajnijih uspona izvedeni su: Dibonov u Širokoj Peći, Bavarski, Skalaško-Gorenjski, Prussik-Szalajev, Jugov steber, i Sandi-Wisjakov u Triglavu, Kočevarov u Stenaru, Comicić brid u Jalovcu, Hudičev steber u Prisojniku, Arnškov smjer, i Šarinu peć u Dedcu, Brahmov smjer u Anić kuku i jugoistočna glava u Kleku.

Jedan penjački navez bio je na Matherhornu, Monte Rosi te Poluxu i Castoru.

Komisija je osigurala instruktore za 4 tečaja i pristupila odabiranju kandidata za Himalajsku ekspediciju. Komisija za alpinizam PSJ povjerila je organizaciju Saveznog alpinističkog tečaja hrvatskim alpinistima, koji su dobili priznanje za dobru organizaciju.

Suradnja: Najtječnja suradnja postignuta je sa Gorskom službom spasavanja, dok je suradnja među odsjecima bila vrlo dobra. Klubaštvo pripada prošlosti. Prisna suradnja sa komisijom: za speleologiju, za markaciju, za omladinu i V.V.O. tokom godine je ojačala, a također i sa alpinistima drugih republika. Alpinisti Sveučilišta istraživali su za Akademiju znanosti »Crveno Jezero«, i suradivali sa Centralnim Higijenskim zavodom.

Savez Boraca i Republički odbor za cross i orijentaciju pohvalili su planinarsku organizaciju, kao najbolju u sprovođenju vanarmijskog vojnog odgoja, dodjelivši plakete, pokale, a i materijalnu pomoć. U radu na V.V.O. učestvovali su i alpinisti.

Problematika: Donošenje Centralnog pravilnika Komisije za alpinizam Jugoslavije bilo bi vrlo potrebno. Raspodjela finansijskih sredstava za alpinizam još uvijek je u nesrazmjeru obzirom na ciljeve alpinizma. Primjer: u Zagrebu je od 17.000.000.— din za pomoć Fiskulturnim organizacijama, Planinarsko dobio 580.000.— dinara. Daljnji problem je pomanjkanje i teškoća nabave alpinističkih rekvizita. Sintetska užeta su već toliko istrošena da ne pružaju garanciju izdržljivosti pri penjanju težih uspona. U posljednje vrijeme poduzete su mjere za nabavu sintetskih užeta.

Problem odsluženja vojnog roka u alpskim jedinicama je pozitivno riješen. Rezultne komisije će uz potvrdu Planinar-

skog saveza Hrvatske dodijeliti alpinistima željene jedinice.

Pitanje instruktora bilo je akutno, no ono se sada postepeno rješava. Republička komisija za Fizičku kulturu koja se upravo osniva rješavat će pitanje alpinističkih instruktora zajednički sa problematikom instruktora i trenera svih sportskih organizacija.

NOVI ALPINISTIČKI ODSJEK

Nakon završetka alpinističke škole, 14. VI. o. g. u planinarskom društvu »Grič« — Zagreb, osnovan je alpinistički odsjek. Na osnivačkom sastanku članovi su izabrali za predsjednika Branka Golešića, blagajnik je Vladimir Vitković, a propagandista Nenad Markić, za tehničkog referenta Ing. Vjekoslava Šantek, a za tajnika Milana Stanića. Odsjek boji 15 članova. Sastanke održava petkom. Do konca lipnja članovi su izveli 12 uspona.

Prihvaćen je slijedeći plan rada:

- Organizaciono učvršćenje
- Prikupljanje novih članova iz omladinske sekcije
- Pružanje pomoći u radu omladinskoj sekciji
- Surađivati sa svim AO i komisijom za alpinizam
- Održati ljetni penjački logor, a zimi tečaj visokogorskog skijanja
- Obavezne su po članu najmanje tri vježbe i dva penjačka uspona godišnje
- Organizirati i održati tri javna predavanja i dvije zabave
- Češće posjećivati visoke planine
- Surađivati u stručnoj štampi
- Učestrovati na planinarskim izložbama.

Osnivanje novog alpinističkog odsjeka predstavlja uvijek poseban uspjeh planinarske organizacije obzirom na specifične probleme: stručnog kadra, skupih rekvizita, specijalne lične opreme i drugog.

Novom odsjeku želimo plodan rad.

VIJESTI IZ KOMISIJE ZA GORSKU SLUŽBU SPASAVANJA

Plenum GSS

Dne 9. VI. o. g. održan je Plenum GSS. Na plenumu je podnesen referat o radu za period od 4. XI. 1956. do 9. VI. 1957. Iznijeta je u izvještaju aktivnost stanica pri PD »M. Plotnikov«, »Velebit« i »Zagreb«. Osnovana je nova stanica pri PD »Mosor« u Splitu. Stanice pri PD »Željezničar« u Zagrebu i »Ravna Gora« u Varaždinu imaju organizacione i kadrovske

teškoće, dok je stanica u PD »Jastrebarskom« praktički prestala sa radom. Nije se uspjelo osnovati stanice u Rijeci, Ogulinu i Sl. Požegi.

Posebna briga vodila se o izobrazbi kadrova. U organizaciji GSS održane su 4 vježbe, dok su stanice same izvele dvije vježbe sa cijelim članstvom. Od 28. IV. do 7. V. o. g. održan je tečaj na Sjevernom Velebitu. Provedeni su ispit, te se sada članstvo sastoji od 19 spasavalača i 16 pripravnika. Svi Gorski spasavaci osigurani su kod DOZ-a.

Kontakt sa stanicama održavan je putem okružnica i ovog glasila. U proteklom periodu izvršene su ukupno 44 akcije spasavanja, 2 osiguranja skijaških takmičenja i osiguranje masov. izleta na Medvednici, 150-ero djece palih boraca. Oprema ljudstva i stanica nije mogla biti poboljšana, ali su u toku radovi da se nabavi suvremena spasavačka oprema. Svi spasavaci snabdjeveni su ličnim apotekama.

Na IV. Međunarodnom zboru GSS u Poljskoj učestvovala su dva naša člana.

Na plenumu je razmatrana problema-tika GSS te su donešeni zaključci za organizaciono učvršćenje.

Kako je dosadašnji pročelnik spriječen u vršenju funkcija, odabran je novi i to ing. Vjekoslav Santek. Izmijenjeni su i članovi komisije, tako da sada komisiju sačinjavaju drugovi: Dr. Željko Poljak, Dražen Zupanc i Dragutin Ferencić. Plenum je usvojio ispravljen pravilnik GSS i ovlastio komisiju, da do 27. VI. izvrši reviziju članstva.

Gorski spasavaoci:

Ispunili su uvjete, položili ispite odnosno stekli pravo na Gorskih spasavaca slijedeći članovi GSS:

1. Cvek Bogad, Okićka 20
iz PD »Maks Plotnikov-Samobor
  2. Kotarski Josip, Kladje 28
  3. Očić Viktor, Okićka 22
  4. Ružić Božo, Okićka 16
  5. Selak Dragutin, Okićka 14
iz PDS »Velebit« Zagreb
  6. Baljić Ismet Mesnička 6/II
  7. Bujan Ive, Vođnikova 7
  8. Jokić Nedjeljko, Branimirova 39
  9. Jelaska Vlado Trg žrtava fašizma 11
  10. Jurčić Pavao, Kriješnice 8
  11. Mikulić Boris, Solovljeva 1
  12. Mlinec Matija, 8 Maja 55
  13. Šimunović Nikola, Branimirova 39
  14. Šturmān Božidar, Kuhačeva 1
  15. Zupanc Dražen, Makančeva 9
  16. Žiborski Krešimir, Bosanska 19
iz PD »Zagreb«

17. Ferenčić Dragutin, R. Končara 50
 18. Miran Aleksandar, Srebrnjak 164
       iz PD »Željezničar« Zagreb
 19. Leskovšek Josip, Miramarska 78a.

SPELEOLOŠKI TEČAJ PSH

Od 4. — 7. lipnja održan je speleološki tečaj u Ogulinu. Teoretski dio bio je u prostorijama, a praktički u poznatom Duliničkom ponoru i pećini Medvjednici, sa završnom turom na Kleku. U tečaju su učestvovala po tri člana, iz PD »Zagreba«, »Željezničara«, »Javora«, »Velebita« iz Zagreba, zatim 5 članova iz PD »Morsor« Split, te jednog člana PD »Dubovac« iz Karlovca. Šteta je što iz Ogulina nije učestvovao ni jedan planinar, premda vrla interes za speleologiju. Također se očekivao i prijavljeni tečajac iz »Raše«, međutim u zadnji čas je otkazao. Tečaj je uspio iznad očekivanja, zahvaljujući velikom zalaganju i tečajačima i nastavnika.

Voda tečaja bio je pročelnik komisije za speleologiju drug Slavko Marjanac.

**SAVJETOVANJE
PLANINARSKIH DRUŠTAVA
HRVATSKOG ZAGORJA**

23. lipnja na Strahinjšćici, održalo se savjetovanje planinarskih društava: »Ivančice« iz Ivanca, »Kalnika« iz Križevaca, »Kuna Gore« iz Pregrade, »Ravne Gore« iz Varaždina, »Železne Gore« iz Čakovca, te domaćina »Strahinjšćice« iz Krapine. Kao gost prisustvovao je delegat PD »Japetić« iz Samobora. U ime Saveza bili su prisutni oba tajnika Drađa Mlać, i Stjepan Brlečić.

Na savjetovanju bilo je raspravljeno o planinarskom putu kroz Hrvatsko Zagorje, kao i dio jednog cjelovitog puta kroz Hrvatsku. Dogovorenog je da će se uz oznaku postavljati slovo »Z« (obilježje planinarskog puta kroz Zagorje). Određen je rok za markiranje 30. IX. 1957. Izraditi će se 500 značaka koju će polaznik ovog puta moći nabaviti. »Ravna Gora« izraditi će žigove. U grafičkoj izradi legitimacija sudjelovat će i »Kuna Gora«.

U diskusiji o organizacionim formama rada istaknuta je važnost kontrole zaduženja. Predstavnici PSH govorili su o potrebi jače suradnje među društvinama. Putem vijesti »PSH« mogu se dozнати razni načini rada planinarskih društava i te načine i iskustva primjenjivati. »Trebalо bi problematiku razne aktivnosti više objavljivati u službenom glasilu

Saveza i kroz lokalnu štampu« — istakli su delegati Saveza. Uputno je da društva sadržaj »Sletskog vjesnika«, i službenog glasila Saveza čitaju na članskim sastancima, kako bi se provela jača propaganda za slet, a i bolje koristila pozitivna iskustva.

Na Savjetovanju je zaključeno, u cilju bolje koordinacije, da će se planovi izleta društava međusobno izmjenjivati. Domaćin idućeg savjetovanja bit će PD »Kuna Gora« iz Pregrade.

B. L.

Planinarske vijesti iz svijeta

Austrijanci polaze na Karakorum

Hermann Buhl će s alpinistima iz Salzburga Kurt Dienbergerom, Markus Schmuckom i Fritz Winterstellerom obrazovati malenu grupu sposobnih alpinista, koja će krenuti na Karakorum, gdje je cilj mnogih ekspedicija osvajanje vrhova Broad Peak i Hidden Peak (Široki i Skriveni vrh).

Buhl i Schmuck se poznaju s najtežim alpinističkim uspona u istočnim i zapadnim Alpama (zapadna stijena Dru, prosjek Laliderer). Obojica su krenuli avionom za ostalim članovima ove grupe, koji su već ranije otputovali brodom.

Kilimandžaro

Romy Schurhammer iz grada Karlsruhe nalazi se na »motoriziranom« putovanju kroz Afriku, odakle je s puta poslala obavijest o izvršenom usponu na najviši vrh planine Kibo (5995 m).

Dne 29. I. 1957. donio je Bavarski Ministarski savjet, na prijedlog svog predsjednika Dr. W. Hoegnera, zaključak, da će Ministarstvo financija ubuduće svake godine dodijeliti najmanje DM. 100.000.— za kup u uzdržavanje zaštićenih planinskih područja.

Nestala japanska ekspedicija za spasavanje

Početkom siječnja o. g. poslana je u potragu za jednim nestalom skijašem na japanskoj planini Hachikoda ekspedicija za spasavanje sastavljena od 9 planinara. Kako su u to vrijeme u planinama ovog područja bjesnile jakе snježne bure i vijavice, i ova je ekspedicija nestala bez ikakva traga.

Teška nesreća na Rauschbergu.

Na planini Rauschberg kod mjesta Ruhpolding, na kojoj je tek nedavno sagrađena žičana uspinjača, dogodilo se početkom ove godine nekoliko nesretnih slučajeva.

Jedna dvadesetgodišnja studentica otkliznula se na ledenoj padini i strmolagivila u dubinu, gdje je smrtno stradala. Njezina pratilica ostala je visjeti na jednom drvetu.

Dvije njemačke planinarsko-istraživačke ekspedicije u Ande u god. 1957.

Ovog su proljeća opremljene za polazak u Ande dvije grupe mlađih njemačkih planinara iz sekcija Stuttgart i Berchtesgaden.

Sekciju Stuttgart predvodi dvadesetosamgodišnji alpinist Günter Hauser, a grupu sačinjavaju Horst Wiedmann, Bernhard Huhn i Frieder Knauss. Grupa je pošla dne 3. aprila iz Stuttgarta. U gradu Lima priključit će joj se Fritz Bürkle. Prvi cilj grupe je Cordillera Blanca, a poslije će grupa otići u manje poznata područja planina u južnom dijelu države Peru. Grupa je uspostavila prijateljsku suradnju sa engleskom ekspedicijom, koja je iz Cambridgea (Kembridža) pošla također u Ande.

Učesnici grupe snose četvrtinu ukupnih troškova ekspedicije, dok ostatak pokriva DAV (Deutscher Alpen Verein).

Grupu iz Berchtesgadena sačinjavaju alpinisti Hans Richter, Hans Linde, Hans Wimmer i Hubert Kriss, kojima se je priključio Werner Karl iz Rosenheima. Cilj ove grupe su planine Cordillera Apolobamba u državi Peru.

Troškove ove ekspedicije također snoси DAV.

Zasjedanje »Komisije za planinarsko uže« UIAA 1956.

Domaćin prošlogodišnjeg zasjedanja »Komisije za planinarsko uže« UIAA bila je Ustanova za ispitivanje materijala u St. Gallenu (Švicarska) na čelu sa prof. Dr. Engelerom. Zasjedanje je održano 1. i 2. decembra 1956. u prisutnosti predsjednika UIAA Egmonda d'Arcisa (Švicarska), a pod predsjedanjem prof.

Doderoa (Francuska). Prisutni su bili predstavnici Švicarske, Austrije, Francuske, Njemačke i Jugoslavije. Predstavnici Engleske i Italije nisu bili prisutni.

DAV (Deutscher Alpen Verein) nastojao je postići međunarodnu suglasnost u pogledu načina i metode vršenja pokusa s planinarskim užetima, kako bi se na temelju istih moglo po uzoru francuskih planinarskih organizacija uvesti obilježavanje (markiranje) užeta u pogledu kvalitete, jer je planinar kod nabave potrebnog mu užeta često u dvojbi u pogledu njegove čvrstoće i otpornosti.

DAV nije htio prihvati normirane uvjete za vršenje ispitivanja planinarskih užeta, koji su u Francuskoj u primjeni, jer niti jedno jednostruko planinarsko uže ne bi moglo izdržati ovu čvrstu metodu ispitivanja čvrstoće i otpornosti. S druge strane su se u praksi pokazala dovoljno čvrsta i otporna jednostruka planinarska užeta, koja su izrađena od sintetičkog materijala (kemiske izrade vlakana). Međutim, važnu ulogu igra i ublaživanje snage trzaja tijelom planinara, oko kojega je uže omotano. Ovaj važan momenat nije kod ispitivanja dinamičkog trganja užeta iz tehničkih razloga uzet u obzir. S obzirom na ovu okolnost DAV je čekao na daljnji razvoj zasjedanja.

Ozbiljnost kojom je DAV prišao nastojanju ustanovljenja oznaka za obilježavanje izvršenih pokusa, ističe se spremnošću stručnjaka za suradnju na rješavanju tog problema, saglašavajući se u pogledu važnosti i značenja problema planinarskog užeta. Zasjedanje je proteklo u stvarnom radu uz suradnju stručnjaka, planinara, inženjera, kao i proizvođača sirovina i užeta.

Postignuta je načelna suglasnost o metodici vršenja ispitivanja planinarskog užeta, koja je — uz neke izmjene — istovjetna u Francuskoj i Njemačkoj.

Umjesto dosadašnjeg statičkog pokusa (polagano prekidanje) uveden je dinamički pokus užeta, t. j. iskušavanje čvrstoće užeta padom predmeta određene težine (85 kg) pod maksimalno nepovoljnim uvjetima, koji su međutim za reprodukciju uvijek povoljni, uz koje se postiže najveći mogući faktor sigurnosti. Podatak u kilogramima o snazi koja je potrebna za trganje užeta po statičkoj metodi, baš ništa ne kaže o sposobnosti užeta da izdrži snagu pada, t. j. o svojstvu užeta u pogledu izdržavanja trzaja prouzrokovanih padom tijela.

Za kvantitativno obilježavanje ovog otpora užeta protiv snage trganja predložena je primjena jedinica mjere kao

»kritična težina« i »Specifičan rad užeta« (spezifische Seilarbeit) s time, da kritična težina jednog užeta odgovara onoj težini, koju planinar može imati da kod pada iz pune visine (dublo uže) ne uzrokuje prekidanje užeta. Ako je na primjer kritična težina jednog planinarskog užeta 100 kg, onda planinar smije biti težak najviše 100 kg, da ga uže kod eventualnog pada zadrži (kritična težina nije ovisna o visini pada).

Za vrijeme zasjedanja sve se više ispoljavalo važno pitanje u kojem omjeru karabiner i klin mogu preuzimati snošenje djela velikih zahtjeva koji se postavljaju na uže u pogledu otpora protiv kidanja. To više što je jedan poznati njemački proizvođač planinarskog užeta objavio, da će uskoro proizvoditi uže, koje će kao jedino jednostruko planinarsko uže moći izdržati uvjete pokusa u Grenoblu i Stuttgatu (radi se o 12 mm užetu od Perlona »Kernmantelseil«, s oko 120 kg kritične težine i oko 3 tone otporne snage trganja). Time bi zapravo bio postignut željeni optimum otporne snage užeta protiv dinamičkog kidanja, ako imamo na umu da po oscilogramima Dr. Müllera u Stuttgartu na točkama pričvršćenja na karabineru i klinu u momentu pada nastaju velike kratkotrajne snage (od oko 1400 kg), kojima nije dorastao niti jedan karabiner, osim »Magra« karabinera.

Prema izjavi prof. Doderoa u Francuskoj je sada rješavanje ovog problema toliko uznapredovalo, da će se svi karabineri, koji ne odgovaraju uvjetima pokusa, povući iz prodaje.

Naravno, da je nama planinarima jasno, da granica razumnog zahtjeva u pogledu čvrstoće planinarskog užeta nije postignuta onda, kada započinje u načelu uvijek dvojbena čvrstoća kombinacije klin — stijena. Sve kada bismo mogli konstruirati klin dovoljne čvrstoće, preostali bi problemi u vezi s promjenljivim uvjetima pod kojima se u stijenu zabijaju klinovi, što je najslabija točka u pogledu sigurnosti. Utjeha, da se krajnje nepovoljni uvjeti pokusa u praksi rijetko pojavljuju, ne može nas zavarati, jer je rješavanje ovog problema neizbjježno. (Krajnji uvjeti pokusa su vezanje pokusnog užeta uobičajenim čvorovima na Karabiner, i prelamanje užeta oko karabinera promjera 6 mm kod pada tijela težine od 85 kg iz visine dvostrukе duljine užeta).

Rješenje će se moći postići samo užetom, koje će imati odlično svojstvo da umanji pokretnu snagu (inerцијu) tijela koje pada kod trzaja užeta svojim unu-

trašnjim trenjem (nekom vrsti elasticite-
ta) u tolikoj mjeri, da točka uporišta o
koju je uže pričvršćeno (karabiner-klin)
ne će uslijed ove snage trganja suviše
trpjeti.

Prijedlog austrijskog delegata za osniva-
vanje Centra za dokumentaciju Komisi-
je za planinarsko uže bio je prihvaćen
s tim, da je isti delegat dobio ovlaštenje

za izvršenje ovog važnog zadatka. Tako
će u budućnosti u Centru biti sakuplje-
na sva dokumentacija i svi vrijedni po-
daci o planinarskom užetu.

Clanak je bio zaključen izrazima na-
de u skoru uvođenje označivanja kvali-
tete planinarskog užeta po DAV, čime
bi s ciljem veće sigurnosti, njemačkim
planinarima bila učinjena velika usluga.

GEORG WINKLER — NAKON 68 GODINA

Malo ima alpinista, koji nisu čuli za ime Georga Winklera iz Münchena, jed-
nog od čuvenih alpinista iz vremena početka ove planinarski discipline. Georg
Winkler nestao je 1889. godine, kada se sam zaputio da se uspne po istočnoj stijeni
Weisschora. Vjerojatno je bio zasut snježnom ili kamenom lavinom ili se smrznuo
pokopan u kojoj ledenoj pukotini. Tijelo mu nije pronađeno. Tada mu je bilo 20
godina.

Sada, nakon 68 godina otkrivena je potpuno sačuvana lješina, izbačena na
morenama između Zermatta i Zinela. Otkrio ju je slučajno jedan pastir. Lješina
je bila toliko dobro uščuvana, da se nije ni pomicalo na tako davnju nesreću.
Winkler je identificiran pomoću jednog hotelskog računa, koji je pronađen u nje-
govoj lisnici.

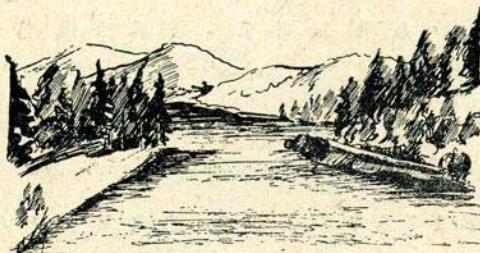
Povodom toga piše o njemu jedan strani planinarski časopis: »1884. godine
kao dječak od 14 godina pobjegao je od kuće (otac mu je bio mesar), da poduzme
svoj prvi alpinistički uspon u Wilder Kaiser (Austrija). Prije toga, u pomanjkanju
boljeg vježbališta, vršio je penjačke vježbe po zidovima očinske kuće, po pećinama
i po stupovima mostova na Isaru. Inače slabunjavši dječak izazvao je pravu senza-
ciju sa svojim prvim usponom u opasnim stijenama Wilder Kaisera. Nakon ovog
prvog uspjeha nije više mirovao, tražio je najstrahovitije stijene — uvijek sam.
Nosio je doduše i uže, ali samo za spuštanje »na dvostruko«. 1885. godine uspeo se
na zloglasne Totensessel i Totenkirchen u Wilder Kaiseru.

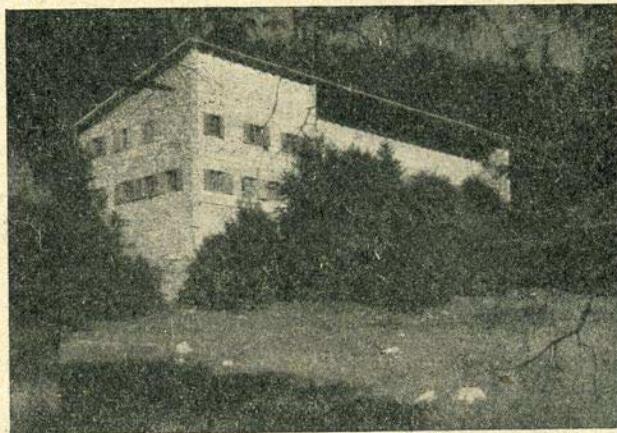
Kako je bio niskog rasta, to mu je znatno otežavalo penjanje pa je izmislio
neko malo sidro, kojim se kvačio onamo, gdje rukama nije stigao da zahvati, jer je
bio tako nizak. Na taj je način svladao mnoge opasne provalije i uspjelo mu je
propenjati krajnju usjeklinu u Maloj Cima di Lavaredo. Osobito dva uspona su mu
proslavila ime: prvenstveni uspon u Cima della Maodnna u Pale di S. Martino kroz
kamin, koji nosi njegovo ime, što se onda smatralo krajnje teškim — danas se cijeni
između IV. i V. stepena teškoće; drugi slavni uspon je bio onaj na toranj Vajoleta,
koji je također dobio ime po Winkleru. Bilo je to 1887. godine, kada mu je bilo 18
godina.

Nakon uspjeha u Dolomitima, 2 godine kasnije, propenjao je teški Rothorn sa
strane Mounteta. Iste godine, u kolovozu, pošao je u stijenu Weisschora, gdje ga je
u zoru tog dana posljednji video neki pastir, kako se probija kroz ledene pećine.

Tokom 68 godina ledenjak je polako pomicao njegovu lješinu do ruba doline,
gdje je ljetos (1956.) izbačen na suho.

Dr. M. Florschütz

P L A N I N A R I I S K I J A Š I

Posjetite

PLATAK

(1111 m)

Zimski sportski centar i izletište RIJEKE i OPATIJE
udaljeno od Rijeke 25 km. Skijaška sezona traje
od decembra do sredine mjeseca maja.

Ljeti: idealno mjesto za odmor i oporavak.

INFORMACIJE :

P L A N I N A R S K O D R U Š T V O

Rijeka - Ulica Proleterskih Brigada broj 18

»K V A R N E R - E X P R E S«

(ex »Putnik«) Rijeka, Neboder - Tel.: 34-88 i 24-30

»K V A R N E R - E X P R E S«

Opatija - Opatija - Telefon: 306

T U R I S T I Č K O D R U Š T V O

Rijeka, Trg Republike 9 - Telefon: 37-86